

RAAP-RAPPORT 1438

Gemeente Culemborg

Toelichting op de archeologische verwachtingskaart

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Culemborg

Titel: Gemeente Culemborg; toelichting op de archeologische verwachtingskaart

Status: eindversie

Datum: februari 2007

Auteur: *drs. E. Heunks*

Projectcode: CUAB2

Bestandsnaam: RA1438-CUAB2.qxd

Projectleider: drs. E. Heunks

Projectmedewerkers: E. Goossens, ing. W.M.E. van der Zijpp & ing. L. Stelwagen

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. H.F.A. Haarhuis

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2007

RAAP Archeologisch adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

Ter ondersteuning van het gemeentelijk beleid ten aanzien van de Archeologische Monumentenzorg heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau voor de gehele gemeente Culemborg een archeologische verwachtingskaart vervaardigd: een kaart die op perceelsniveau inzichtelijk maakt waar zich bekende archeologische waarden bevinden en wat de kans is deze aan te treffen. In verband met de specifieke verwachtingen voor de historische stad is hiervoor een aparte kaartuitsnede gemaakt (schaal 1:1.500) met een eigen legenda. De grenzen hiervan stemmen globaal overeen met de grenzen van het beschermd stadsgezicht. Zowel de verwachtingskaart voor de gehele gemeente als die voor het beschermd stadsgezicht dienen als beleidsinstrument waarmee op gemeentelijk niveau werkbare en aanvaardbare keuzen gemaakt kunnen worden ter bevordering van behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief van Culemborg.

De archeologische verwachtingskaart voor het landelijk gebied is gebaseerd op een landschappelijk verwachtingsmodel: de verspreiding van vindplaatsen, met name nederzettingsterreinen, is niet willekeurig, maar sterk gerelateerd aan de opbouw van het landschap. Aan de hand van een analyse van de bewoningsmogelijkheden van het Culemborgse landschap door de tijd is een gemeentespecifiek verwachtingsmodel geformuleerd op grond waarvan een archeologische verwachtingskaart is vervaardigd: een kaart waarop de verwachte relatieve dichtheid aan archeologische resten vlakdekkend is weergegeven. Aan de basis van een archeologische verwachtingskaart staat enerzijds een analyse van het vroegere landschap en anderzijds de inventarisatie en analyse van bekende archeologische vindplaatsen. Beide componenten geven inzicht in de archeologische potentie van het gemeentelijk gebied. Een derde component, de intactheid van het landschap, bepaalt uiteindelijk in hoeverre verwachte archeologische waarden nog aanwezig kunnen zijn.

Het natuurlijke landschap van de gemeente Culemborg wordt gekenmerkt door een stelsel van prehistorische rivierlopen van de Rijn die hier gedurende duizenden jaren actief is geweest. Vanaf het begin van de jaartelling concentreert de Rijn zich in deze omgeving in één hoofdstroom in de vorm van de Lek, die vanaf dan tot heden de enige actieve stroomgordel vormt binnen de gemeentegrenzen. Het gehele landschap van de gemeente Culemborg is ontstaan onder invloed van zich verplaatsende holocene riviersystemen. Deze riviersystemen hadden voornamelijk een meanderend of anastomoserend karakter, waarbij over korte afstand sprake is van een sterke differentiatie in afzettingmilieus: meandergordels, oeverzones en komgebieden. De fossiele meandergordels vormen over het algemeen gunstige locaties voor bewoning (hoge natuurlijke ligging/lage overstromingsfrequentie,

relatief zandige landbouwgronden met een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid en een goede bewerkbaarheid, aanwezigheid van restgeulen/natuurlijke transport- en verbindingroutes). Ook de direct aan meandergordels grenzende oeverzones en crevassen (overloopgeulen) hebben gunstige fysische eigenschappen wat betreft bewoningsmogelijkheden, in tegenstelling tot de verder weg gelegen oeverzones en de komgronden.

Op basis van de paleo-landschappelijke analyse en de verspreiding van archeologische vindplaatsen is het landschap van de gemeente Culemborg onderverdeeld in zones met een lage, middelmatige of hoge archeologische verwachting. Aan de hand van de specifieke dateringen van landschappelijke eenheden is daarbij de verwachting verder gespecificeerd naar archeologische perioden. De verspreiding van bekende vindplaatsen blijkt over het algemeen redelijk tot goed te correleren met deze verwachtingskaart: in zones met een hoge archeologische verwachting liggen de meeste vindplaatsen, in zones met een lage archeologische verwachting (vrijwel) geen. Wel moet worden opgemerkt dat de verspreiding van bekende archeologische waarden wordt beïnvloed door waarnemingseffecten. Zo zijn de meeste prehistorische vindplaatsen bekend van de Schoonrewoerdse stroomgordel, waar veel archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van woningbouwprojecten. Van de zuidelijker gelegen Schaikse stroomgordel daarentegen is geen enkele prehistorische vindplaats bekend, terwijl deze globaal dezelfde kenmerken heeft als de Schoonrewoerdse stroomgordel. Het ontbreken van grootschalige ontwikkelingen is hier vermoedelijk debet aan.

In onderhavige studie is getracht een compleet en geactualiseerd overzicht te verkrijgen van het archeologisch vindplaatsenbestand. Dit is in de eerste plaats van belang omdat een vindplaats een speciaal aandachtspunt op de kaart vormt als het gaat om ruimtelijke ontwikkelingen en de zorgvuldige omgang met het archeologisch bodemarchief. Daarnaast vormen de vindplaatsen de meest tastbare onderbouwing van de toegekende archeologische verwachtingen.

De verwachtingskaart voor de historische stad is gebaseerd op een analyse van historisch kaartmateriaal. Feitelijk is het geen verwachtingskaart; voor de gehele stad geldt in principe een hoge archeologische verwachting. Met de kaart wordt echter inzichtelijk waar precies met welke objecten en structuren uit welke tijd rekening dient te worden gehouden. De verwachtingskaart is voornamelijk beperkt gebleven tot het vastleggen van structuren en patronen (infrastructuur, water, huizen, stadsmuren, etc.). Daarnaast zijn enkele markante objecten toegevoegd aan de kaart (molens, kerken, poortgebouwen, kastelen, etc.). De kadastrale minuut (1826) vormt de basis voor de kaart. Deze kaart is nagenoeg schaalvast en stemt in hoge mate overeen met de huidige topografische nauwkeurigheid. De kaart heeft als voordeel dat hierop grote delen van de historische, veelal middeleeuwse structuren nog goed herkenbaar zijn (in tegenstelling tot de huidige kaarten). Oudere kaarten (zoals die van Perrenot en van Van Deventer) zijn aan de hand van de kadastrale kaart herleid naar de huidige topografische situatie.

Inhoud

3	Samenvatting
7	1 Inleiding
11	2 Methoden en bronnen
	2.1 Inleiding
	2.2 Toelichting op de paleo-landschappelijke inventarisatie
	2.3 Toelichting op de archeologische inventarisatie
	2.4 Toelichting op de analyse van de historische opbouw van de stad
	2.5 Beperkingen en onzekerheden van het bronnenmateriaal
20	3 Landschap
	3.1 Inleiding
	3.2 Geologie en ontstaansgeschiedenis van het landschap
	3.3 Beschrijving van de archeo-landschappelijke eenheden
36	4 Archeologie
	4.1 Schets van de bewoningsgeschiedenis
	4.2 Vindplaatskenmerken
48	5 Toelichting op de archeologische verwachtingskaart
	5.1 Principe van de archeologische verwachtingskaart
	5.2 Vestigingsfactoren en locatiekeuze
	5.3 De archeologische verwachtingskaart van de gemeente Culemborg
	5.4 Beperkingen en onzekerheden van het verwachtingsmodel
61	Literatuur
64	Gebruikte afkortingen
64	Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-)bijlagen
65	Verklarende woordenlijst
67	Bijlage 1: Catalogus van archeologische monumenten
69	Bijlage 2: Catalogus van vindplaatsen

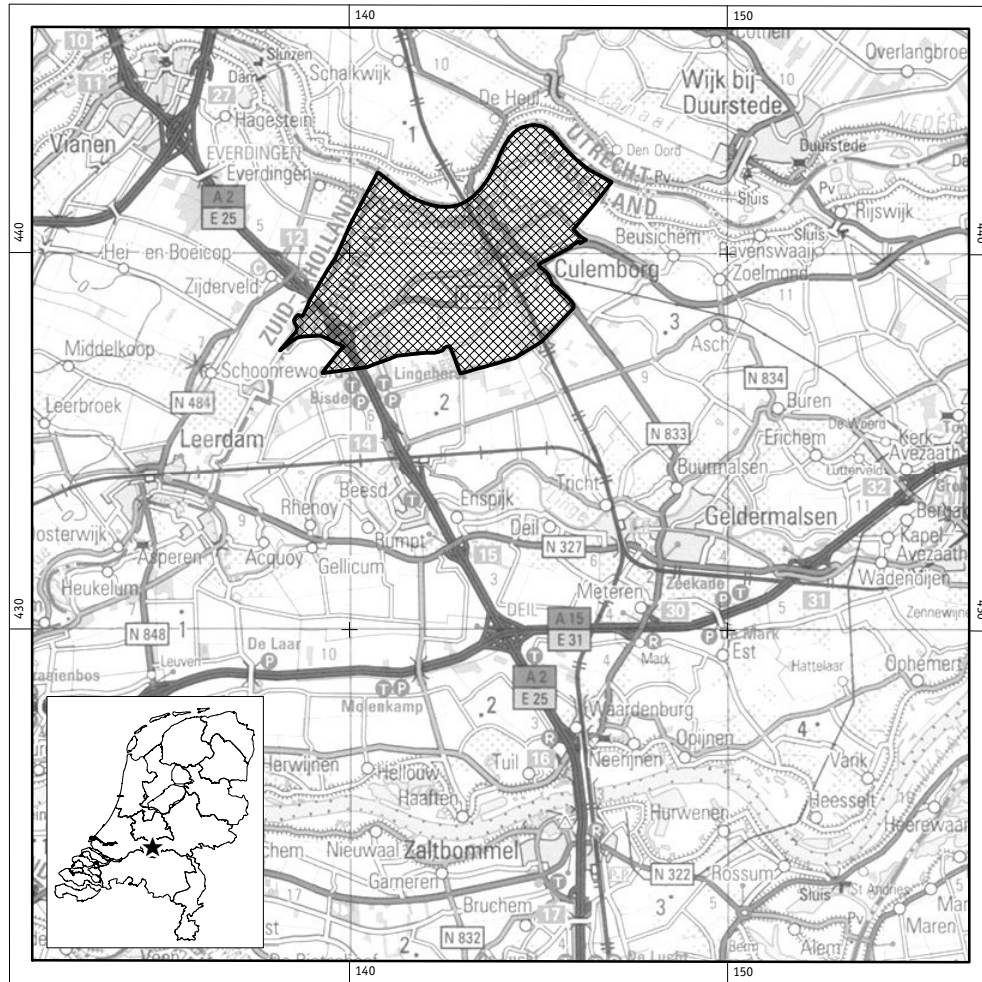
1 Inleiding

Ter ondersteuning van het gemeentelijk beleid ten aanzien van de Archeologische Monumentenzorg heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in opdracht van archeologisch adviesbureau Past2Present een archeologische verwachtingskaart vervaardigd voor de gemeente Culemborg (figuur 1): een kaart (schaal 1:10.000) die op perceelsniveau inzichtelijk maakt waar bekende archeologische waarden zich bevinden en wat de kans is op nog onbekende archeologische waarden (kaartbijlage 1). In verband met de specifieke verwachtingen voor de historische stad is hiervan een aparte kaartuitsnede gemaakt (schaal 1:1.500) met een eigen legenda. De grenzen hiervan stemmen globaal overeen met de grenzen van het beschermd stadsgezicht (kaartbijlage 2). Zowel de verwachtingskaart voor de gehele gemeente als die voor het beschermd stadsgezicht dienen als basis op grond waarvan op gemeentelijk niveau werkbare en aanvaardbare keuzen gemaakt kunnen worden ter bevordering van behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief van Culemborg.

Het doel van het archeologisch onderzoek in de gemeente Culemborg is het verschaffen van inzicht in de verspreiding en het karakter van archeologische resten, zodat archeologie een volwaardige rol kan gaan spelen in het ruimtelijk beleid. De archeologische verwachtingskaart is gebaseerd op een analyse van zowel archeologische als landschappelijke gegevens. De relatie tussen het landschap (bodem, morfologie en waterhuishouding) en archeologische vindplaatsen hangt samen met de voorkeur voor vestigingslocaties in een bepaalde periode en binnen bepaalde landschapstypen. Op basis van kennis over deze relatie kan een verwachtingsmodel worden opgesteld op grond waarvan binnen de gemeente Culemborg zones kunnen worden onderscheiden met een hoge, middelmatige en lage kans op het voorkomen van archeologische resten (per archeologische periode).

De inventarisatie van bekende vindplaatsen omvat zowel de in archieven geregistreerde vindplaatsen als nog niet eerder gemelde vindplaatsen. Landschappelijke gegevens zijn ontleend aan bodemkundige, geologische en geomorfologische kaarten alsmede andere publicaties, hoogtegegevens en historisch kaartmateriaal (zie literatuurlijst). Het door de gemeente beschikbaar gestelde Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is daarnaast een belangrijk hulpmiddel gebleken bij het detailleren van de geologische opbouw van het gebied. Door landschappelijke eenheden te vertalen naar zones met een hoge, middelmatige en lage archeologische verwachting is een archeologische verwachtingskaart vervaardigd. De beslissingsregels die ten grondslag liggen aan deze verwachtingskaart zijn in de vorm van een verwachtingsmodel opgenomen in dit rapport. Daarnaast is door inventarisatie van bodemverstoringsgegevens en het AHN een globale indruk verkregen van de kwaliteit (gaafheid en conservering) van de verwachte archeologische resten.

Figuur 1. De ligging van het onderzoeksgebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Door regelmatig overleg met de gemeente (dhr. J. Smits, mevr. E. Leenheer-Wessel), medewerkers van Past2present (mevr. S. van Roode en dhr. A. Bosman) en de klankbordgroep (voorzeten door de wethouder dhr. R. Geertzen) met hierin vertegenwoordigd de lokaal actieve historici en archeologen (te weten dhr. A. Alink, dhr. B. Blommers, dhr. Haneveer, mevr. Y. Jacobs, mevr. B. Sangster en mevr. C. Stuart-Cohen) zijn de verzamelde gegevens gecontroleerd, aangevuld en aangepast en is met name het kaartbeeld van de verschillende kaartbijlagen verder genuanceerd.

Leeswijzer

Dit rapport vormt een methodische en inhoudelijke toelichting op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Culemborg. In hoofdstuk 2 wordt een toelichting op de gehanteerde bronnen en de werkwijze gegeven. Hoofdstuk 3 betreft een analyse van de landschappelijke opbouw van de gemeente Culemborg. Op grond van ontstaansgeschiedenis, geomorfologie en bodemkenmerken wordt het landschap ingedeeld in eenheden die de basis vormen voor de archeologische verwachtingskaart. Aan de hand van een inventarisatie van archeologische vindplaatsen en historische bronnen worden in hoofdstuk 4 de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de stad en de archeologische karakteristieken beschreven. Hoofdstuk 5 vormt een toelichting op de archeologische verwachtingskaart. Aan de hand van een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel wordt aan de landschappelijke eenheden een archeologische verwachting toegekend. De indeling van de verwachtingskaart van het beschermd stadsgezicht wordt hierbij apart behandeld. Een catalogus van in de gemeente voorkomende archeologische monumenten is in het rapport opgenomen als bijlage 1. De vindplaatsencatalogus (bijlage 2) biedt een zo volledig mogelijk overzicht van archeologische waarnemingen die in het verleden in de gemeente Culemborg zijn gedaan.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in dit rapport beschreven (zie verklarende woordenlijst).

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Geologische perioden	Absolute tijdschaal	Archeologische perioden	gecalibreerde jaren	
Subatlanticum	heden	Nieuwe tijd		
	1000 na Chr.	Middeleeuwen	Laat	1500
			Vroeg	1050
	0	Romeinse tijd	Laat	450
			Midden	270
Vroeg			70 na Chr.	
Subboreaal	1000 voor Chr.	IJzertijd	Laat	12 voor Chr.
			Midden	250
			Vroeg	500
Atlanticum	2000	Bronstijd	Laat	800
	3000		Midden	1100
	4000		Vroeg	1800
	5000	Neolithicum	Laat	2000
			Midden	2850
Vroeg			4200	
Boreaal	6000	Mesolithicum	Laat	4900/5300
			Midden	6450
			Vroeg	7100
Preboreaal	7000	Paleolithicum	Laat	8800
			Midden	35000
			Vroeg	300000
Jonge Dryas stadiaal	8000			
Bølling-Allerød interstadiaal	9000			
	10000			
	11000			
	12000			

2 Methoden en bronnen

2.1 Inleiding

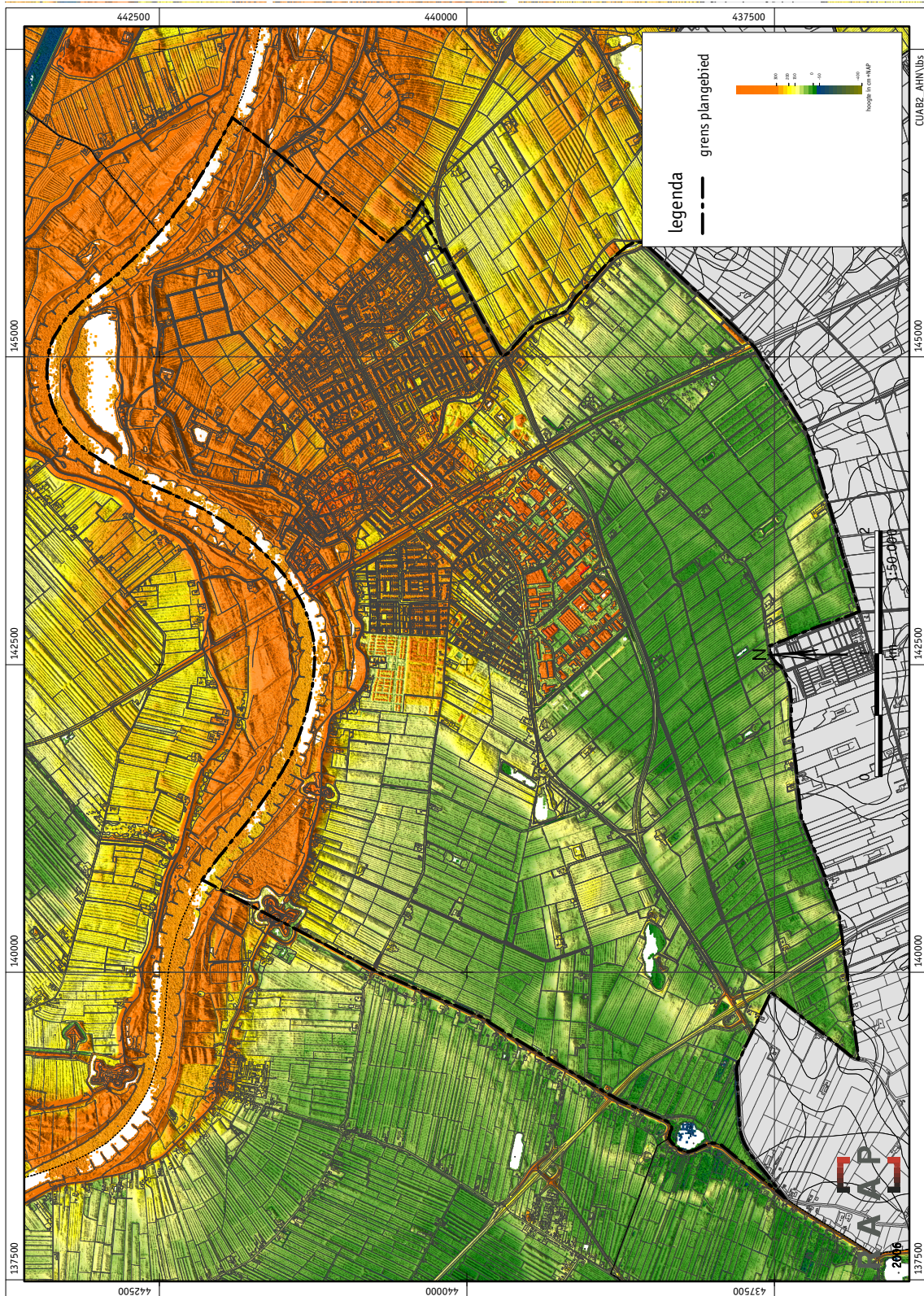
De ruimtelijke verspreiding van archeologische vindplaatsen, met name nederzettingsterreinen, is niet willekeurig, maar sterk gerelateerd aan de opbouw van het landschap. Aan de hand van een analyse van de bewoningsmogelijkheden van het landschap door de tijd kan een verwachtingsmodel worden geformuleerd (zie § 5.1). Dit verwachtingsmodel vormt de basis van een zogenaamde archeologische verwachtingskaart: een kaart waarop de verwachte relatieve dichtheid aan archeologische resten vlakdekkend is weergegeven. De verwachtingszones kunnen direct worden vertaald naar beleidsadviezen.

Aan de basis van een archeologische verwachtingskaart staat enerzijds een analyse van het paleo-landschap en anderzijds de inventarisatie en analyse van bekende archeologische vindplaatsen. Beide componenten geven inzicht in de archeologische potentie van het plangebied. Een derde component, de intactheid (ook wel gaafheid) van het landschap, bepaalt uiteindelijk in hoeverre verwachte archeologische waarden nog aanwezig zijn.

2.2 Toelichting op de paleo-landschappelijke inventarisatie

Voor een goede indruk van de archeologische verwachtingen en de verspreiding van archeologische vindplaatsen is een gedetailleerde analyse van de ontstaansgeschiedenis (geomorfogenese) en opbouw van het landschap noodzakelijk. Het grondgebied van de gemeente Culemborg maakt in zijn geheel deel uit van het middenstroomse gedeelte van de Rijndelta. De geschiedenis van de Rijn is dan ook in hoge mate bepalend voor de landschappelijke opbouw en vormt een belangrijke basis voor het begrijpen van de archeologische betekenis van het landschap. Ten behoeve van een landschapsanalyse zijn de volgende bronnen gebruikt:

- Geological-Geomorphological map of the Rhine-Meuse delta in the Netherlands (Berendsen & Stouthamer, 2001);
- zanddiepte-kaarten van het Gelders rivierengebied, schaal 1:25.000 (Berendsen e.a., 2001);
- de bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000 (Stiboka, 1981);
- verscheidene historische topografische kaarten (o.a. ROBAS Producties, 1989; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990);
- geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartbladen 38 Oost Gorinchem (RGD, 1970) en 39 West Tiel (RGD, 1977);
- geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartblad 39 Tiel (RGD/Stiboka, 1985);

Figuur 2. Hoogtekaart van de gemeente Culemborg op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

- bodemkaart schaal 1:10.000 (Harbers e.a., 1966);
- overige lokale geologische, bodemkundige en/of archeologische studies (diverse grootschalige archeologische onderzoeken in het kader van de rijksweg A2 en woningbouwlocaties; zie literatuurlijst);
- gedetailleerde veldgegevens van RAAP-onderzoeken;
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), beschikbaar gesteld door de gemeente Culemborg, vormt een belangrijke aanvullende informatiebron voor de landschapsanalyse. Dit met behulp van laser-altimetrie verkregen digitale hoogtebestand vormt een uiterst gedetailleerde kaart van het huidige reliëf in het onderzoeksgebied (figuur 2). Specifiek is het AHN gebruikt bij het in kaart brengen van restgeulen, het bijstellen van de begrenzingen van meandergordels en oeverzones en het in kaart brengen van ontgrondingen/afgravingen. Door combinatie van de informatie op de bestudeerde kaarten, het AHN en aanvullende bodemkundige bronnen met archeologische gegevens is het landschap van de gemeente Culemborg onderverdeeld in archeo-landschappelijke eenheden. De kenmerken van deze eenheden worden beschreven in hoofdstuk 3, terwijl in hoofdstuk 5 de archeologische verwachting per eenheid wordt toegelicht.

Om de archeologische verwachtingen in de oude binnenstad van Culemborg (gedefinieerd door de als beschermd stadsgezicht aangeduide zone) in kaart te brengen, is voornamelijk gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal (zie § 2.4).

Gegevens over bodemverstoringen zijn onder andere verkregen aan de hand van de bodemkaarten en geomorfologische kaarten. Hierop staan afgegraven, geëgaliseerde, opgeworpen en vergraven zones aangegeven. Het AHN heeft enkele relevante aanvullingen opgeleverd.

2.3 Toelichting op de archeologische inventarisatie

De archeologische inventarisatie heeft als primaire doelstelling een zo actueel en compleet mogelijke indruk te geven van de bekende archeologische waarden (vindplaatsen) in de gemeente Culemborg. Bekende vindplaatsen vormen de meest directe verwijzingen naar menselijke activiteiten in het verleden en hebben daarmee een duidelijke signaalfunctie voor te verwachten archeologische resten *in situ*. Daarnaast biedt een zo compleet mogelijk overzicht van bekende archeologische vindplaatsen de beste mogelijkheid om tot een zo gedetailleerd mogelijk verwachtingsmodel te komen. Belangrijk zijn daarvoor het type vindplaats en de datering (een precieze beschrijving van afzonderlijke vondsten is in dit kader van minder belang). Tijdens de archeologische inventarisatie (bureauonderzoek) zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) alsmede het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) en de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM; voorheen ROB) te Amersfoort;
- literatuur en historische topografische kaarten (zie literatuurlijst);

- gedetailleerde veldgegevens van RAAP-onderzoeken;
- gegevens uit eerder archeologisch onderzoek (zie literatuurlijst);
- gegevens van amateur-archeologen en historici;
- kadasterkaarten (1816).

De geïnventariseerde archeologische vindplaatsen zijn opgenomen in een catalogus (bijlage 2; zie ook hoofdstuk 4). Opgemerkt moet worden dat gezien het relatief beperkte tijdsbestek van onderhavig onderzoek niet de opzet was een uitputtende inventarisatie en studie uit te voeren van alle (schriftelijke) bronnen betreffende archeologische informatie over de gemeente Culemborg. Daarvoor zijn er te veel bronnen die te zeer verspreid zijn over verschillende instituten en bedrijven. Binnen het kader van een archeologische verwachtingskaart is deze informatie in veel gevallen ook te gedetailleerd en alleen relevant als er een duidelijk verband wordt gelegd tussen hetgeen beschreven wordt (archeologische informatie) en de ruimtelijke verspreiding ervan (landschappelijke context, stratigrafische ligging). In veel gevallen hebben artikelen betrekking op een beschrijving van hetgeen gevonden is op een bepaalde locatie: informatie die bij eventuele planontwikkelingen op die specifieke locatie wel relevant is, maar voor de archeologische verwachtingskaart op gemeentelijk niveau van beperkte betekenis is.

ARCHIS-waarnemingen

De basis van de inventarisatie van bekende archeologische vindplaatsen wordt gevormd door het zeer omvangrijke vindplaatsenbestand in ARCHIS. In ARCHIS staan 76 waarnemingen geregistreerd uit de gemeente Culemborg (situatie oktober 2006). De waarnemingen zijn gecontroleerd op het voorkomen van onvolkomenheden (met name locatie en complextype) en doublures. Op enkele plaatsen zijn meerdere ARCHIS-waarnemingen op grond van complextype, datering of andere kenmerken samengevoegd onder één catalogusnummer. Hierbij is uitgegaan van de clustering van ARCHIS-gegevens zoals deze is toegepast voor de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) Gelderland (Provincie Gelderland, 2004). De ARCHIS-nummering is in de vindplaatsencatalogus toegevoegd (bijlage 2). Indien binnen eenzelfde complex ARCHIS-waarnemingen voorkomen met verschillende perioden en/of complextypen, dan zijn deze als afzonderlijke waarnemingen in de vindplaatsencatalogus opgenomen.

AMK-terreinen

Op de Archeologische Monumentenkaart van de provincie Gelderland (AMK-Gelderland) staan 13 terreinen geregistreerd in de gemeente Culemborg (bijlage 1). Het betreft terreinen/vindplaatsen waaraan de rijksoverheid (op grond van onderzoek) een archeologische status heeft toegekend. Dat wil zeggen dat deze terreinen vanwege hun archeologische waarde zijn opgenomen in het CMA van de RACM en tevens op de AMK-Gelderland zijn weergegeven. Voor deze terreinen geldt dat in principe gestreefd dient te worden naar duurzaam behoud. De RACM heeft terreinen met status op grond van de (verwachte) inhoudelijke kwaliteit onderverdeeld in 4 categorieën: terreinen van archeologische betekenis, terreinen van hoge archeologische waarde en terreinen van zeer hoge archeologische waarde (al dan niet beschermd). De Culemborgse monumenten zijn als volgt ingedeeld:

- terrein van archeologische waarde: ARCHIS-waarnemingsnummers 13203, 15381, 15382 en 15384;
- terrein van hoge archeologische waarde: ARCHIS-waarnemingsnummers 3586, 3594, 15376, 15378, 15379, 15383 en 15385;
- terrein van zeer hoge archeologische waarde: ARCHIS-waarnemingsnummers 3525 en 12307.

Binnen de gemeente Culemborg bevinden zich geen wettelijk beschermde terreinen.

Overige vindplaatswaarnemingen (onderzoeksafbakening)

Een aanvulling op het vindplaatsenbestand is verkregen aan de hand van literatuuronderzoek (o.a. historische kaarten) en inventarisatie van gegevens van amateur-archeologen, historici en andere (lokale) deskundigen. Hiervoor is onder andere overleg gevoerd met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) afdeling 15 en overige amateur-archeologen.

Getracht is een zo volledig mogelijk bestand te realiseren van de in de gemeente Culemborg voorkomende archeologische waarden. Het begrip archeologische waarden is daarbij in eerste instantie breed gedefinieerd: het betreft alle fysieke verwijzingen naar menselijke activiteiten in het verleden, uitgaande van een minimale leeftijd van 50 jaar. Hieronder zouden ook historisch-geografische elementen en structuren kunnen vallen, maar gezien de omvang van deze categorie (denk aan verkavelingspatronen, infrastructuur, elementen gerelateerd aan de waterstaatgeschiedenis en Hollandse Waterlinie, grenspalen, etc.) zijn deze niet geïventariseerd. Wel zijn historisch-geografische structuren gebruikt om de historische dorpkernen te herkennen alsmede solitaire historische woonlocaties. Om dezelfde reden zijn ook de tegenwoordig nog bestaande bouwhistorische objecten niet meegenomen in de inventarisatie (denk aan de spoorbrug, kazemattenlinie, monumentale panden in de binnenstad, watertoren, molens, etc.). Wel zijn aan de hand van de kadasterkaart uit 1826 alle historische woonlocaties op kaart gezet. Een groot aantal daarvan is tegenwoordig nog aanwezig en valt daarmee in de categorie bouwhistorische objecten. Deze objecten representeren in veel gevallen oudere bewoningsfasen en vormen daarmee archeologische aandachtspunten op de kaart (hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd). De meeste oude woonlocaties zijn niet nader omschreven en zijn niet in de vindplaatsencatalogus opgenomen.

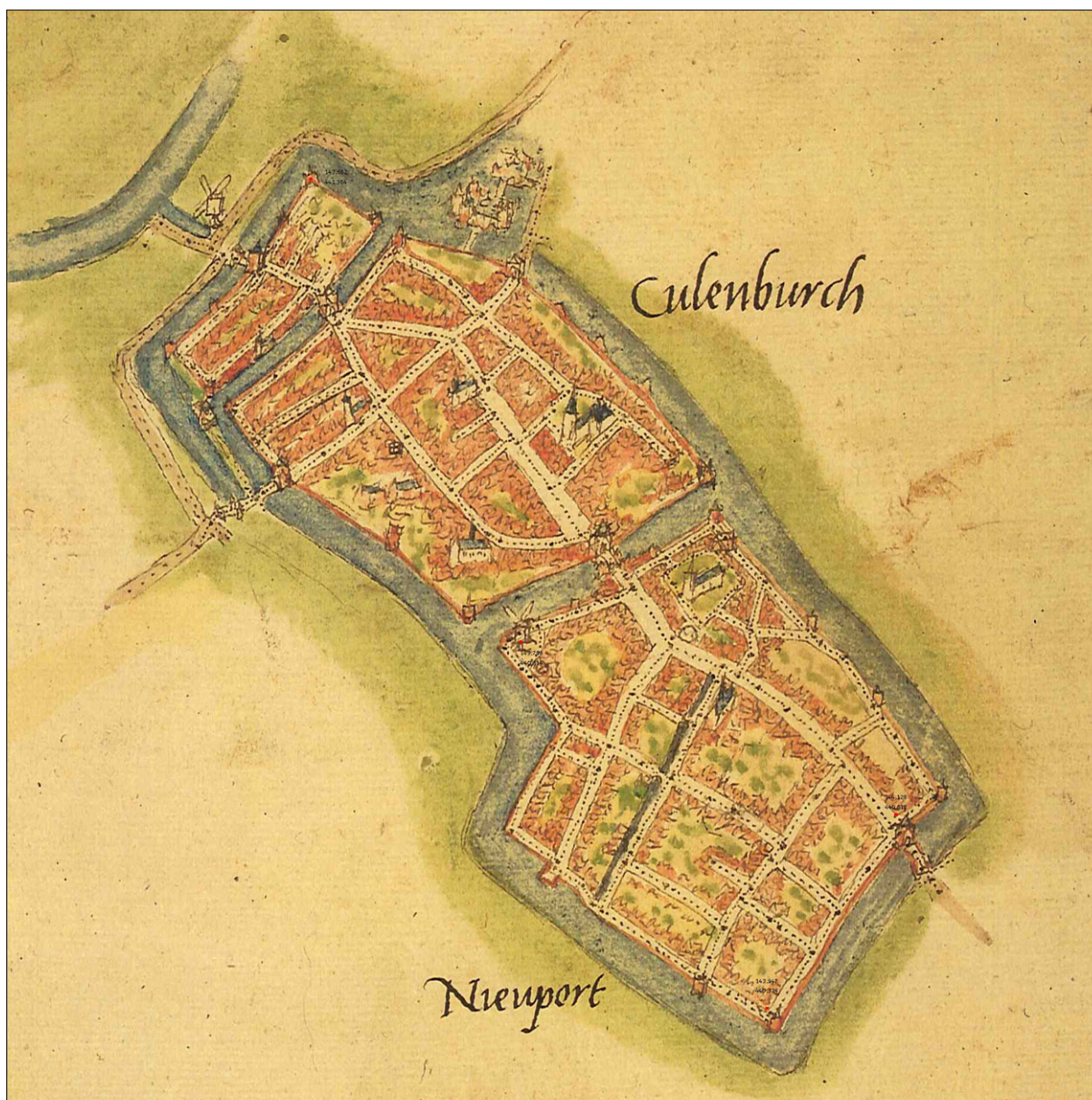
Oude woongronden en middeleeuwse dorpsstructuren

Ter vervollediging zijn de oude woongronden op de kaart aangegeven. Deze informatie is voor de gemeente Culemborg voornamelijk afkomstig van bodemkarteringen, archeologisch onderzoek en historische kaarten. Daarnaast zijn in samenwerking met de historicus de heer Bert Blommers alle (vermoedelijke) middeleeuwse dorpsstructuren in kaart gebracht. De meest hebben een gestrekte vorm en liggen aan de basis van een ontginningsveld.

Aan de oude woongronden van de bodemkarteringen hoeft niet per definitie een middeleeuwse of oudere datering gekoppeld te worden. Wel zijn de oude woongronden in het algemeen sterk gecorreleerd met archeologische vindplaatsen (met name uit de Romeinse tijd en Middeleeuwen) en hebben in die zin een archeologische betekenis. Hetzelfde geldt voor de middeleeuwse dorpskernen waarvoor specifiek kan worden uitgegaan van een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen (bewoningssporen) uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Oude woongronden en historische dorpskernen zijn als zodanig niet opgenomen in de catalogus. Wel zijn deze als een aandachtsvlak op de kaart weergegeven.

2.4 Toelichting op de analyse van de historische opbouw van de stad

Van de historische stad en het direct omliggend gebied, globaal overeenkomend met het beschermd stadsgezicht, is een archeologische verwachtingskaart gemaakt.

Figuur 3. Historische kaart Jacob van Deventer (ca. 1557).

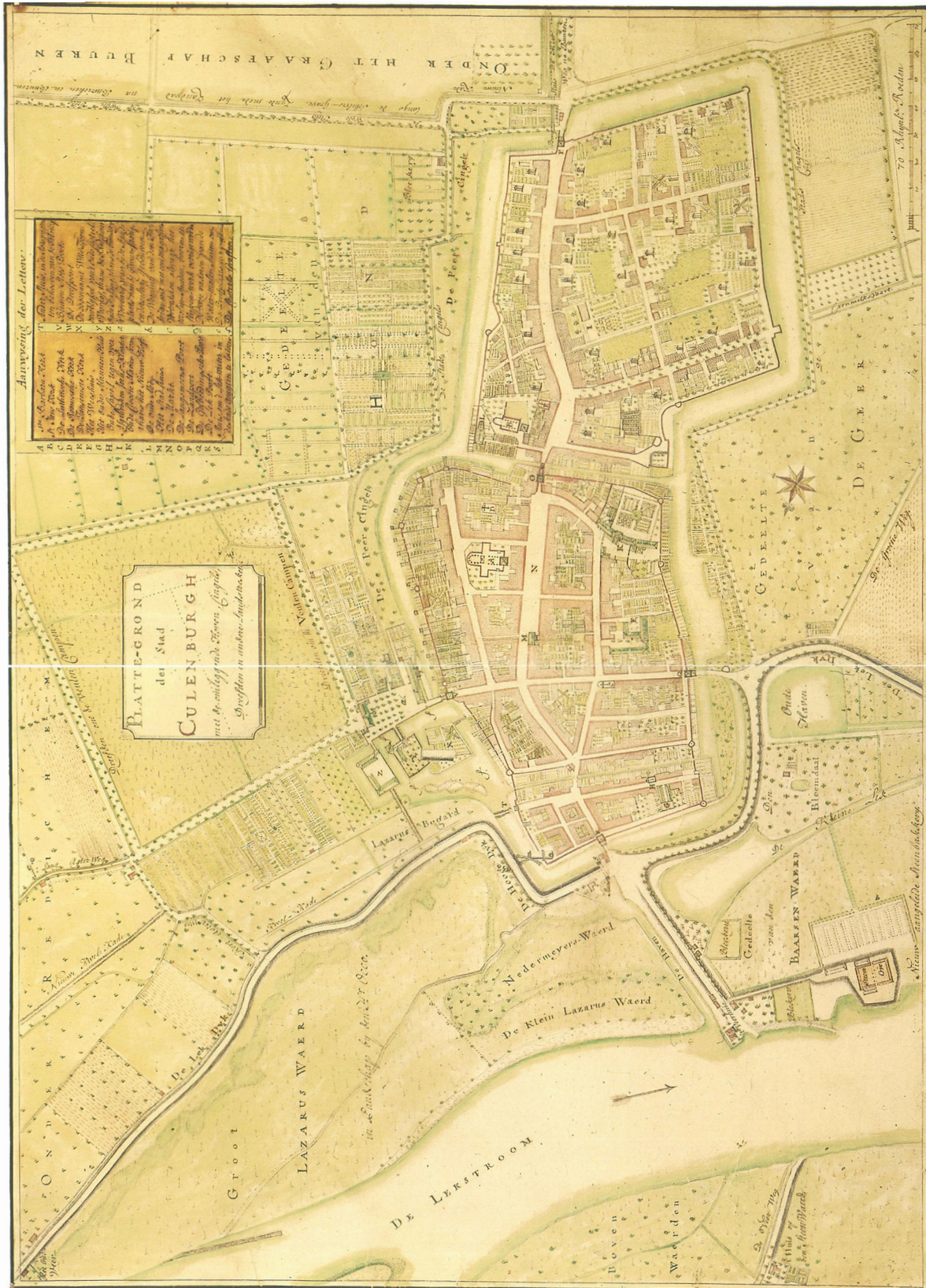
Feitelijk is het geen verwachtingskaart; voor de gehele stad geldt in principe een hoge archeologische verwachting. Met de kaart wordt echter inzichtelijk waar precies met welke objecten en structuren uit welke tijd rekening dient te worden gehouden. De basis van deze kaart wordt gevormd door de kadasterkaart uit 1826. Deze kaart is nagenoeg schaalvast en stemt in hoge mate overeen met de huidige topografie. De kaart heeft als voordeel dat hierop grote delen van de historische, veelal middeleeuwse structuren nog goed herkenbaar zijn (in tegenstelling tot de huidige kaarten). Oudere kaarten (zoals van Van Deventer en van Perrenot; resp. figuren 3 en 4) zijn aan de hand van de kadasterkaart herleid naar de huidige topografische situatie. De kaart van Perrenot (1760), die redelijk nauwkeurig en gedetailleerd is, is zo volledig mogelijk opgenomen. Van oudere kaarten neemt de nauwkeurigheid snel af; van deze kaarten zijn alleen de belangrijkste objecten die door Perrenot en op jongere kaarten niet meer weergegeven worden, zo goed mogelijk toegevoegd. De analyse van de historische stad is voornamelijk beperkt gebleven tot het vastleggen van structuren en patronen (infrastructuur, water, huizen, stadsmuren, etc.). Daarnaast zijn enkele markante objecten toegevoegd aan het kaartbeeld (molens, kerken, poortgebouwen, kasteellocaties, etc.).

2.5 Beperkingen en onzekerheden van het bronnenmateriaal

De archeologische verwachtingskaart voor de gemeente Culemborg (schaal 1:10.000; kaartbijlage 1) is hoofdzakelijk gebaseerd op bureauonderzoek. In principe is daarbij uitgegaan van de meest gedetailleerde informatie. Met betrekking tot bodemkundige/geologische gegevens is gebleken dat voor de gemeente Culemborg de zanddiepte-kaarten van het Gelders rivierengebied op schaal 1:25.000 (Berendsen e.a., 2001) veruit het beste uitgangsmateriaal vormen. Behalve dat deze kaarten het gehele oppervlak van de gemeente Culemborg beslaan, zijn ze gebaseerd op grootschalige veldonderzoeken die specifiek gericht zijn op het in kaart brengen van de genese van het landschap. Wel is gebleken dat aan de hand van het AHN een verdere detaillering in de begrenzing van de verschillende in het onderzoeksgebied voorkomende meandergordels mogelijk is. Hierbij geldt de beperking dat het onderscheid tussen hooggelegen meandergordels en aangrenzende hooggelegen oeverzones op het AHN niet is te maken. In sommige gevallen kan dit betekenen dat de meandergordels plaatselijk iets te breed zijn weergegeven (hetgeen overigens geen gevolgen heeft voor de archeologische verwachtingen en het hieraan gekoppelde beleidsadvies).

De bodemkaart op schaal 1:10.000 (Harbers, Jager & Kleinsman, 1966), voor een groot deel beschikbaar voor de gemeente Culemborg, is weliswaar gedetailleerd, maar heeft alleen betrekking op de ondiepe ondergrond tot circa 1,2 m -Mv. Wel konden aan de hand van deze en andere gedetailleerde bodemkundige studies lokaal nuances worden aangebracht in het kaartbeeld.

Aan de hand van nog gedetailleerdere bodemkundige studies (o.a. gerelateerd aan grootschalige archeologische onderzoeken) moet worden geconcludeerd dat de geologische opbouw op perceelsniveau soms veel complexer is dan de globalere kaartbeelden doen vermoeden. Specifiek in de omvangrijke oeverzones dient

Figuur 4. Historische kaart Perrenot (ca. 1670).

rekening te worden gehouden met een verfijnd afwateringsstelsel van crevassen, komafwateringsgeulen en belendende oeverzones die met de huidige stand van kennis niet zonder gedetailleerd booronderzoek vlakdekkend in kaart kunnen worden gebracht. Voor de uniformiteit van het kaartbeeld zijn de resultaten van deze detailstudies alleen opgenomen als deze aansluiten op schaal van de kaart (schaal 1:10.000).

Voor een verdere detaillering in de begrenzing van de verschillende landschappelijke deelgebieden is gebruik gemaakt van het AHN. De grootste onzekerheid doet zich voor bij het begrenzen van de zones met oeverafzettingen buiten de meandergordels. Hierover ontbreekt voldoende nauwkeurige vlakdekkende informatie en voor sommige delen van de kaart zijn aannames gedaan op grond van algemene verwachtingen in plaats van 'harde data'.

De archeologische verwachtingskaart van de binnenstad is in hoge mate gebaseerd op historisch kaartmateriaal. Over het algemeen geldt dat hoe ouder de kaart is, hoe groter de geometrische onnauwkeurigheden en hoe moeilijker interpreteerbaar de kaart. Op veel plaatsen geven verschillende kaarten gecombineerd en door correctie naar de huidige topografie echter wel een redelijke indruk van de situatie op een bepaald moment in de tijd. De belangrijkste kaarten zijn:

- Jacob van Deventer (circa 1560): zeer onnauwkeurige en globale kaart, wel met unieke oude informatie. Alleen de binnenstad is weergegeven.
- Deijs (1574): schetsmatige tekening met gedetailleerde weergave van Lekzone en noordelijk stadsdeel. Cartografisch sterk vertekend beeld.
- Verstralen (1621): kaart in oblique. Zeer gedetailleerde tekening van huizen, muren, torens, etc. Cartografisch echter sterk vertekend beeld.
- Perrenot (circa 1760): gedetailleerde kaart met weergave van huizen op perceelsniveau. Wel grote cartografische afwijkingen, met name langs de randen van de kaart. Weergave van specifieke gebouwen.
- Kadastrale Minuut (1826): nauwkeurige kaart, vrijwel overeenkomstig huidige cartografische kwaliteit. Lokaal wel iets afwijkende lijnen.

De informatie over geregistreerde vindplaatsen is deels gebaseerd op gegevens van derden (ARCHIS). De nauwkeurigheid van deze vindplaatsgegevens loopt sterk uiteen en zal bij hantering van de archeologische verwachtingskaart van geval tot geval nader moeten worden bepaald. Hoewel tijdens onderhavig onderzoek is gestreefd naar een 'volledig' overzicht van bekende archeologische vindplaatsen in de gemeente Culemborg, moet wel worden opgemerkt dat hierbij met name gebruik is gemaakt van officieel gemelde/geregistreerde vindplaatsen/vondsten, aangevuld met goed onderbouwde waarnemingen van amateur-archeologen.

3 Landschap

3.1 Inleiding

De ligging van archeologische vindplaatsen is sterk gerelateerd aan de opbouw van het landschap. De reden hiervoor is dat de verspreiding van archeologische vindplaatsen een duidelijke relatie vertoont met de geomorfologie en de bodemgesteldheid. Om uitspraken te kunnen doen over de archeologische verwachting voor een gebied, is een gedetailleerde analyse van het landschap noodzakelijk. Belangrijke fysische variabelen van het landschap zijn de geomorfologie, bodem en hydrologie. Aan deze sterk aan elkaar gerelateerde variabelen liggen geologische processen ten grondslag die hebben geleid tot het huidige landschap. De geologische processen, voor zover deze van betekenis zijn voor de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Culemborg, worden beschreven in § 3.2. In § 3.3 wordt de resultante van de geologische processen, het natuurlijke landschap, ingedeeld in archeo-landschappelijke eenheden.

3.2 Geologie en ontstaansgeschiedenis van het landschap

Weichselien (120.000-10.800 jaar geleden)

De basis van het huidige landschap in de gemeente Culemborg moet gezocht worden in de geologische ontwikkelingen vanaf het Weichselien, een relatief koude periode (ijstijd) aan het eind van het Pleistoceen (2.500.000 tot 11.500 jaar geleden). De huidige Rijndelta maakte gedurende het Midden Weichselien (ook wel Pleniglaciaal) deel uit van een omvangrijke riviervlakte met vlechtende rivieren. Deze brede riviervlakte lag tussen de eerder gevormde gestuwde afzettingen in het noorden (Heuvelrug- en Veluwe-massief) en het Brabants massief en de gestuwde afzettingen van het Rijk van Nijmegen in het zuiden. De grofzandige en grindrijke rivierafzettingen worden gerekend tot de Afzettingen van Kreftenheye-5 (Verbraeck, 1984).

Het Allerød-Bølling interstadiaal (14.900-13.000 jaar geleden) betrof een relatief warme periode volgend op het Pleniglaciaal. Door afname van de sediment- en waterafvoer onder invloed van een tijdelijke opwarming van het klimaat, veranderde het riviersysteem van een vlechtend en accumulerend in een meanderend en insnijdend systeem (Berendsen, 1998). Door de insnijding werd het zogenaamde 'Laagterras' gevormd dat alleen nog bij hoge waterstanden overstroomde (vloedvlakte). Het Laagterras fungeerde vanaf dat moment alleen nog als oever- en komgebied van de Kreftenheye-6 riviersystemen, waarbij een afdekkende (stugge en lemige) kleilaag is gevormd. Deze wordt tot de Afzettingen van Wijchen gerekend. De insnijdende Kreftenheye-6 riviersystemen hebben grote delen van het Laagterras opgeruimd.

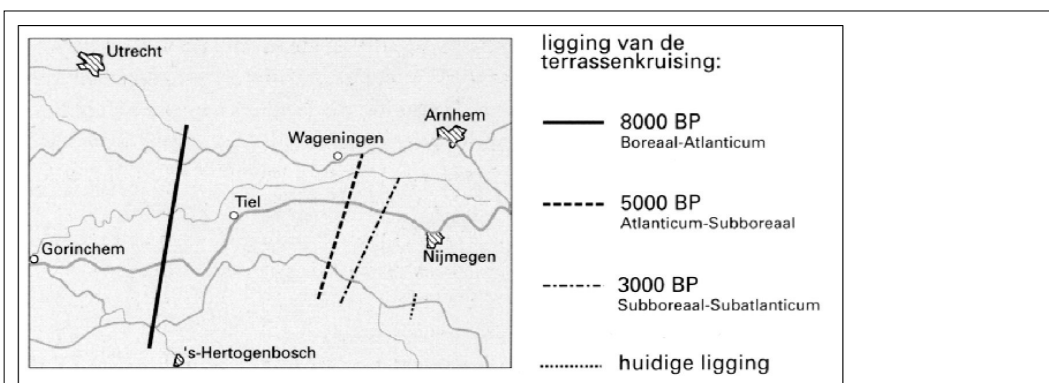
Na het Allerød-Bølling interstadiaal trad er een tijdelijke afkoeling van het klimaat op gedurende het Late Dryas-stadiaal (11.000-9.700 voor Chr.). Door toenemende piekafvoeren veranderden de meanderende rivieren weer in meer vlechtende rivieren, waarbij zich brede dalvlakten ontwikkelden. De afzettingen van de rivieren uit de Jonge Dryas worden gerekend tot de Kreftenheye-6 afzettingen. In het Jonge Dryas stoven uit de zandige riviervlakte op grote schaal rivierduinen op. Deze konden ontstaan doordat de brede riviervlakten 's winters droog lagen. Binnen de gemeentegrenzen van Culemborg ontbreken vooralsnog aanwijzingen voor de aanwezigheid van dergelijke oude opduikingen.

Hoewel de pleistocene fluviatiele afzettingen op geruime diepte beneden het maaiveld liggen (circa 8 m -Mv), zijn deze door hun ouderdom van bijzondere archeologische betekenis. Gedurende duizenden jaren (Paleolithicum-Mesolithicum) vormde de top van deze afzettingen het bewoningsvlak van de gemeente Culemborg. Bijvoorbeeld op locaties met kleine reliëfverschillen in het pleistocene oppervlak of op de oevers van toenmalige geultjes is daarom de kans op het voorkomen van bewoningssporen uit deze perioden groot. Binnen de gemeentegrenzen zijn tot op heden geen vindplaatsen bekend die eenduidig te relateren zijn aan het pleistocene reliëf.

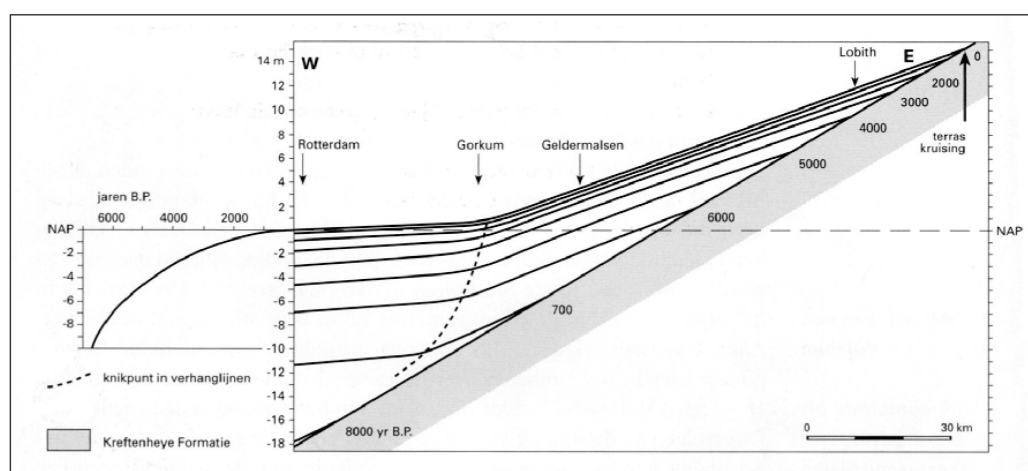
Holoceen (9550 voor Chr. tot heden)

Omstreeks 9550 voor Chr. zette een 'definitieve' klimaatsverandering in die het begin van het Holoceen markeert. Het riviersysteem van de Rijn veranderde opnieuw van vlechtend in meanderend, waarbij de rivierafvoer zich concentreerde in één insnijdende hoofdgeul. Overige (vlechtende) geulen fungeerden als kom- en oevergebieden van deze hoofdgeul en verlandden geleidelijk. Door het warmer worden van het klimaat vanaf het Holoceen raakte het onderzoeksgebied langzaam begroeid: eerst met een typische toendravegetatie zoals dwergberk, alsem en dwergwilg, later gevolgd door de den. Vanaf het Boreaal (9000-8000 jaar geleden) ontwikkelden zich één voor één de eerste warmteminnende boomsoorten (zoals de hazelaar), gevolgd door eik en andere loofboomsoorten.

Hoewel de Nederlandse Rijndelta vanaf het begin van het Holoceen werd opgebouwd als gevolg van accumulatie van riviersediment, zou het tot circa 5000 voor Chr. (begin Subboreaal) duren voordat het riviersysteem ook ter hoogte van de gemeente Culemborg overging van een insnijdend en erosief systeem naar een accumulerend systeem. Tot dan lag het onderzoeksgebied namelijk stroomopwaarts van de terraskruising: het punt waar netto erosie stroomopwaarts overgaat in netto accumulatie en deltavorming stroomafwaarts (figuur 5). Vanaf dat moment kwamen de eerste stroomgordels tot ontwikkeling en begon het pleistocene landschap geleidelijk te vernatten. Na het passeren van de terraskruising traden door de eeuwen heen verschillende stroomgordelverleggingen op, waarbij nieuwe stroomgordels tot ontwikkeling kwamen en oude inactief werden. Deze riviersystemen hadden voornamelijk een zogenaamd anastomoserend of meanderend karakter, waarbij over korte afstand sprake is van een sterke differentiatie in afzettingmilieus (figuur 6). Binnen de invloedssfeer van de actieve rivierbedding ontwikkelde zich een zandige meandergordel, geflankeerd door zones met (relatief

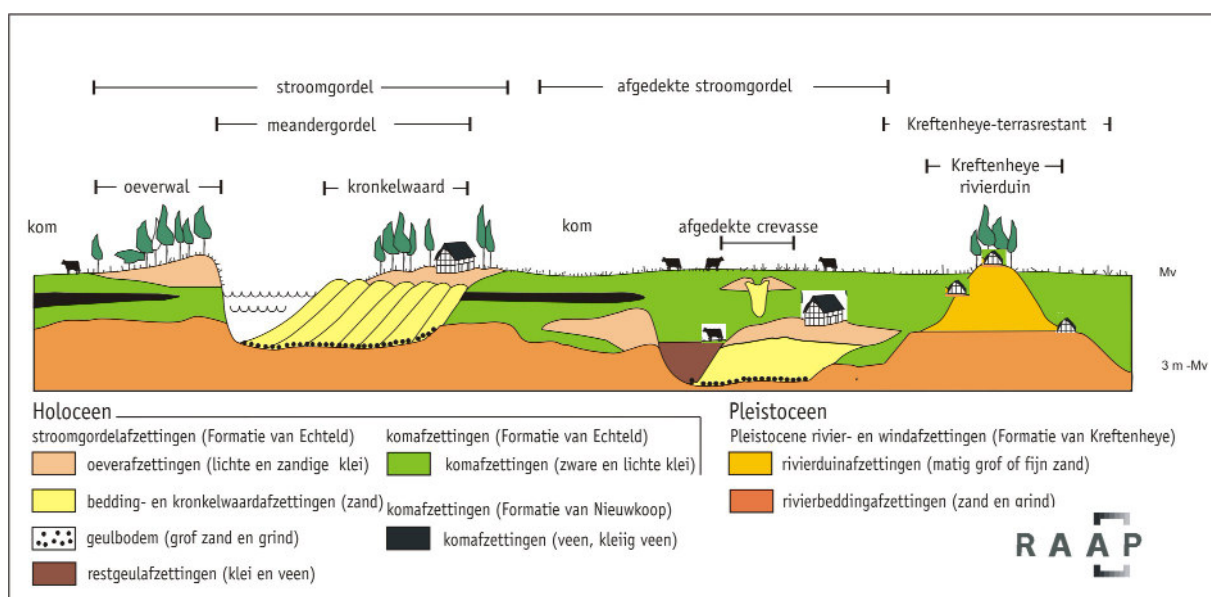

Figuur 5a. Benaderde ligging van de terrassenkruisingen tussen het Fluviaal Laagterras (Kreftenheye-5 afzettingen) en holocene afzettingen van verschillende ouderdom. Ten westen van de lijnen met de aangegeven ouderdom was op dat tijdstip het Fluviaal Laagterras bedekt met holocene rivierafzettingen (Berendsen, 1996).

Figuur 5b. O-W doorsnede door de Rijn-Maas delta met isochronen van de stijging van het grondwater (Berendsen, 1996).

Figuur 5. Verloop van de terraskruising.

Figuur 6. Schematische doorsnede door een deel van de Betuwe.

zandige) oeverafzettingen. De oeverwallen worden samen met de meandergordel tot de stroomgordel gerekend. Op grotere afstand van de actieve rivierloop worden alleen de allerfijnste deeltjes (de lutumfractie) afgezet en wordt het landschap gekenmerkt door komgebieden met afzettingen van (zware) klei.

Anastomoserende systemen: anastomoserende systemen worden gekenmerkt door meerdere onderling verbonden geulen die komgebieden omsluiten. De individuele geulen kunnen recht, meanderend of vlechtend zijn. Veelal bestaan anastomoserende systemen uit rechte geulen die over het algemeen smal en diep zijn. In tegenstelling tot meanderende geulen verplaatsen de bochten in rechte geulen zich nauwelijks zijwaarts. Vorming van brede kronkelwaarden komt dan ook niet voor bij anastomoserende systemen. De beddingafzettingen zijn scherp begrensd en aangrenzende oeverwallen goed ontwikkeld. In een anastomoserend systeem treden regelmatig stroomgordelverleggingen op en komen crevasseafzettingen veelvuldig voor. Met name in het Atlanticum en Subboreaal kwamen onder invloed van een snelle zeespiegelstijging in het westelijke en centrale rivierengebied bijna uitsluitend rechte rivieren voor. Binnen de gemeente Culemborg zijn de stroomgordel van Schaik en van Schoonrewoerd mooie voorbeelden van anastomoserende riviersystemen.

Meanderende systemen: een meanderend systeem heeft slechts één minder of sterker kronkelende rivierbedding. De geul van een meanderende rivier verplaatst zich in een bocht naar buiten en stroomafwaarts door erosie van de oevers in de buitenbocht. Meer dan bij anastomoserende systemen treedt een differentiatie op in oever- en komafzettingen. Kenmerkend voor meanderende rivieren zijn de vorming van brede kronkelwaarden en meanderhalsafsnijdingen. De Lek is een voorbeeld van een meanderende rivier binnen de gemeente Culemborg.

De landschappelijke kenmerken (breedte, diepteligging en zandigheid) verschillen sterk per stroomgordel. Door zeespiegelstijging en accumulerend sediment langs de rivieren en in de komgebieden is het holocene pakket rivierafzettingen langzaam dikker geworden. Ter hoogte van de gemeente Culemborg is dit pakket zo'n 8 m dik. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de relatieve diepte waarop oeverafzettingen en beddingzand in de ondergrond voorkomen, indicatief is voor de periode in het verleden waarin deze systemen actief waren (ter illustratie: in figuur 6 is de afgedekte stroomgordel ouder dan de 'dagzomende' stroomgordel). In de gemeente Culemborg zijn hierop echter belangrijke uitzonderingen. Zo ligt de meandergordel van de zeer oude Schoonrewoerdse stroomgordel aan het oppervlak en is deze in het oppervlaktereliëf duidelijk zichtbaar. Op deze meandergordel zijn aan het oppervlak neolithische vondsten gedaan (Odé & Haartsen, 1997a en 1997b). Ook veel andere relatief oude meandergordels zijn duidelijk zichtbaar in het landschap en zijn niet of nauwelijks afgedekt door jongere sedimenten. Een verklaring hiervoor is dat de Rijn ter hoogte van Culemborg gedurende het Holoceen een sterke neiging heeft gehad tot stroomgordelverleggingen. Na een actieve fase waarbij een hoog opgeworpen stroomgordel tot ontwikkeling kon komen, verlegde de rivier zijn activiteiten naar lager gelegen (kom)gebieden en kwam veelal niet meer terug naar de eerder gevormde stroomgordel.

De periode waarin de stroomgordelafzettingen ontstonden, wordt aangegeven met een beginfase- en eindfasedatering (Berendsen & Stouthamer, 2001). Voor het gebied van de gemeente Culemborg geldt dat zowel in de beginfasedateringen (aanvang van rivieractiviteit) als in de eindfasedatering een grote spreiding is te onderscheiden. De dateringen zijn in de meeste gevallen gebaseerd op ¹⁴C-dateringen van monsters uit restgeulen of de basis van oeverpakketten, evenals op archeologische waarnemingen en zanddiepten. In volgorde van beginfasedatering kunnen in het gemeentegebied van Culemborg de volgende 10 meandergordels worden onderscheiden (de naamtoekenning is gebaseerd op Berendsen & Stouthamer, 2001; zie ook kaartbijlage 1):

Einddatering Vroeg Neolithicum

- meandergordel van Tienhoven (5838-5225 voor Chr.);
- meandergordel van Autena (5024-4175 voor Chr.);
- meandergordel van Maurik (5127-4175 voor Chr.).

Einddatering Midden Neolithicum

- meandergordel van Zijderveld (4170-3365 voor Chr.);
- meandergordel van Vretstrooi (4174-3700 voor Chr.);
- meandergordel van Schaik (4137-2880 voor Chr.).

Einddatering Laat Neolithicum

- meandergordel van Schoonrewoerd (3222-2104 voor Chr.).

Einddatering Midden Bronstijd

- meandergordel van Hennisdijk (2241-1225 voor Chr.).

Einddatering Middeleeuwen/nog actieve meandergordel

- meandergordel van Redichem (272 voor Chr., 1023 na Chr.);
- meandergordel van de Lek (vanaf de jaartelling actief).

Door stroomgordelverleggingen zijn delen van de prehistorische stroomgordels geërodeerd door jongere fasen. Met name de jonge Redichemse en nog jongere Lekstroomgordel hebben over grotere oppervlakken, met name in de uiterwaarden, oudere fasen opgeruimd. In het algemeen echter zijn binnendijs de fossiele meandergordels gevrijwaard gebleven van erosie als gevolg van latere rivieractiviteiten. Deze stroomgordels worden van elkaar gescheiden door omvangrijke komgebieden.

Na de Bronstijd lag Culemborg lange tijd in de luwte van de dan actieve rivierstromen van de Rijn. De Rijn is dan eeuwenlang met name actief in het gebied van de Kromme Rijn noordelijk en zuidelijk in de Bommelerwaard en omgeving. Er trad in deze periode dan ook weinig sedimentatie op in de omgeving van Culemborg, waardoor de vroegere stroomgordels niet of nauwelijks worden afgedekt. Pas vanaf de Late IJzertijd nam met het ontstaan van de Redichemse stroomgordel en de latere Lek de dynamiek in het gebied weer toe. Vanaf de Laat Romeinse tijd en in de Vroege Middeleeuwen ontwikkelde de Lek zich geleidelijk tot de hoofdstroom van de Rijnafoer, ten koste van de Kromme Rijn die uiteindelijk in 1122 werd

afgedamd. De Lek kende waarschijnlijk een bloeifase vanaf de Vroege Middeleeuwen tot en met de 12e eeuw. Vanaf de systematische aanleg van de bandijken in de 12e eeuw beperken de actieve rivierprocessen zich hoofdzakelijk tot de uiterwaarden. De erosie en sedimentatieprocessen worden hier in hoge mate door de mens gestuurd door de stimulering van op- en aanwas door middel van begroeiing en door aanleg van dammen en kribben. De afvoer van de Nederrijn nam in de loop van de Late Middeleeuwen snel in betekenis af (Heunks & Odé, 1998; Van de Ven, 1993; Hesselink, 1998). Hetzelfde geldt overigens ook voor de IJssel, omdat de Waal vanaf de Late Middeleeuwen steeds meer de hoofdafvoer van het Rijnsysteem voor zijn rekening nam. Met de aanleg van het Pannerdensch Kanaal in 1704 werd een nieuwe impuls gegeven aan beide rivieren, maar vanaf dan wordt de loop van de vaargeul steeds meer gereguleerd door een netwerk van kribben en dammen. Deze hebben met name tot doel de verzandende vaargeul op diepte te houden. Van een natuurlijk meanderende rivier is dan nauwelijks nog sprake.

3.3 Beschrijving van de archeo-landschappelijke eenheden

3.3.1 Holocene meandergordels en restgeulen

Meandergordel van Tienhoven (5838-5225 voor Chr.)

De oudst bekende holocene meandergordel in de gemeente Culemborg en ruime omgeving betreft die van Tienhoven. Deze ligt in het meest noordwestelijke deel van de gemeente (Berendsen & Stouthamer, 2001). De meandergordel wordt gekenmerkt door een diepe ligging van de top van het beddingzand (> 3 m -Mv) en is niet zichtbaar in het oppervlaktereliëf. Restgeulen zijn niet bekend en ook ontbreken vlakdekkende gegevens over de omvang van eventueel belendende oeverzones.

Meandergordel van Autena (5024-4175 voor Chr.)

De meandergordel van Autena vormt de directe opvolger van de meandergordel van Tienhoven en ligt op dezelfde plaats. In overeenstemming met de hoge ouderdom wordt de meandergordel gekenmerkt door een diepe ligging van de top van het beddingzand (> 3 m -Mv) en is niet zichtbaar in het oppervlaktereliëf. Restgeulen zijn niet bekend en ook ontbreken vlakdekkende gegevens over de omvang van eventueel belendende oeverzones.

Meandergordel van Maurik (5127-4175 voor Chr.)

De meandergordel van Maurik ligt ten oosten van de historische stadskern van Culemborg en vormt één geheel met de westelijk gelegen meandergordel van Autena. De exacte ligging is zeer onduidelijk. De meandergordel is op de zanddiepte/attentiekartaal (Berendsen e.a., 2001) niet vervolgbaar, maar is wel op de hieraan gerelateerde paleogeografische kaart weergegeven (Berendsen & Stouthamer, 2001). In overeenstemming met de hoge ouderdom wordt de meandergordel gekenmerkt door een diepe ligging van de top van het beddingzand (> 3 m -Mv) en is deze niet zichtbaar in het oppervlaktereliëf. Restgeulen zijn niet bekend en ook ontbreken vlakdekkende gegevens over de omvang van eventueel belendende oeverzones.

Meandergordel van Vretstrooi (4174-3700 voor Chr.)

Deze meandergordel loopt diagonaal door de grote kom ten zuiden van de bebouwde kom van Culemborg. De meandergordel is aan de noordoostzijde opgeruimd door de jongere meandergordel van Hennisdijk en aan de zuidwestzijde door de meandergordel van Schaik. In overeenstemming met de hoge ouderdom wordt de meandergordel gekenmerkt door een diepe ligging van de top van het beddingzand (> 3 m -Mv). De meandergordel is niet zichtbaar in het oppervlaktereliëf. Restgeulen zijn niet bekend en ook ontbreken vlakdekkende gegevens over de omvang van eventueel belendende oeverzones.

Meandergordel van Zijderveld (4170-3365 voor Chr.)

De meandergordel van Zijderveld vormt de directe opvolger van de meandergordel van Autena/Maurik en ligt op dezelfde locatie (noordwesthoek van de gemeente). Het betreft de enige meandergordel in deze omgeving waarvan de top van het beddingzand zich binnen 3,0 m -Mv bevindt. De gemiddelde diepte bedraagt 1,5 tot 2,0 m -Mv. Ook aan het maaiveld is de meandergordel herkenbaar aan een iets hogere ligging van het maaiveld. Dit wordt deels genivelleerd door de oeverafzettingen van de Lek. Een restgeul is in het Culemborgse deel niet herkenbaar, maar direct ten westen van de Diefdijk is op het AHN een duidelijke geulvormige laagte binnen de meandergordel zichtbaar.

Meandergordel van Schaik (4137-2880 voor Chr.)

De meandergordel van Schaik ligt tegen de zuidelijke begrenzing van de gemeente en is aan de noordkant opgeruimd door de iets jongere meandergordel van Schoonrewoerd. De meandergordel van Schaik maakt deel uit van een verfijnd stelsel van zich vertakkende en weer bijeenkomende relatief smalle meandergordels. Deze meandergordels zijn in alle gevallen in het oppervlaktereliëf goed herkenbaar aan een hogere ligging (het hoogteverschil met de omliggende kom kan oplopen tot meer dan 1 m). De top van het beddingzand vangt aan op een gemiddelde diepte van circa 1,5 m -Mv. Plaatselijk zijn aan de hand van het oppervlaktereliëf in combinatie met bodemkundige gegevens aangrenzende oeverzones te onderscheiden. Daarnaast zijn op verschillende plaatsen crevasse-systemen herkenbaar. In sommige gevallen zijn deze niet zichtbaar in het oppervlaktereliëf en gebaseerd op Berendsen e.a. (2001). In andere gevallen vertoont het oppervlaktereliëf opvallende hoogteverschillen die alleen lijken te kunnen worden toegeschreven aan niet eerder gekarteerde crevasse-systemen. Crevassen kunnen 'doodlopen' in de kom, maar er zijn ook crevassen die een verbinding vormen tussen twee delen van de meandergordel van Schaik. In die gevallen kan het gaan om kleine meandergordels. Restgeulen zijn in het Culemborgse deel van de meandergordel niet herkenbaar, maar in Geldermalsen plaatselijk wel aan diepere ligging van de top van het beddingzand.

Meandergordel van Schoonrewoerd (3222-2104 voor Chr.)

De meandergordel van Schoonrewoerd vormt een markant hoger gelegen zandbaan die van oost naar west door de gemeente loopt. De top van het beddingzand ligt gemiddeld binnen 1,0 m -Mv. Westelijk van de Welborn vertakt deze meandergordel

zich in 2 stromen. Plaatselijk zijn aan de hand van het oppervlaktereliëf in combinatie met bodemkundige gegevens aangrenzende oeverzones te onderscheiden. Restgeulen zijn niet bekend en zijn ook tijdens grootschalige veldonderzoeken in Culemborg-Parijsch (Odé & Haartsen, 1997a en 1997b) niet aangetroffen. Vermoedelijk zijn deze volledig verzand gedurende een laatste actieve fase van het systeem en daarmee moeilijk te onderscheiden van omliggende zandige meandergordelafzettingen.

Meandergordel van Hennisdijk (2241-1225 voor Chr.)

De meandergordel van Hennisdijk is circa 1000 jaar actief geweest: tussen 2241 en 1225 voor Chr. Deze meandergordel is zuid-noord georiënteerd en ligt direct ten oosten van de historische stadskern van Culemborg. De meandergordel wordt in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied gekenmerkt door een iets hogere ligging van het maaiveld. Vanaf de bebouwde kom en noordelijker is dit echter niet meer waarneembaar door bebouwing en de nivellerende invloed van de oeverafzettingen van de Lek. De top van het beddingzand ligt tussen circa 1,0 en 1,5 m -Mv.

Crevasse van Hennisdijk: ter hoogte van Lanxmeer splitst een omvangrijk crevassestelsel af van de Hennisdijkse stroomgordel, die in omvang en dikte niet onderdoet voor een volwaardige meandergordel. Op de zanddieptekaart is deze dan ook als zandbaan herkenbaar. De zandrug van de Schoonrewoerdse stroomgordel vormde voor deze crevasse een onneembaar obstakel, waardoor de crevasse sterk naar het westen is afgebogen. Deze ligt parallel aan en tegen de Schoonrewoerdse meandergordel. De crevasse loopt westelijk uiteindelijk dood op de hooggelegen meandergordel van Schaik, die dan reeds lang buiten werking is. Evenals de in datering vergelijkbare meandergordels wordt de crevasse gekenmerkt door een hogere ligging van het maaiveld en een ondiepe ligging van de top van het zand (circa 1,0 tot 1,5 m -Mv). Opmerkelijk is dat tijdens archeologisch onderzoek in plangebied Rietveld een duidelijke restgeul is herkend in de als crevasse gedefinieerde zandrug (Odé & Haartsen, 1998). Dit kan betekenen dat de crevasse langdurig watervoerend is geweest en naar het westen een aansluiting moet hebben gehad met dan actieve riviersystemen in plaats van dood te lopen op de fossiele meandergordels (Schaik en Schoonrewoerd).

De als riviertje de Meer bekend staande watergang ter hoogte van Lanxmeer betreft vermoedelijk een voornamelijk gegraven waterloop ten behoeve van transport over water, waarbij gedeeltelijk gebruik is gemaakt van een restgeul in de crevasse van Hennisdijk (figuur 7). Met name het gekromde deel ter hoogte van kasteel Caetshage komt waarschijnlijk overeen met een dergelijke restgeul. Een in de literatuur (o.a. Augusteijn, 1999) gesuggereerde natuurlijke waterloop uitmondend in de Rijn is zeer onwaarschijnlijk, alleen al vanwege de ligging van de hooggelegen zandrug van de prehistorische Schoonrewoerdse stroomgordel die een natuurlijke afvoer naar de Rijn vanuit het zuiden onmogelijk maakt.

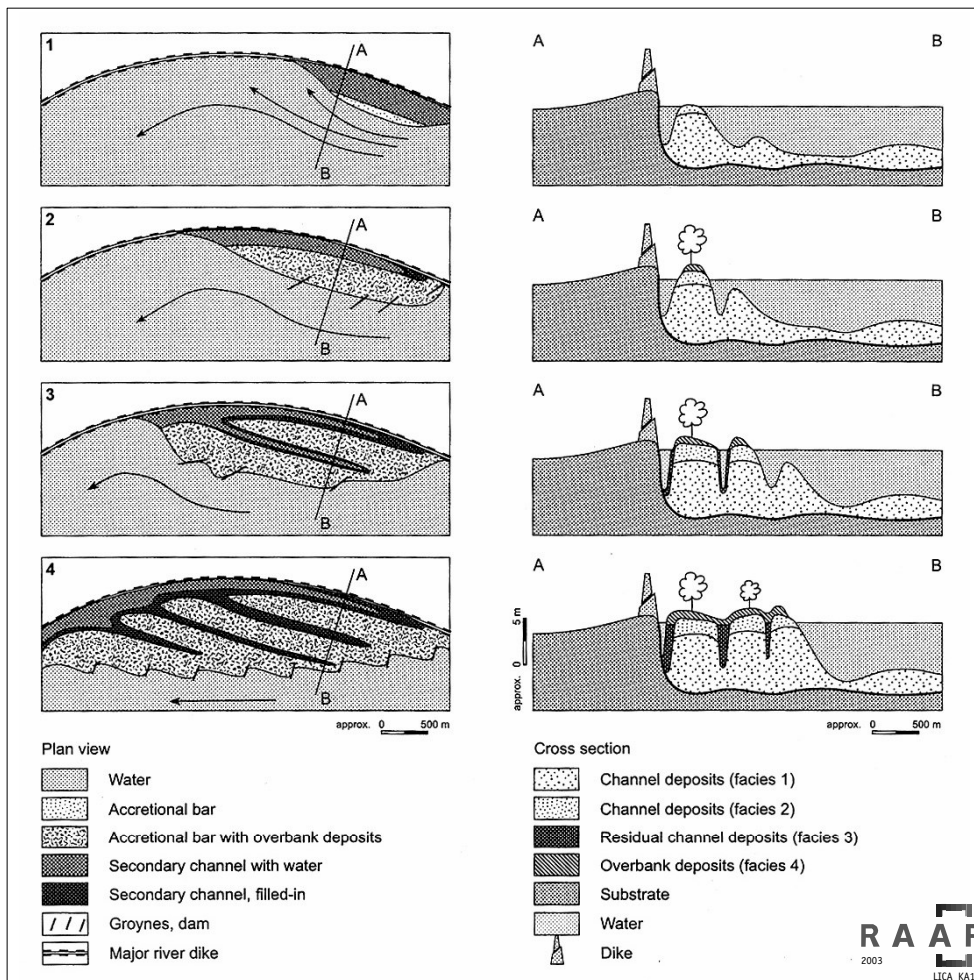
Meandergordel van Redichem (272 voor Chr., 1023 na Chr.)

De meandergordel van Redichem vormt de prehistorische voorloper van de Lek in een periode dat de hoofdstroom van de Nederrijn bij Wijk bij Duurstede nog in

Figuur 7. De Meer ter hoogte van de N833. Vermoedelijk een voornamelijk gegraven watergang ten dele aangelegd in een restgeul van de crevasse van Hennisdijk.

Figuur 8. Schematische ontwikkeling van een uiterwaard (uit: Hesselink, 2002). Als gevolg van door de mens gestimuleerde op- en aanwas ontstaat een patroon van evenwijdig lopende strangen.

noordelijke richting afboog (richting Utrecht via de Kromme Rijn). De meandergordel is grotendeels opgeruimd door de jongere Lekstroomgordel. Alleen binnendijks zijn delen ervan bewaard gebleven. Onder andere een groot deel van de oude stad ligt op deze zandige afzettingen. De top van het beddingzand bevindt op zich 1,0 tot 1,5 m -Mv). Tot wanneer deze zone precies nog als actieve rivier kan worden bestempeld, is niet met zekerheid te zeggen. Het ontbreken van vondsten uit de Romeinse tijd tot dusverre op deze meandergordel, zou kunnen duiden op een (vroeg)-middeleeuwse einddatering. Dat zou betekenen dat deze meandergordel mogelijk gedurende enkele eeuwen gelijktijdig met de Lek heeft gefunctioneerd.

Meandergordel van de Lek (vanaf de jaartelling actief)

Vanaf de jaartelling nam de afvoer van de Rijn westelijk van Wijk-bij-Duurstede snel in betekenis toe, waarbij een geheel nieuwe Lekstroomgordel werd gevormd. Deze ontwikkelde zich in korte tijd tot de hoofdafvoer van de Rijn ten koste van de Kromme Rijn en de Redichemse stroomgordel. Grote delen van de Redichemse meandergordel werden opgenomen in het Lek-systeem. Vanaf de Laat Romeinse tijd verlegde de Lek zich feitelijk alleen nog binnen de marges van de dan gevormde meandergordel. De Lek beleefde haar bloeifase als actieve rivier in de Vroege en het begin van de Late Middeleeuwen. De grote meanderbochten waren vermoedelijk reeds aan het eind van de Vroege Middeleeuwen grotendeels gevormd. Als gevolg van een voortdurend toenemende afvoer van de Waal nam de activiteit van de Nederrijn en Lek vanaf de 12e eeuw geleidelijk af. Het is zelfs waarschijnlijk dat Nederrijn en Lek vanaf de eerste systematische bedijkingen in de 13e eeuw nog maar nauwelijks als een actieve stroomgordel kan worden beschouwd (Heunks & Odé, 1998; Van de Ven, 1993). Hetzelfde geldt voor de IJssel. Wel hield de rivier na de bedijking, binnen de opgelegde beperkingen, de neiging zich te verplaatsen. De verplaatsingen worden in hoge mate gestuurd door menselijke activiteiten, zoals de aanleg van kribben en dammen en het forceren van bochtafsnijdingen. Deze activiteiten hebben met name tot doel de verzandende vaargeul op diepte te houden.

Uiterwaarden van de Lek

De geologische opbouw van de uiterwaarden van de Lek wijkt in hoge mate af van de stroomgordels die voor de bedijking zijn ontstaan. Terwijl de Lek voor de bedijking werd gekenmerkt door één hoofdgeul, kreeg deze vanaf het moment van bedijking het karakter van een eilandenrivier met meerdere geulen, gescheiden door zandbanken en eilanden. De natuurlijke aan- en opwassen van zandbanken en eilanden werden door de mens gestimuleerd, onder andere door de aanleg van wilgenbossen en kribben. Als gevolg hiervan konden geulen geïsoleerd en buiten werking raken en langzaam dichtslibben. In veel gevallen werd een dergelijke van de actieve rivierloop geïsoleerde geul (strang) bovenstrooms afgedamd. Door herhaling van dit proces van gestimuleerde eilandvorming, leidend tot het geïsoleerd raken van voormalige actieve geulen, konden de uiterwaarden in fasen aangroeien (Hesselink, 2002; figuur 8). Deze groeifasen zijn te onderscheiden door een kenmerkend patroon van parallelle strangen.

Een dergelijk strangenpatroon, onder andere goed bewaard gebleven in de Beusichemse Waard, kan beschouwd worden als een duidelijke aanwijzing voor gronden die ontstaan zijn na de systematische bedijkingen in de Late Middeleeuwen (figuur 9). Door voortdurende erosie en sedimentatieprocessen werden de resterende delen van oudere stroomgordelfasen in de uiterwaarden bijna geheel opgeruimd. De buitendijkse gebieden van de Lek worden gekenmerkt door laat-middeleeuwse en jongere gronden. Een belangrijke uitzondering wordt gevormd door de uiterwaarden ter hoogte van Goilberdingen (de Goilberdingerwaard). Hier ligt in de uiterwaarden een omvangrijk gebied dat vermoedelijk na de bedijkingen rond 1200 niet meer in de directe invloedssfeer van de Rijngeul is gekomen. Onder andere lijkt dit te kunnen worden opgemaakt uit het ontbreken van een strangenpatroon. Daarnaast loopt de binnendijkse verkaveling op historische kaarten in deze zone door tot aan de zomerdijk.

Een tweede, veel kleinere zone met mogelijke fossiele afzettingen in de uiterwaarden ligt direct ten westen van de stad. Hier vertoont de dijk meerdere vingerlingen: dijkverleggingen samenhangend met doorbraken in het verleden waarbij de dijk is teruggezet. Als gevolg hiervan is een smalle zone tussen de dijk en de voormalige, meest zuidelijke rivierloop ontstaan waar mogelijk resten van het oude land zijn terug te vinden.

Figuur 9. Grotendeels verlande hoofdstrang aan de voet van de bandijk in de Beusichemse uiterwaarden.

De Lekgeul maakte vanaf de aanleg van de bandijk rond 1200 enkele belangrijke verplaatsingen door (zie kaartbijlage 1):

- Circa 1200 na Chr. (aanleg van bandijken): de Rijngeul ligt ter hoogte van Redichem opvallend dicht tegen de dan juist aangelegde bandijk aan. De oude datering van deze geul, die tegenwoordig bekend staat als de oude Rijnstrang, blijkt onder andere uit het feit dat de gronden noordelijk hiervan tot in de 15e eeuw tot het grondgebied van Houten behoorden (mondelijke mededeling

dhr. B. Blommers). De geul is in het huidige landschap nog steeds als laagte herkenbaar. Westelijk hiervan had de 13e eeuwse Rijngeul een veel noordelijker verloop en liep door de Steenwaard. Ook hier was tot de grootschalige graafwerkzaamheden eind 20e eeuw een duidelijk laaggelegen geul herkenbaar, opgevuld met klei en veen.

- Circa 1400 na Chr.: de Rijngeul heeft zich uitgebocht naar de randen van haar bereik en slingerde in grote bochten van de noordelijke bandijk naar de zuidelijke bandijk. De geul ligt over grote afstanden tegen de voet van deze dijken, waar deze een gevaar vormde voor de veiligheid. De Kleine Lek, de geul die op verschillende historische kaarten wordt weergegeven direct ten noorden van de stad, vormde de hoofdgeul van de Rijn. Onder andere door aanleg van strekdammen en beplanting werd de geul in de eeuwen hierna met succes weer van de dijken af gedirigeerd. Ook als gevolg van de afnemende afvoer van de Lek werd alles gedaan om de bevaarbare diepe Rijngeul te onderhouden zonder al te grote bochten. De mens is in hoge mate sturend in het gedrag van de Rijngeul.
- Circa 1600: de Rijngeul lag vrijwel gelijk aan de huidige ligging. Door middel van strekdammen was de ligging in hoge mate vastgelegd. De Kleine Lek stond zowel bovenstrooms als benedenstrooms in open verbinding met de iets noordelijker gelegen hoofdgeul.

Door voortdurende opslibbing liggen de uiterwaarden tegenwoordig circa 0,5 tot meer dan 2 m hoger dan het binnendijkse gebied (zie ook figuur 2).

3.3.2 Afzettingen buiten de meandergordels

Oeverafzettingen, crevassen en overslaggronden

De fossiele meandergordels worden geflankeerd door zones met relatief zandige oeverafzettingen (figuur 6). Oeverafzettingen worden veelal gekenmerkt door een wigvormige opbouw. Terwijl dicht tegen de meandergordels dikke pakketten oeverafzettingen zijn afgezet, neemt de dikte van het oeverpakket op grotere afstand geleidelijk af. De oeverafzettingen representeren de bloeifase van een stroomgordel; de rivier is in die fase zo actief, dat deze ook op grotere afstand van de actieve bedding zandig materiaal weet af te zetten. In het algemeen liggen oeverafzettingen op komklei-afzettingen waarin de meandergordel zich heeft ingesneden. Het oever-op-komprofiel is dan ook kenmerkend voor de zones aan weerszijden van de meandergordels. De oeverzones liggen op veel plaatsen hoger dan de aangrenzende zones met meandergordelafzettingen en vormen daarmee zeer geschikte locaties voor bewoning.

Overigens hoeven meandergordels niet altijd vergezeld te worden door aangrenzende zones met oeverafzettingen. Bij het ontstaan van een meandergordel vindt in eerste instantie voornamelijk insnijding plaats in de bestaande holocene afzettingen (bijvoorbeeld komafzettingen) waardoor de nieuwe rivierloop zich een weg baant. Ook de onderliggende pleistocene afzettingen worden daarbij meestal ingesneden. Indien de meandergordel weinig actief is of de ontwikkeling plotseling stagneert, kan het zijn dat de verticale opbouw niet boven de top van de bestaande afzettingen uit komt. De activiteiten van de rivier blijven in dat geval beperkt

tot de meandergordel en oeverwallen worden niet of nauwelijks gevormd. Binnen de gemeente Culemborg is de verspreiding van oeverafzettingen langs de anastomoserende riviersystemen erg grillig. Langs veel meandergordels van dit type (en dan voornamelijk in de westelijke helft) zijn op grond van bodemkundige gegevens en/of in het oppervlaktereliëf helemaal geen oeverzones te onderscheiden. De meandergordels zijn diep ingesneden in het veen- en komleipakket zonder vorming van een meer zandige oeverzone. Wel moet daarbij worden opgemerkt dat mogelijk hoger gelegen oeverzones op de kaarten zijn opgenomen in de meandergordel. De grenzen van de meandergordels zijn op veel plaatsen op basis van het AHN bijgesteld, waarbij mogelijk belendende, ongefundeerde hoger gelegen oeverzones zijn meegenomen. Daarentegen kunnen hier wel relatief veel crevassen worden onderscheiden alsmede plaatselijk bredere, hoger gelegen zones met vermoedelijke oeverafzettingen. Rond de meandergordel van Hennisdijk, gelegen in het oostelijke deel van de gemeente, is sprake van een omvangrijk gebied met oeverafzettingen. Deze zone is op het AHN goed herkenbaar aan de hogere ligging. In de bebouwde kom van Culemborg is dit echter niet meer zichtbaar. Ook bodemkaarten geven geen eenduidig beeld van de verspreiding van oeverafzettingen. Daar waar op geen enkele manier een oeverzone kon worden vastgesteld en deze wel wordt vermoed, is een minimale breedte van 100 m grenzend aan de meandergordels als oeverzone gedefinieerd (o.a. in de wijken Terweijde en Voorkoop).

Crevassen, ook wel oeverwaldoorbraakafzettingen genoemd, liggen in dezelfde landschappelijke context als de oeverafzettingen. Evenals oeverafzettingen zijn de crevasse-afzettingen relatief zandig. Crevassen zijn ontstaan in de lagere delen van de oeverzones, vaak in de buitenbocht van een actieve geul. Behalve door hun ontstaanswijze onderscheiden crevassen zich van de oeverafzettingen op grond van geomorfologische kenmerken (langgerekte vorm dwars op de ligging van de meandergordel) en (in veel gevallen) de aanwezigheid van een crevasse-geul van waaruit deze is opgebouwd. Hoewel crevassen vaak op korte afstand van de meandergordel doodlopen, zijn er ook voorbeelden waarbij de crevasse doorloopt tot ver in een komgebied en in sommige gevallen als een miniaturstroomgordel blijft fungeren. Dergelijke crevassen kunnen zich verder ontwikkelen tot nieuwe hoofdstromen.

Op verschillende plaatsen in de kom- en oeverzones van Culemborg zijn in het verleden crevasse-systemen gekarteerd. Sommige crevassen zijn zeer eenduidig met een opvallend hogere ligging, een zeer zandige opbouw en over lange afstand te volgen. Andere hebben een beperkt bereik. Ter hoogte van Lanxmeer splitst een omvangrijke crevassesysteem af van de Hennisdijkse stroomgordel die in omvang en dikte niet onderdoet voor een volwaardige meandergordel. Deze crevasse is reeds nader beschreven in § 3.3.1 (meandergordel van Hennisdijk).

De oeverzone van de Lek is als een aparte kaarteenheden weergegeven in verband met de afwijkende archeologische verwachting (zie § 5.3). De begrenzing hiervan is tot stand gekomen door combinatie van de gegevens van de bodemkaart, intensieve booronderzoeken en het AHN. Globaal beslaat de oeverzone van de Lek een zone van circa 500 m ten zuiden van de Lekdijk.

Komgebieden

De komafzettingen zijn ontstaan op relatief grote afstand van de actieve meander-gordel (figuur 6). Het zijn de gebieden die bij hoog water onder zeer rustige omstandigheden (lage stroomsnelheid) onder water liepen en waar alleen het allerfijnste materiaal (hoofdzakelijk kleideeltjes) sedimenteerde. De komgebieden worden dan ook gekenmerkt door dikke pakketten kleiige afzettingen. Door de natte omstandigheden en geringe sedimentatie kan in komgebieden daarnaast op grote schaal veenvorming zijn opgetreden. Mede als gevolg van klink vormen de komgebieden tegenwoordig de laagst gelegen gebieden van het rivierenlandschap (zie ook AHN; figuur 2).

Het rustige afzettingsmilieu van de komgebieden heeft tot gevolg dat juist hier het onderliggende pleistocene rivierenlandschap goed bewaard is gebleven. De opbouw van de ondergrond wordt dan ook gekenmerkt door het voorkomen van (niet verspoelde) laat-pleistocene afzettingen van de Kreftenheye-rivieren. Het komkleipakket (inclusief hierin voorkomende oeverafzettingen) heeft in de komgebieden in de gemeente Culemborg een dikte van circa 7 tot 8 m. Ter hoogte van diepe pleistocene geulinsnijdingen kan dit pakket kom- en oeverafzettingen veel dikker zijn. Gedetailleerde gegevens over het precieze verloop van het pleistocene reliëf ontbreken. Het meest nauwkeurig zijn de gegevens van de zanddiepte-kaarten van het Gelders rivierengebied (Berendsen e.a., 2001).

3.3.3 Bodemverstoringen

De in § 3.3.1 en § 3.3.2 beschreven landschappelijke eenheden laten zich aan de hand van een archeologisch verwachtingsmodel vertalen naar archeologische verwachtingen (zie hoofdstuk 5). Om de toegekende archeologische verwachtingen te kunnen vertalen naar een archeologische waarde, moet inzicht worden verkregen in de gaafheid (mate van intactheid) van de bodem. In verstoorde bodems is ook in gebieden met een hoge archeologische verwachting de kans op het voorkomen van goed geconserveerde archeologische resten immers gering.

Gegevens over bodemverstoringen zijn verkregen aan de hand van bodemkaarten, geomorfologische kaarten en het AHN. Op de diverse bodem- en geomorfologische kaarten staan afgegraven, geëgaliseerde, opgeworpen en vergraven zones aangegeven. Voor zover deze voldoende nauwkeurig zijn en inzage geven in de mate van bodemverstoring, zijn ze opgenomen op de kaarten. Het betreft een enkel klein perceel.

Het AHN geeft een goede indruk van het huidige oppervlaktereliëf. Met kennis van de natuurlijke morfologie in het rivierengebied kunnen op deze kaart de belangrijkste afgravingen en vergravingen in kaart gebracht worden. Vooral in de uiterwaarden ligt een aantal grote vergraven en ontgronde percelen (figuur 10). Deze zijn overigens niet allemaal op het AHN herkenbaar omdat deze samenhangen met de natuurontwikkelingsprojecten uit het begin van de 21e eeuw (na opnamedatum AHN). Een opvallend verschijnsel op het AHN is het drainagepatroon dat zichtbaar is op een groot aantal percelen: die zijn opgedeeld in circa 20 tot 30 m

brede opgeworpen ruggen met tussenliggende laagten. Dit duidt op een landbouwsysteem dat ook wel wordt aangeduid met 'het op akkers zetten van een perceel' en dat tot enkele decennia terug gangbaar was en nu beeldbepalend is voor het micro-oppervlaktereliëf van het rivierengebied. De hoogteverschillen binnen een perceel bedragen circa 50 tot 75 cm, maar grotere hoogteverschillen zijn ook mogelijk. In die gevallen zijn de lagere delen (de drainagelaagten) dus mogelijk tot meer dan 50 cm afgegraven en is sprake van een serieuze bodemverstoring. Omdat deze verstoring slechts op een deel van een dergelijk perceel betrekking heeft en het niet overal duidelijk is wat de feitelijke mate van bodemverstoring is als gevolg van het op akkers zetten van het perceel, zijn deze niet op de kaart weergegeven. Wel vormt dit verschijnsel een aandachtspunt bij archeologisch onderzoek in verband met selectiebeoordeling ten aanzien van onderzoeksmethoden en waardering van vindplaatsen.

Voor de als water weergegeven oppervlakken is de bodemverstoring natuurlijk evident, voor zover het vergravingen betreft.

Figuur 10. Silhouet op de stad vanuit het westen met grotendeels vergraven uiterwaarden in het kader van natuurontwikkeling.

Bebouwde oppervlakken

Binnen de bebouwde kom van Culemborg is de bodem over een groot oppervlak waarschijnlijk diep verstoord en zijn archeologische resten ten dele aangetast dan wel verdwenen, onder andere op plaatsen waar huizen of andere gebouwen met een diepere fundering staan (of hebben gestaan) en ter plaatse van wegen. Op basis van archeologisch onderzoek in bebouwde gebieden kan echter worden geconcludeerd dat verspreid in de bebouwde kom tevens zones voorkomen waar de bodemverstoring tot op heden gering is geweest en waar de aanwezigheid van gave bodemprofielen met daarin archeologische waarden niet mag worden onderschat. Te denken valt aan groenzones, sportterreinen, oppervlakkige bestratingen

en overige terreinen waar een diepe bodemverstoring niet op voorhand vaststaat. Alleen door meer gedetailleerd bureauonderzoek en/of aanvullend veldonderzoek is de mate van verstoring tot op perceelsniveau te specificeren. Overigens moet worden opgemerkt dat in oude stadskernen als Culemborg bodemverstoring een relatief begrip is. In principe kunnen hier bodemverstoringen al vanaf 50 jaar en ouder als archeologische sporen worden opgevat, waarbij de bodem wordt gedefinieerd als het tastbare archief van het verleden.

Oude woongronden en historische stad

Specifiek voor de oude woongronden en voor de historische stad geldt dat intacte archeologische vondsten en sporen zich, als gevolg van de langdurige ophoging door de eeuwen heen, op enige diepte onder het huidige maaiveld kunnen bevinden, ook onder tegenwoordig bebouwde oppervlakken! Ten aanzien van de historische stad kan worden opgemerkt dat hier in het verleden relatief weinig onderkelderd is als gevolg van kwel. De verstoringsdiepte kan als gevolg hiervan ook onder bebouwde oppervlakken zeer beperkt zijn, waardoor hier mogelijk oudere archeologische resten deels intact kunnen zijn. Dit wordt voornamelijk niet gesteund door veldwaarnemingen, mede als gevolg van het vrijwel ontbreken van archeologisch onderzoek binnen de stadsmuren. Vlakdekkende gegevens over verstoringsdiepten in de historische stadskern zijn niet beschikbaar, maar op grond van een eerste indruk van de gemeente en leden van de klankbordgroep lijkt het oppervlak dat diep verstoord is zeer beperkt en voornamelijk veroorzaakt door recente ontwikkelingen.

4 Archeologie

4.1 Schets van de bewoningsgeschiedenis

Om de tot op heden bekende archeologische vindplaatsen en de in hoofdstuk 5 beschreven archeologische verwachtingen voor de gemeente Culemborg in een ruimer kader te kunnen plaatsen, is een korte schets van de bekende bewoningsgeschiedenis van de regio op zijn plaats. Reeds duizenden jaren zijn mensen op het grondgebied van de gemeente Culemborg actief en door de eeuwen heen kunnen algemene ontwikkelingen worden onderscheiden in leefgewoonten en leefomgeving. Het dynamische en voortdurend veranderende rivierenlandschap is hierin een belangrijke sturende factor.

4.1.1 Prehistorie

In tegenstelling tot wat nog in de eerste helft van de 20e eeuw werd verondersteld, werd het rivierengebied al vele duizenden jaren voor 'de komst van de Bataven' door mensen bewoond. Er zijn zelfs vondsten aangetroffen die erop wijzen dat er al in het Midden Paleolithicum (ca. 300.000-35.000 jaar geleden) mensen in het gebied aanwezig waren. Dit is nog maar relatief kort bekend omdat vondsten uit die periode op zeer grote diepte liggen en veelal moeilijk te herkennen zijn. In het Midden Paleolithicum heeft zich een aantal relatief warme perioden voorgedaan waarin de huidige Betuwe bewoond is geweest. Mogelijk stammen de meeste midden-paleolithische vondsten uit het warme Eemien, een periode die werd beëindigd door de laatste ijstijd (het Weichselien).

Jager-verzamelaars (Paleolithicum en Mesolithicum)

Het grootste deel van het Weichselien was Nederland onbewoond. Tegen het eind van deze ijstijd (Laat Paleolithicum) werd het gebied periodiek bewoond door jagers die het met name gemunt hadden op rendierkudden. Uit deze periode zijn echter nauwelijks vondsten in het rivierengebied aangetroffen. Ook dit is hoofdzakelijk te wijten aan de gemiddelde diepteligging van de geologische niveaus waarin resten uit het Laat Paleolithicum kunnen voorkomen. Daarnaast zijn veel vindplaatsen uit deze vroegere periode in de loop van de eeuwen waarschijnlijk verspoeld geraakt door latere erosie- en sedimentatieprocessen. Een belangrijk kenmerk van het Paleolithicum en het daaropvolgende Mesolithicum is dat de voedselvoorziening van de mens uitsluitend door middel van jagen en verzamelen geschiedde. In het grootste deel van Nederland, waaronder het rivierengebied, is deze levenswijze tot in het begin of midden van de Late Steentijd (Vroeg/Midden Neolithicum) gehandhaafd.

In de warmere en vochtigere periode van het Holoceen (vanaf ca. 9500 voor Chr.) veranderde de vegetatie geleidelijk en nam de diversiteit aan wild en vis toe. Daarvan maakte de mens dankbaar gebruik bij zijn pogingen om zoveel mogelijk bronnen in de natuurlijke omgeving te benutten. De zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven slechts tijdelijk op een bepaalde plaats. Waarschijnlijk lieten ze zich met name leiden door (jaarlijkse) migratiepatronen van wild (en vissen) en de 'oogstperiode' van verschillende wilde planten in specifieke landschappen. Ze maakten gebruik van vuurstenen werktuigen en bewapening waarvan bewerkte vuurstenen spitsen en klingen een belangrijk onderdeel vormden. Bij de kampvuren op de pleisterplaatsen verwerkte men de jachtbuit en herstelde men de schade aan de uitrusting. Sporen van dergelijke jagerskampen, met resten van kampvuren (houtschool en verbrande aarde en leem), gereedschap en vuursteenafval zijn binnen de gemeente Culemborg niet bekend. Dit is niet verwonderlijk aangezien het hiermee corresponderende landschap zich circa 7 tot 8 m beneden het huidige maaveld bevindt.

De eerste boeren (Neolithicum-IJzertijd)

In het uiterste zuiden van Nederland (het Limburgse lössgebied) vestigden zich al vanaf 5300 voor Chr. de eerste boeren, maar verder naar het noorden trokken nog lang kleine groepen mensen in het ritme van de seizoenen rond op zoek naar voedsel. In de loop van het Midden Neolithicum (ca. 4900 voor Chr.) begon men ook in het rivierengebied over te gaan op een sedentaire leefwijze met veeteelt en landbouw als voornaamste voedselbronnen. Er ontstonden verspreid over de bewoonbare gronden, op stroomgordels, crevassen (kleine stroompjes langs oeverwaldoorbraken) en (pleistocene) zandopduikingen, kleine agrarische nederzettingen (waarschijnlijk vaak slechts één boerderij). Men hield met name runderen en varkens, die beter dan schapen in de relatief natte komgebieden geweid konden worden. Het nieuwe gebruik van uit klei gebakken vaatwerk wordt eveneens als een kenmerk van deze tijd beschouwd. In het rivierengebied woonden vanaf het Midden Neolithicum de mensen van de Vlaardingen-cultuur (ca. 3500-2500 voor Chr.). Op de overwegend beboste oeverwallen langs de rivieren woonden deze boeren in sedentaire nederzettingen. Wel speelde de jacht naast akkerbouw en veeteelt nog lange tijd een rol van betekenis in de voedselvoorziening.

Binnen de gemeente Culemborg zijn op verschillende plaatsen bewoningssporen uit het Neolithicum aangetroffen. Deze concentreren zich volledig op de hoger gelegen meandergordels van de Schoonrewoerdse stroomgordel ten westen van de historische stad. De meeste vindplaatsen zijn aangetroffen tijdens grootschalige archeologische karteringen in het kader van woningbouw en verbreding van de A2. Opvallend is dat deze vindplaatsen zich ondanks de hoge ouderdom vrijwel aan het oppervlak bevinden. De meeste vindplaatsen uit het Neolithicum hebben een einddatering in de Bronstijd. In sommige gevallen is continuïteit van bewoning gedurende beide perioden daadwerkelijk aangetoond. In een aantal gevallen is de datering Neolithicum-Bronstijd echter toegepast in verband met het ontbreken van goed dateerbaar vondstmateriaal. De verspreiding van nederzettingen uit de Bronstijd komt sterk overeen met de verspreiding van neolithische vindplaatsen,

maar het huidige beeld hiervan wordt sterk bepaald door de mate waarin onderzoek heeft plaatsgevonden. Vindplaatsen uit de Bronstijd zijn ook aangetroffen op de brede crevasserug van de Hennisdijkse stroomgordel ten zuiden van de historische stad in de nieuwbouwwijk Lanxmeer. Begravingen uit de periode Neolithicum-Bronstijd zijn tot op heden niet aangetroffen.

Terwijl de bewoningsdichtheid van het rivierengebied in de Vroege Bronstijd (2100-1800 voor Chr.) nog gering was, nam deze in de Midden Bronstijd (1800-1200 voor Chr.) geleidelijk toe. Het aantal kleine nederzettingen dat met name de laatste jaren in het kader van grote bouwprojecten in het rivierengebied in kaart is gebracht, is aanzienlijk (o.a. woningbouwlocaties, rijksweg A2 en bedrijvenparken). De boerderijen hadden in deze tijd veelal zeer forse afmetingen van meer dan 20 m lengte. Kenmerkend is het gebruik van bronzen gebruiksvoorwerpen (o.a. bijlen en sikkels) die door middel van 'internationale' handelsrelaties in het Betuwse rivierengebied zijn terechtgekomen.

Door een tijdelijke vernatting van het klimaat gedurende de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd (1200-600 voor Chr.) had het rivierengebied in toenemende mate last van overstromingen. Als gevolg hiervan was in die periode sprake van een sterke afname van de bevolking.

IJzertijd

De IJzertijd (800 tot 12 voor Chr.) wordt in het rivierengebied gekenmerkt door een stijging van het aantal bewoners. In de loop van de IJzertijd nam de gemiddelde omvang van de nederzettingen toe. Met name in de Late IJzertijd, op een moment dat ook de bevolkingsaanwas het sterkst was, bevonden zich her en der nederzettingen bestaand uit een aantal boerenerven op terreinen met een omvang van meerdere hectaren. De grootste prehistorische nederzettingen in het rivierengebied stammen uit de periode 50 tot 12 voor Chr., toen de Bataven zich in dit gebied vestigden.

Vanaf de IJzertijd werd het gebruik van ijzer voor de vervaardiging van wapens en gebruiksvoorwerpen gemeengoed. Het bezit van ijzeren gebruiksvoorwerpen onderstreept vanaf dat moment de verdergaande sociale differentiatie in de lokale en regionale gemeenschappen. Na de ruilhandel was de daaropvolgende stap de introductie en ontwikkeling van smelt- en smeedtechnieken in de gemeenschappen zelf. Nu konden de ijzeren voorwerpen ter plaatse vervaardigd worden door (veelal rondreizende) smeden. Brons werd nog gebruikt voor onder andere sieraden, mantelspelden en lederbeslag. Tussen 100 en 0 voor Chr. had men met name in het rivierengebied ook de beschikking over glas, zij het hoofdzakelijk voor armbanden en kralen. Vermeldenswaard is het gebruik van de eerste munten, dat min of meer samenviel met de komst van de Bataven.

De hogere bevolkingsdichtheid, gecombineerd met de grotere trefkans (vindplaatsen uit de IJzertijd zijn groter, liggen vaak vrijwel aan het huidige maaiveld en worden gekenmerkt door veel nederzettingsafval), heeft ertoe geleid dat de vindplaatsenkaart van Culemborg een relatief hoge dichtheid aan vindplaatsen uit de IJzertijd kent. In veel gevallen gaat het om sporen van nederzettingsterreinen. De verspreiding beperkt zich tot de Schoonrewoerdse stroomgordel westelijk van de historische stad, de crevasse van Hennisdijk zuidelijk van de stad (omgeving

Lanxmeer) en in het uiterste oosten op de stroomgordel van Hennisdijk in de wijk Voorkoop. De IJzertijdbewoning gaat in veel gevallen samen met Romeinse bewoningssporen op dezelfde locatie of in de nabije omgeving. Begravingen uit de IJzertijd zijn tot op heden niet aangetroffen. Een verklaring hiervoor is een combinatie van de geringe trefkans voor graven, het beperkte aantal archeologische opgravingen op vindplaatsen uit de IJzertijd en het karakter van het begravingsritueel in een groot deel van de IJzertijd (crematiegraven met relatief weinig bijgiften). Toch mag ervan worden uitgegaan dat bij de meeste nederzettingsterreinen een grafveld hoort.

Opvallend is het geheel ontbreken van sporen uit de IJzertijd op de hooggelegen meandergordel van Schaik in het zuidelijke deel van de gemeente. Het ontbreken van grootschalige ontwikkelingen is hier vermoedelijk debet aan.

Romeinse tijd

Formeel eindigt de IJzertijd met de komst van de Romeinen in onze streken in circa 19 voor Chr. In deze periode werd de noordelijke Rijntak, de Nederrijn, tot Rijksgrens (*limes*) aangewezen (na een nederlaag, de Varusslag in 9 na Chr.). Een stelsel van grensforten (*castella*) moest deze grens bewaken. Met name in de 1e en 2e eeuw na Chr. nam de bevolking sterk toe. Na de Batavenopstand in 69 na Chr. trad een langdurige, relatief vreedzame periode in. Mede hierdoor ontstond in met name de 2e eeuw na Chr. welvaart in het rivierengebied. Als gevolg van de aanwezigheid van de Romeinse militaire organisatie in het gebied ontstond een grote afzetmarkt voor agrarische producten. Hierbij werd vermoedelijk het grootste deel van de voor landbouw geschikte bodems in het rivierengebied benut. De archeologische vondsten uit deze periode bestaan voor een groot deel uit typisch Romeinse producten (zoals gedraaid aardewerk). De bevolking nam veel van de Romeinse levenswijze over, ook in religieus opzicht. Tevens leverden de Bataven troepen aan het Romeinse leger en zelfs aan de keizerlijke lijfwacht! Er vond ten dele een versmelting plaats van inheemse en Romeinse godheden, zoals blijkt uit de aanwezigheid van Gallo-Romeinse tempels in het rivierengebied (o.a. te Elst, Wamel en Empel). Tegen het eind van de 2e eeuw na Chr. kwam aan de relatief rustige en voorspoedige periode een eind door herhaaldelijke invallen van Germaanse stammen. Vanaf die periode vertoonde de Romeinse macht in het gebied tekenen van instabiliteit. Voor het eerst sinds eeuwen daalde het bevolkingsaantal. De twee daaropvolgende eeuwen werden gekenmerkt door een afwisseling van perioden met invallen en herstel van de Romeinse grensverdediging. De Romeinse overheersing in Nederland eindigde definitief met een grootschalige inval van de Germanen in 406 na Chr. Dit gaat samen met een sterke terugval van de bevolkingsdichtheid en een afname van het areaal landbouwgrond.

Het verspreidingsbeeld van vindplaatsen met een Romeinse datering komt sterk overeen met die uit de IJzertijd (Schoonrewoerdse stroomgordel westelijk van de historische stad, de crevasse van Hennisdijk zuidelijk van de stad en in het uiterste oosten op de stroomgordel van Hennisdijk). Daarnaast is sprake van enkele afwijkende vondstmeldingen rond de historische stad. Opmerkelijk is de melding van een munt aangetroffen tijdens de dijkverbetering eind 20e eeuw bij

Redichem. Het betreft de enige Romeinse waarneming op de meandergordel van Redichem en zou kunnen duiden op een Romeinse einddatering van deze zone. Waarom duidelijkere waarnemingen van Romeinse bewoning hier in dat geval ontbreken, is niet duidelijk. Diverse Romeinse vindplaatsen in de gemeente Culemborg kunnen worden aangeduid als nederzettingsterrein: plaatsen waar over het algemeen gedurende honderden jaren achtereen gewoond is (kaartbijlage 1). Veelal betreft het een continuering van de bewoning uit de IJzertijd. Als gevolg van deze langdurige bewoning wordt een aantal nederzettingsterreinen gekenmerkt door een hogere ligging in het huidige landschap (zgn. woerdgronden). Daarnaast is de donkere kleur van de grond kenmerkend: een gevolg van de eeuwenlange aanrijking met nederzettingsafval. Alleen bij Caetshage zijn tijdens archeologisch onderzoek enkele crematiegraven aangetroffen (vindplaats cat.nr. 64). Elders ontbreken deze, maar zijn deze nabij nederzettingsterreinen wel te verwachten.

4.1.2 Middeleeuwen

De Vroege Middeleeuwen laten een voortzetting zien van de roerige tijden waarmee de Romeinse tijd eindigde. Vanaf de 5e eeuw maakten de uit verschillende Germaanse stammen voortgekomen Franken in het rivierengebied de dienst uit. In de 6e eeuw stichtte het Frankische geslacht de Merovingen het Merovingische Rijk, waarbij de voormalige Romeinse *limes* min of meer in ere werd hersteld als rijksgrens. De Merovingische tijd wordt gekenmerkt door geheel eigen rijke culturele uitingen met kenmerkende sieraden, wapenversieringen en glas (en een levendige handel hierin). De terugval in de bevolkingsdichtheid uit zich in het relatief geringe aantal vindplaatsen uit de Merovingische tijd in de gemeente Culemborg.

Figuur 11. Oude woongronden te Redichem. Een vermoedelijk vroeg-middeleeuwse gestrekte bewoningsas op de oeverwal van de Lek.

In de 8e eeuw, een tijd waarin het christendom in het rivierengebied definitief vaste voet kreeg, werd het Karolingische Rijk gesticht. In deze periode nam ook de bevolking weer toe. Veel huidige dorpen en steden in het rivierengebied hebben hun oorsprong in de Karolingische tijd. Op basis van schriftelijke bronnen en archeologische vondsten lijkt dit ook te kunnen worden gesteld voor enkele historische dorpsstructuren (Redichem, Lanxmeer en Parijsch). Archeologische vondsten uit de vroege Middeleeuwen beperken zich tot losse fragmenten aardewerk, aangetroffen in de omgeving van deze bewoningskernen; grondsporen zijn vooralsnog niet aangetroffen (figuur 11). De dorpskernen zijn van het zogenaamde gestrekte oeverwaltype (Harten, 1997). De gestrekte vorm duidt op een aanpassing aan geïsoleerde smalle stroomruggronden met een regelmatig reliëf, dan wel een concentratie van bewoning langs de dijk. Goilberdingen is waarschijnlijk pas goed tot ontwikkeling gekomen met de aanleg van de bandijk in de 12e eeuw. Hetzelfde geldt voor de verschillende (vermoedelijke) historische bewoningassen die zijn ontstaan met de aanleg van de bandijk en de hierdoor mogelijk geworden groot-schalige ontginning van het achterland. De bewoningsassen liggen aan de basis van een ontginning.

In de Late Middeleeuwen steeg het inwonersaantal verder en groeiden diverse nederzettingen in het rivierengebied uit tot kleine steden. De stad Culemborg kwam tot ontwikkeling en vond al snel een structurele uitbreiding als gevolg van het toenemende overstromingsgevaar. Als gevolg van de aanleg van de Diefdijk in 1284 liepen grote delen van het Culemborgse achterland bij dijkdoorbraken stroomopwaarts (tot aan Huissen toe) frequent en langdurig onder water. Behalve door de boerderijen op terpen aan te leggen, vertrokken veel boeren hierdoor naar de hoger gelegen stad en vestigden zich in de Nieuwstad. Tevens nam het hoger gelegen Goilberdingen om deze reden in betekenis toe. Opvallend is dat hier tot op heden geen archeologische vondsten zijn geregistreerd die verwijzen naar deze laat-middeleeuwse bewoningsperiode. Hetzelfde geldt overigens voor de meeste op de kaart weergegeven historische bewoningskernen Uitzondering vormen Redichem, Parijsch, Lanxmeer en de omgeving van Weithusen, waar in het verleden duidelijke resten van laat-middeleeuwse bewoning zijn vastgesteld. Daarnaast zijn meer verspreid en geïsoleerd over de verschillende stroomgordels op verschillende locaties in het verleden sporen van laat-middeleeuwse bewoning vastgesteld. Deels liggen deze nederzettingsterreinen op terpen op lichte natuurlijke verhogingen in het landschap. Vermeldenswaardig is de Spitsberg/De Heuvel: een geïsoleerde terp die ten dele is opgegraven (vindplaats cat.nr. 83). Opmerkelijk is daarnaast de verdwenen kerk van Pavijen (vindplaats cat.nr. 66), waarvan het bijbehorende dorp tot op heden niet is vastgesteld. Mogelijk betreft het een gestrekt ontginningsdorp dat vanaf de kerk in oostelijke richting aan de basis van een groot ontginningsveld gezocht moet worden (zie kaartbijlage 1). Een meer gespreide bewoning op de hogere delen van het landschap rondom het kerkje is echter niet uit te sluiten.

De bewoning in de Late Middeleeuwen wordt gekenmerkt door het voor het eerst in de geschiedenis op grote schaal toepassen van steenbouw (o.a. voor de bouw van de stadsmuren en poorten), al bleef hout nog geruime tijd het belangrijkste bouw materiaal (figuur 12). De geschiedenis van de stad is in verschillende werken uitgebreid beschreven (o.a. Beltjes & Schipper, 1988; Augusteijn, 1999).

Figuur 12. Een van de weinige intact gebleven restanten van de stadsmuren met andere historische gebouwen.

Figuur 13. De middeleeuwse structuren van de stad gevisualiseerd in de openbare ruimte.

De nadrukkelijke aanwezigheid van de middeleeuwse geschiedenis van de stad in de vorm van muurresten, singels en oude gebouwen wordt ook in de openbare ruimte toegelicht (figuur 13).

4.2 Vindplaatskenmerken

4.2.1 Algemeen

Door clustering van de verzamelde archeologische gegevens zijn uiteindelijk 89 vindplaatsen gedefinieerd: plaatsen waar archeologische vondsten zijn geregistreerd en/of waar op grond van historische bronnen bewoning in de Late Middeleeuwen of eerder mag worden verondersteld (bijlage 2: cat.nrs. 1 t/m 89). De vindplaatsen zijn weergegeven op de archeologische verwachtingskaart (kaartbijlage 1). Hoewel verspreid over de gehele gemeente vindplaatsen voorkomen, zijn duidelijke verschillen in vindplaatsdichtheid te onderscheiden. Een verklaring hiervoor ligt voor een belangrijk deel in de relatie tussen de ontstaansgeschiedenis van het landschap, de ouderdom van stroomgordels en de gebruiksmogelijkheden van het rivierlandschap voor de mens (zie hoofdstuk 5). Belangrijk is echter ook vast te stellen dat de verspreiding van archeologische vindplaatsen in hoge mate is bepaald door waarnemingseffecten. Veel vindplaatsen hebben betrekking op nederzettingsterreinen. Dergelijke locaties worden veelal gekenmerkt door een hoge dichtheid aan nederzettingen, vooral aardewerk (fragmenten) die typerend zijn voor activiteitsgebieden rondom huisplaatsen. Andere typen vindplaatsen, zoals grafvelden, infrastructuur (wegen, afwateringssystemen) en cultusplaatsen, laten veel minder aan het oppervlak zichtbare sporen na. Deze zijn dan ook veel minder of voor bepaalde perioden zelfs niet vertegenwoordigd in het vindplaatsenspectrum en over het algemeen alleen tijdens (al dan niet archeologische) graafwerkzaamheden ontdekt. Gebieden met een relatief hoge dichtheid aan vindplaatsen zijn vaak zones waar in de afgelopen decennia is gebouwd en/of waar op een andere manier bodemingrepen hebben plaatsgevonden die archeologische waarnemingen mogelijk maakten (bijv. woningbouwlocaties en verbreding rijksweg A2). Een niet te onderschatten verschijnsel betreft daarnaast het accumulatie-effect ter hoogte van rijke en opvallende archeologische vindplaatsen. Waar deze voorkomen, is in het verleden over het algemeen intensiever (vaak systematisch) gezocht. Deels verklaart dit de relatief hoge dichtheid aan ARCHIS-waarnemingen op dergelijke plaatsen. Bij een analyse van de landschappelijke ligging van vindplaatsen en het op grond hiervan toekennen van archeologische verwachtingen aan landschappelijke eenheden, dient met deze effecten rekening te worden gehouden.

4.2.2 Vindplaatscategorieën

De geïnventariseerde vindplaatsen zijn verdeeld in een aantal categorieën. Er is onderscheid gemaakt tussen nederzettingen, begravingen, kerken/kloosters, versterkte huisplaatsen/kastelen/buitenplaatsen en overige vindplaatsen (infrastructuur, economie, landbouw, etc.). Indien de functie of betekenis van een archeologische waarneming niet duidelijk is, valt deze onder de categorie onbekend. De verschillende vindplaatscategorieën zullen hieronder worden toegelicht (zie kaartbijlage 1).

Figuur 14. Het terrein van het kasteel van Culemborg anno 2006 (boven) met toelichting in het veld (onder).

Voormalig Kasteel Culemborg

U staat hier voor de hoofdingang van het voormalig Kasteel Culemborg. Het totale, door grachten omgeven driedelige gebouwencomplex, strekte zich uit over een oppervlakte van ca. 150 meter (west/oost) x 90 meter (noord/zuid).

De eerste aanzet voor de bouw van het kasteel moet geweest zijn vóór 1350, door Johan II, heer van Culemborg van 1347-1377.

In de loop van de eeuwen zijn er verschillende bouwkundige veranderingen uitgevoerd, zoals U kunt zien aan de verschillende kleuren op deze plattegrond. De laatste gedateerde wijziging aan de gebouwen moet hebben plaatsgevonden onder het bewind van graaf Floris I van Palardt (1555-1598).

In 1677 is het kasteel bezet geweest door de Franse troepen. Na terugkeer van de oorlog de Franse verdreven graaf, bleek dat deze troepen er met de Franse slag hadde huisgevoerd.

Restauratie en oorspronkelijk met meer zilver.

In 1730 is de sloop van het kasteel begonnen. De laatste geouwen vóór 1820 onder de sloopstamier. Het terrein heeft Krooroorren.

In 1846 is een gedeelte van het terrein verpacht aan J. S. Sarens, die het teekoopte, en nu nu in de jaren 1890, heeft laten bouwen. De oorspronkelijke tuin is begrensd door een muur van stenen van het oorspronkelijke kasteel. Deze muur werd aan de oorspronkelijke oorspronkelijke restant van het kasteel (teruggevonden in 1892).

Sinds 1980 heeft de stichting Kasteeituin hier archeologisch onderzoek verricht, waardoor er meer duidelijkheid is gekomen over de verschillende bouw fasen.

ANW
Zimmermanfonds

Nederzettingen

De term nederzetting is gebruikt voor plaatsen waar archeologische vondsten vermoedelijk duiden op de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Prehistorie en/of de Romeinse tijd en/of de Middeleeuwen. Het kan hierbij zowel gaan om prehistorische woonlocaties bestaand uit één of enkele boerderijen als om een boerengehucht uit de Middeleeuwen met resten van meerdere grote gebouwen. De archeologische inventarisatie heeft relatief veel vindplaatsen opgeleverd die als nederzetting kunnen worden geïnterpreteerd. Het merendeel van deze vindplaatsen ligt op of nabij de oeverwallen/oeverafzettingen van de holocene stroomgordels. Veelal zijn nederzettingsterreinen in het rivierengebied langdurig bewoond geweest. Mede als gevolg van voortdurende ophoging zijn deze vaak als een (lage) verheffing in het landschap herkenbaar. Dergelijke verhoogde nederzettingsterreinen staan bekend als woerdgronden of oude woongronden. Woonterpen daarentegen kennen veelal juist een snelle, systematische opbouwfase, bedoeld om in tijden van hoog water de voeten droog te houden. Ze kunnen zowel in de Late Middeleeuwen als in de Nieuwe tijd zijn ontstaan. Mooie voorbeelden van dergelijke woonterpen liggen onder andere aan de Achterstraat op de grens met Geldermalsen. Verder zijn op de archeologische verwachtingskaart de historische dorpen opgenomen waarvan verondersteld wordt dat de bewoning is begonnen in de Late Middeleeuwen en mogelijk zelfs de Vroege Middeleeuwen. In en rond deze oude dorpskernen is de kans op de aanwezigheid van nederzettingenresten uit de Middeleeuwen groot. Slechts in een enkel geval gaat de ligging van een historische dorpskern samen met archeologische vindplaatsen uit de Middeleeuwen en de aanwezigheid van oude woongronden. Deze tijdens bodemkarteringen in kaart gebrachte oude woongronden vormen een directe aanwijzing voor bewoning in het verleden. Hoewel deze beperkt kan blijven tot de Nieuwe tijd, is de kans op het voorkomen van nederzettingenresten uit de Late Middeleeuwen of vroegere perioden hier groot.

Begravingen

Vondsten die (kunnen) duiden op de aanwezigheid van een graf, grafveld of crematieresten zijn ondergebracht in de categorie begravingen. Eenduidige grafwaarnemingen zijn de vindplaatsen waar menselijke resten (bot of verbrand bot) en/of grafstructuren (bijv. kringgreppels) zijn aangetroffen. Op slechts één locatie is melding gemaakt van een grafvondst (vindplaats cat.nr. 28). Hier zijn tijdens archeologisch onderzoek naar de versterkte huisplaats Caetshage menselijke botresten aangetroffen (Hielkema, 2003). Opvallend is het ontbreken van grafvondsten uit andere archeologische perioden in de gemeente Culemborg. Dit weerspiegelt eerder de huidige stand van kennis op dit gebied en het vrijwel ontbreken van structureel onderzoek naar deze perioden, dan dat het iets zegt over het werkelijke voorkomen van begravingen.

Kastelen en buitenplaatsen

Binnen de gemeentegrenzen van Culemborg kunnen 3 gebieden worden onderscheiden waar in het verleden (vermoedelijk) kastelen hebben gestaan. De eerste heeft betrekking op de verschillende kasteelfasen behorend bij de stad Culemborg. Hier kunnen tenminste 3 locaties worden onderscheiden die deels gelijktijdig en deels na elkaar hebben gefunctioneerd. Deze kasteellocaties/-terreinen staan bekend

als het Oude Huis, het Nieuwe Huis en kasteel Culemborg (zie kaartbijlage 2). Het belangrijkste terrein betreft kasteel Culemborg (direct ten oosten van de stad) dat uit een groot aantal bouwfases bestaat (figuur 14a/b). In de 17e eeuw zijn grote delen van het kasteel afgebroken (zie figuur 4: de kaart van Perrenot). Het tweede terrein betreft de buitenplaats de Bol ter hoogte van Redichem dat mogelijk overeenkomt met een kasteellocatie van de Heren van Culemborg uit de 12e eeuw (mondelijke mededeling dhr. Bert Blommers). Een derde kasteellocatie ligt bij Caetshage (Hielkema, 2003). Andere (mogelijke) kasteelterreinen of buitenplaatsen zijn binnen de gemeentegrenzen van Culemborg niet bekend. Wel staan diverse (in sommige gevallen omgrachte) boerderijen als hofsteden te boek.

Kerken en kloosters

Dit betreft een onvolledig overzicht en heeft alleen betrekking op kerken en kloosters die als melding in ARCHIS en/of op de AMK zijn geregistreerd. Voor de historische stad wordt verwezen naar kaartbijlage 2, waarop wel alle kerken en kloosters zijn aangegeven. Noemenswaardig is de laat-middeleeuwse kerk van Pavijen (cat.nr. 66). Van deze vrij in het veld gelegen kerk is tegenwoordig niets meer te zien. Het betrof een zaalkerkje met een omgrachting gelegen op een lichte verhoging. De exacte ligging van de bewoning die bij deze kerk hoorde, is niet bekend. Mogelijk betreft het een gestrekt ontginningsdorp dat vanaf de kerk in oostelijke richting aan de basis ligt van een groot ontginningsveld (Rietveld). Een meer gespreide bewoning op de hogere delen van het landschap rondom het kerkje is echter niet uit te sluiten. Opvallend is dat van de overige historische dorpen geen kerklocaties bekend zijn. Klaarblijkelijk voorzag de stad hierin al vanaf de Late Middeleeuwen.

Figuur 15. De Kuil of Cule. Een vermoedelijk 13e eeuwse of vroeg 14e eeuwse dijkdoorbraakkolk (of wiel) waarnaar Culemborg is vernoemd. Vanaf 1609 werd het wiel gebruikt als haven.

Overige vindplaatstypen

Economie: op 2 plaatsen nabij de stad hebben al lang geleden steenbakkerijen gestaan die voorzagen in de behoefte aan stenen voor huizenbouw in de stad. Een locatie nabij het Bakelbos betreft vermoedelijk de steenbakkerij waarmee het nabij gelegen kasteel van Culemborg is opgebouwd (cat.nr. 75). Ook nabij het kasteel Caetshage zijn resten van een veldoven gevonden waar vermoedelijk de stenen van het kasteel zijn gebakken (cat.nr. 29). In de nieuwste, meest westelijke uitbreidingszone van Culemborg-Parijsch zijn tijdens veldonderzoek vermoedelijk de resten van een kleine veldoven vastgesteld (cat.nr. 48). Speciale vermelding verdient de haven van Culemborg in de kolk (figuur 15). Onder andere op de kaart van Verstralen (1621) is deze haven illustratief weergegeven met een groot aantal vaartuigen. De haven stond in verbinding met de Kleine Lek via een gegraven watergang.

Opvallend is het beperkte aantal typen vindplaatsen dat tot op heden is geregistreerd. Zo ontbreken schat- en depotvondsten, aanwijzingen voor voormalige wegtracés of andere infrastructurele werken en is het aantal meldingen van graven en begravingen uit verschillende archeologische perioden wel erg beperkt (één waarneming Romeinse tijd: cat.nr. 64). Een belangrijke reden hiervoor is het beperkte aantal archeologische onderzoeken dat tot op heden op het grondgebied van Culemborg heeft plaatsgevonden. Dat de bodem vermoedelijk 'vol' zit met dergelijke, niet direct zichtbare relictten van het verleden, is evident en geeft aanleiding om dit archief met alle zorgvuldigheid te beheren. Met name de ontdekking van bijzondere vondsten en vindplaatstypen kan leiden tot geheel nieuwe zienswijzen over de vroegere bewoning van het gebied. Tevens kunnen dergelijke vondsten doorgaans rekenen op massale belangstelling van een breed publiek en een versterking van het draagvlak.

Losse vondsten en onbekend

Op veel plaatsen zijn archeologische vondsten of waarnemingen geregistreerd waarvan de archeologische context niet duidelijk is. In veel gevallen betreft het enkele fragmenten aardewerk die zijn aangetroffen tijdens een oppervlaktekartering. In deze categorie zijn tevens zogenaamde losse (overige) vondsten opgenomen. Dit zijn voorwerpen die voor zover bekend buiten de context van een grotere archeologische vindplaats zijn aangetroffen of die niet in een van de andere categorieën ondergebracht kunnen worden. Bij de losse vondsten gaat het onder andere om aardewerk uit diverse perioden, metalen gebruiksvoorwerpen en munten.

5 Toelichting op de archeologische verwachtingskaart

5.1 Principe van de archeologische verwachtingskaart

Een archeologische verwachtingskaart is een kaart waarop de verwachte dichtheid aan archeologische resten vlakdekkend is weergegeven. Een archeologische verwachtingskaart vormt daarmee de grafische weergave van een voorspellingsmodel dat gebaseerd is op het principe dat archeologische resten niet willekeurig over een gebied zijn verspreid, maar gerelateerd zijn aan bepaalde landschappelijke kenmerken of eigenschappen. Het vaststellen van de archeologische verwachting voor een gebied kan gebaseerd zijn op kwantitatieve vindplaatsgegevens (een zogenaamde inductieve benadering), maar er zijn ook verwachtingsmodellen die sterk leunen op een hypothetische benadering (een zogenaamde deductieve benadering).

In het geval van een inductieve benadering worden de relaties tussen archeologische vindplaatsen en landschappelijke kenmerken berekend door middel van een statistische (GIS-)analyse. Voorwaarde voor een verantwoorde statistische onderbouwing van een verwachtingsmodel is een voldoende grote archeologische dataset. Hoewel er uit de gemeente Culemborg relatief veel archeologische vindplaatsen bekend zijn, is slechts een klein deel bruikbaar voor een statistische analyse. Mede door de veronderstelde sterke oververtegenwoordiging van vindplaatsen in bepaalde landschappelijke eenheden als gevolg van waarnemingseffecten, is een statistische benadering niet zonder meer verantwoord. Een deductieve benadering is gebaseerd op kennis over de locatiekeuzefactoren in het verleden op grond waarvan aan landschappelijke eenheden verwachtingswaarden worden toegekend. Het probleem van deze benadering is dat er sprake is van een subjectieve beoordeling die statistisch vaak niet goed onderbouwd kan worden (Deeben & Wiemer, 1998 en 1999). Veel archeologische verwachtingsmodellen hebben zowel een inductieve als deductieve onderbouwing. Gesproken wordt dan van een hybride-model. Zo'n model is ook voor onderhavig onderzoek gebruikt.

Een voordeel van een deductieve benadering van het verwachtingsmodel is dat het vindplaatsenbestand (met geregistreerde vindplaatsen) als een onafhankelijk controlemiddel gebruikt kan worden om de voorspellende waarde van het verwachtingsmodel te toetsen. Indien een statistische benadering is gehanteerd, is dit niet meer mogelijk omdat dan sprake is van een cirkelredenering. In dat geval is het verwachtingsmodel immers gebaseerd op een analyse van de verspreiding van geregistreerde archeologische vindplaatsen en kunnen deze gegevens niet meer gebruikt worden voor een toetsing van het model.

Door algemene kennis over de ligging en verspreiding van archeologische vindplaatsen in het rivierengebied te combineren met landschappelijke gegevens (geologie, ouderdom fossiele rivierlopen, bodemgesteldheid en geomorfologie) zijn de landschappelijke eenheden in de gemeente Culemborg voorzien van een archeologische verwachting. Onder archeologische verwachting wordt de kans op het voorkomen van archeologische resten verstaan. Archeologische verwachting zegt dus iets over de dichtheid waarin archeologische terreinen binnen een landschappelijke eenheid voorkomen of worden verwacht. Hoe hoger de archeologische verwachting, hoe groter de verwachte dichtheid aan archeologische resten. Hoe groter de dichtheid aan archeologische resten, hoe groter de (verwachte) archeologische waarde van een bepaalde landschappelijke eenheid. Met de termen hoge, middelmatige en lage archeologische verwachting wordt de verwachte (relatieve) dichtheid aan archeologische vindplaatsen tot uitdrukking gebracht. De archeologische verwachting van de landschappelijke eenheden moet niet verward worden met de waarde van individuele archeologische vindplaatsen die binnen deze eenheden voorkomen. Een archeologische vindplaats in een gebied met een hoge archeologische verwachting is niet per definitie waardevoller dan een vindplaats in een gebied met een lage archeologische verwachting. De waarde van individuele vindplaatsen is namelijk afhankelijk van de criteria gaafheid, zeldzaamheid en de externe (landschappelijke) context en niet van de ligging binnen een bepaalde verwachtingszone (Groenewoudt, 1994).

5.2 Vestigingsfactoren en locatiekeuze

Tot op heden maken archeologische verwachtingsmodellen in Nederland voornamelijk gebruik van vestigingsfactoren en locatiekeuzen die gebaseerd zijn op economische en landbouwkundige motieven. Over andere motieven (bijv. van politieke, religieuze, sociale of strategische aard) is tot dusverre zo weinig bekend, dat ze slechts bij hoge uitzondering gebruikt worden bij het opstellen van verwachtingsmodellen. Economische en landbouwkundige motieven hebben in hoofdzaak betrekking op de fysieke mogelijkheden en beperkingen van het landschap waarin men leefde. Door gebruik te maken van geologische en bodemkundige gegevens kunnen deze op relatief eenvoudige wijze worden herleid.

Aan bepaalde landschappelijke parameters kan in alle archeologische perioden een vergelijkbare verwachting worden gekoppeld. Voor het rivierenlandschap geldt bijvoorbeeld: hoog en droog/hoge archeologische verwachting, laag en nat/lage archeologische verwachting. Vooral de holocene stroomgordels waren hoge en goed herkenbare elementen in het overwegend moerasachtige en dichtbegroeide rivierenlandschap. In het verleden werden zowel oeverwallen als (rest)geulen gebruikt als verbindingsroute tussen verschillende gebieden. Toch zijn wat betreft de locatiekeuzefactoren in de loop van de tijd duidelijke verschillen te onderscheiden. Meest markant zijn deze verschillen tussen jager-verzamelaars enerzijds en landbouwers anderzijds.

Jager-verzamelaars (Paleolithicum-Vroeg en Midden Neolithicum)

Een belangrijk kenmerk van de Oude en Midden Steentijd en ten dele ook de Nieuwe Steentijd is dat de mens in zijn voedselvoorziening voorzag door middel van jagen en verzamelen. Deze zogenoemde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een bepaalde plaats. Bij een analyse van de verspreiding van vindplaatsen uit de Steentijd (van jager-verzamelaars) in het rivierengebied blijkt dat deze sterk aan bepaalde landschappelijke eenheden zijn gebonden. In vrijwel alle gevallen bevinden de vindplaatsen van jager-verzamelaars zich op de overgang van nat naar droog. Dit verband is sterker naarmate deze overgang markanter is (bijv. op hoge zandkoppen in laaggelegen gebieden). Een verklaring voor deze sterke relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

1. Landschappelijke overgangen worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatietypen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat er op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
2. Landschappelijke overgangsgebieden zijn markante en goed herkenbare elementen in het landschap. In het verleden kunnen deze zijn gebruikt als migratieroute tussen verschillende gebieden.

De sterke voorkeur voor landschappelijke overgangssituaties is een van de weinige locatiekeuze-factoren voor jager-verzamelaars op grond waarvan een ruimtelijk voorspellingsmodel kan worden geformuleerd. Gebieden met een hoge archeologische verwachting zijn:

1. oevers van (crevasse)geulen en andere depressies;
2. ruggen en koppen in natte, laaggelegen terreinen.

In de gemeente Culemborg zijn tot op heden geen sporen aangetroffen van typische jager-verzamelaars culturen uit de Steentijd (Paleolithicum, Mesolithicum, Vroeg en Midden Neolithicum). De oudste sporen hebben betrekking op het Laat Neolithicum (onder andere aangetroffen tijdens archeologisch onderzoek in woningbouwlocatie Parijsch), waarbij sporen van nederzettingsterreinen zijn aangetroffen en mag worden verondersteld dat het gaat om de eerste boeren van Culemborg met een sedentaire leefwijze. Desalniettemin dient met name in de omvangrijke zones met oever- en komafzettingen op grotere diepte rekening te worden gehouden met oudere bewoningssporen van jager-verzamelaars. Hetzelfde geldt voor het onderliggende, onverspoelde pleistocene landschap. Hiervan zijn de karakteristieken echter slechts globaal bekend, maar de aanwezigheid van markante opduikingen kan niet worden uitgesloten.

Landbouwers (Neolithicum-Late Middeleeuwen)

Met de introductie van landbouw in de loop van het Neolithicum stelde de mens geleidelijk andere eisen aan zijn landschappelijke omgeving. De locatiekeuze werd steeds meer bepaald door de mate waarin gronden geschikt waren voor de akkerbouw. De eerste landbouwers hadden nagenoeg geen technische middelen

om de bodemstructuur en -vruchtbaarheid te verbeteren (de oudst bekende zeer primitieve ploeg dateert bijv. uit de IJzertijd). Oogstrisico's werden direct bepaald door de fysische eigenschappen van het landschap. Belangrijke parameters waren grondwaterregime, natuurlijke vruchtbaarheid, bewerkbaarheid van de bodem en areaal geschikte landbouwgrond.

Tot de gebieden met een hogere archeologische verwachting moeten in de eerste plaats de relatief hooggelegen fossiele meandergordels worden gerekend. In het rivierengebied worden de meandergordels over het algemeen gekenmerkt door een hoge dichtheid aan archeologische vindplaatsen uit de Prehistorie en latere archeologische perioden. Over het algemeen geldt tevens een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor gebieden met relatief hooggelegen, ongefundeerde oeverafzettingen en crevasse-systemen (de oeverwallen). In sommige delen van het rivierengebied geldt ten aanzien van de oeverzones een sterke relatie tussen bewoningsdichtheid (en archeologische verwachting) en afstand tot de corresponderende meandergordel. Dit doet zich met name voor in gebieden met grote kommen en een eenduidig patroon van meandergordels met belendende oeverzones. In het geval van Culemborg, met een wirwar van elkaar kruisende fossiele rivierlopen en crevasse-systemen, is dit verband minder duidelijk. De verspreiding van bekende vindplaatsen in de zuidelijke kom illustreren dit. Hier liggen diverse nederzettingsterreinen op relatief grote afstand van de meandergordels waar vooralsnog geen duidelijke landschappelijke verklaring voor is te geven. Vermoedelijk liggen hier nog niet gekarteerde crevasse-systemen aan ten grondslag, waarlangs of waarop deze nederzettingen zijn gesitueerd. Naast reliëf en bodemkwaliteit kan de aanwezigheid van voormalig open water in de vorm van restgeulen worden genoemd als locatiekeuzefactor. In het rivierengebied komen resten van bewoning uit de IJzertijd en Romeinse tijd met name voor langs restgeulen, die fungeerden als natuurlijke, bevaarbare verbindingen tussen bewoningsconcentraties.

Behalve de zandige meandergordels (beddingafzettingen) en de hieraan grenzende oeverzones (samen de stroomgordel) vormden in het rivierengebied ook de hoger gelegen pleistocene eolische rivierduinen aantrekkelijke locaties voor bewoning en ontginning. Binnen de gemeente Culemborg zijn deze echter tot op heden niet vastgesteld.

Komgebieden vormden vanaf de introductie van de landbouw veel minder aantrekkelijke locaties voor bewoning. In deze van oudsher laaggelegen en natte gebieden is de dichtheid aan (bekende) archeologische vindplaatsen in het algemeen dan ook veel geringer. Indien echter zandige oeverafzettingen in de kom zijn gesedimenteerd, neemt de geschiktheid voor bewoning sterk toe. Een specifiek voorbeeld hiervan zijn de crevasse-afzettingen. Deze afzettingen zijn vaak diep in komgebieden doorgedrongen, waarbij ze smalle, hoger gelegen en relatief zandige ruggen hebben gevormd temidden van kleiige komafzettingen. In sommige gevallen zijn crevassen langere tijd watervoerend geweest en kunnen ze worden beschouwd als kleine stroomgordels. Door hun geringe omvang zijn waarschijnlijk veel crevassen binnen de gemeente Culemborg nog niet in kaart gebracht.

landschappelijke eenheid	specifieke naam	datering (voor Chr.)	kenmerken	bekende vindplaatsen	verwachting
meandergordels	Tienhoven	5838-5225	Top zand >3,0 m -Mv. Niet zichtbaar aan het oppervlak	geen	onbekend
	Autena	5024-4175	Top zand >3,0 m -Mv. Niet zichtbaar aan het oppervlak	geen	onbekend
	Maurik	5127-4175	Top zand >3,0 m -Mv. Niet zichtbaar aan het oppervlak	geen	onbekend
	Vretstroom	4174-3700	Top zand >3,0 m -Mv. Niet zichtbaar aan het oppervlak	geen	onbekend
	Zijderveld	4170-3365	Top zand 1,5 - 2,0 m -Mv. Iets hogere ligging van het maaiveld	geen	hoog: NEO - NT
	Schaik	4137-2880	Top zand 1,0 - 1,5 m -Mv. Hoge rug in het landschap	Late Middeleeuwen	hoog: NEO - NT
	Schoonrewoerd	3222-2104	Top zand 1,0 m -Mv. Hoge rug in het landschap	Neolithicum, Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege en Late Middeleeuwen	hoog: NEO - NT
	Hennisdijk	2241-1225	Top zand 1,0 - 1,5 m -Mv. Hoge rug in het landschap	Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd,	hoog: BRONS - NT
	Redichem	272 voor - 1023 na. Chr	Top zand 1,0 - 1,5 m -Mv. Hoog gelegen zone langs bandijk	Romeinse tijd, Vroege en Late Middeleeuwen	hoog: VME - NT middelmatig:ROM
	Lek	0 - heden	Actieve stroomgordel. Strangenlandschap	geen	laag (hoog voor watergerelateerde archeologische objecten LME-NT)
oeverzone	algemeen	prehistorisch	Relatief hoog gelegen. Overgangszone naar kom	zie meandergordels	middelmatig (algemeen)
	oeverzone van de Lek	vanaf jaartelling	Relatief hoog gelegen en brede overgangszone naar kom	geen	middelmatig: ROM - NT
crevassen	algemeen	prehistorisch	Hoog gelegen.	zie meandergordels	hoog (algemeen)
	crevasse van Hennisdijk	2241-1225	Omvangrijk hoog gelegen complex gelijk een meandergordel.	Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd	hoog: BRONS - NT
komzone	algemeen	prehistorisch	laag gelegen	Late Middeleeuwen	laag

Tabel 2. Archeologische verwachtingen per landschappelijke eenheid samengevat.

5.3 De archeologische verwachtingskaart van de gemeente Culemborg

5.3.1 Algemeen

De archeologische verwachtingskaart is tot stand gekomen door kennis over de opbouw van het paleo-landschap (zie hoofdstuk 3) te combineren met kennis over de gebruiksmogelijkheden van dit landschap voor de mens gedurende de verschillende archeologische perioden (basisprincipes beschreven in § 5.1 en § 5.2). Samen met de reeds bekende archeologische vindplaatsen (hoofdstuk 4) geeft deze kaart een zo compleet mogelijk overzicht van de huidige archeologische kennis over de gemeente Culemborg. Binnen de gemeente Culemborg kan op basis van de ouderdom van individuele stroomgordels, de geologische ontstaansgeschiedenis, geomorfologie en bodemgesteldheid, onderscheid worden gemaakt in 3 landschapstypen met een eigen karakter en periode-specifieke archeologische verwachting (kaartbijlage 1):

- meandergordels en restgeulen;
- gebieden met oeverafzettingen en crevassen;
- komgebieden.

In tabel 2 zijn de specifieke archeologische verwachtingen per landschappelijke eenheid samengevat.

5.3.2 Meandergordels

Op basis van de gunstige geomorfologische en bodemkundige kenmerken kan aan de verschillende fossiele meandergordels van Culemborg in principe een hoge archeologische verwachting worden toegekend. In de eerste plaats zijn de fossiele meandergordels relatief hoge zones in het holocene rivierenlandschap met een relatief lage overstromingsfrequentie. De meandergordels vormen de droge delen in het rivierenlandschap en fungeren als veilige woonlocatie en natuurlijke verbindingsroute. In de tweede plaats zijn de relatief zandige afzettingen gunstige landbouwgronden met een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid en een goede bewerkbaarheid. Een derde gunstige locatiekeuzefactor betreft de aanwezigheid van restgeulen. Behalve het belang van de nabijheid van open water (drinkwater, waswater, etc.), kunnen de restgeulen gezien worden als natuurlijke transport- en verbindingsroutes in het rivierenlandschap. De specifieke archeologische verwachting voor een meandergordel is met name afhankelijk van de ouderdom van de afzettingen en de mate waarin die zijn afgedekt door jongere afzettingen.

Meandergordels van Tienhoven, Autena, Maurik en Vretstrooi (*archeologische verwachting onbekend*)

Van deze zeer oude en diep gelegen meandergordels zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. Indien archeologische sporen zich hier voordoen, zullen deze betrekking hebben op het Vroeg Neolithicum of mogelijk zelfs Laat Mesolithicum: een periode waarvan tot op heden in het rivierengebied relatief weinig bekend is en waarvan het aantal vindplaatsen op één hand te tellen is (voor zover te relateren

aan holocene, fluviatiele context). Mogelijk speelt de geringere bevolkingsdichtheid hierbij een rol, hoewel vooral de diepe ligging goed gedocumenteerde waarnemingen vrijwel onmogelijk maakt. Beide meandergordels zijn vermoedelijk slechts gedurende een korte periode aantrekkelijk geweest voor bewoning en na vorming al snel afgedekt door jongere sedimenten. Een uitspraak over een archeologische verwachting is al met al moeilijk te geven.

Meandergordels van Zijderveld en Schaik (*hoge archeologische verwachting Midden Neolithicum t/m Late Middeleeuwen*)

De verschillende prehistorische meandergordels in het noordelijke komgebied worden gekenmerkt door het vrijwel ontbreken van bekende vindplaatsen. Wel liggen ze als hogere zandige ruggen in het landschap en lijken als zodanig toch aantrekkelijk te zijn geweest voor bewoning. Uit een enkele bekende vindplaats, onder andere vastgesteld tijdens archeologisch onderzoek in het kader van de verbreding van de rijksweg A2 (o.a. Haarhuis, 1998; Ter Wall, 2005), blijkt dat deze zones inderdaad gedurende een lange periode (Neolithicum-Middeleeuwen) bewoonbaar moeten zijn geweest. Het tot op heden vrijwel ontbreken van structureel archeologisch onderzoek op de meandergordels in de noordelijke kom lijkt een belangrijke verklaring voor het geringe aantal bekende vindplaatsen. Wel vormde het relatief geringe areaal geschikte landbouwgrond in combinatie met het ontbreken van open waterverbindingen (via restgeulen) mogelijk een beperkende factor vanaf de IJzertijd en daarna. Uitgegaan dient daarom te worden van een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Midden Neolithicum t/m Bronstijd en van een middelmatige archeologische verwachting voor latere perioden (IJzertijd t/m Late Middeleeuwen).

Meandergordels van Schoonrewoerd (*hoge archeologische verwachting Laat Neolithicum t/m Late Middeleeuwen*)

De meandergordel van Schoonrewoerd raakte in het Laat Neolithicum buiten werking en lag toen als een hoog opgeworpen zandige rug in het landschap. Deze is dan ook aantrekkelijk voor bewoning vanaf het Laat Neolithicum, hetgeen bevestigd wordt door hier vastgestelde archeologische vindplaatsen uit deze periode. De meandergordel bleef in alle navolgende archeologische perioden aantrekkelijk voor bewoning (uit alle perioden zijn archeologische vindplaatsen bekend). Belangrijk zal het grote oppervlak hooggelegen akkerareaal zijn geweest. De aanwezigheid van een restgeul als locatiekeuzefactor is ondanks grootschalig booronderzoek tot op heen niet aangetoond. Deze is vermoedelijk in de laatste actieve fase van de stroomgordel geheel verzand. Uitgegaan dient te worden van een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Laat Neolithicum t/m Nieuwe tijd.

Meandergordel van Hennisdijk (*hoge archeologische verwachting Late Bronstijd t/m Late Middeleeuwen*)

De meandergordel van Hennisdijk vormde gedurende circa 1000 jaar de enige actieve rivierloop in Culemborg en omgeving. Inclusief het enorme crevassecomplex dat in deze periode is gevormd, is deze zone beschikbaar voor bewoning vanaf

de Midden Bronstijd. Dit wordt bevestigd door verschillende vindplaatsen uit de Bronstijd die op de meandergordel maar vooral ook in de aangrenzende oeverzones en crevassen in het verleden zijn aangetroffen. Ook in de IJzertijd, Romeinse tijd en Middeleeuwen moet de hooggelegen zandige afzettingen van de stroomgordel van Hennisdijk aantrekkelijk zijn geweest voor bewoning, gezien de verschillende bekende vindplaatsen uit deze perioden. Uitgegaan moet worden van een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Midden Bronstijd t/m Nieuwe tijd.

Meandergordel van Redichem (*hoge archeologische verwachting Vroege/Late Middeleeuwen; middelmatige archeologische verwachting Romeinse tijd*)

De meandergordel van Redichem lijkt met het ontstaan van de Lekstroomgordel rond de jaartelling geleidelijk buiten werkring geraakt. De exacte einddatering is niet bekend, maar mogelijk nog in de Romeinse tijd wordt deze aantrekkelijk voor bewoning. In dat geval is het echter wel opvallend dat vindplaatsen uit de Romeinse tijd tot op heden niet zijn aangetroffen op deze meandergordel. Wel is zeker dat de hooggelegen en zandige gronden bewoonbaar zijn geweest vanaf de Vroege Middeleeuwen. De vroegste vondsten dateren uit de 9e eeuw (Badorf-aardewerk). Uitgegaan moet worden van een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en van een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd.

Meandergordel van de Lek -uiterwaarden (*lage archeologische verwachting nederzettingsterreinen; hoge archeologische verwachting watergerelateerde objecten en structuren Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd*)

De meandergordel van de Lek ligt geheel binnen de bandijken. Binnen de gemeente Culemborg wordt de grens over een groot oppervlak bepaald door de Kleine Lek: de middeleeuwse voorganger van de huidige Lek die de meest zuidelijke verbreding van de Lekgeul representeert. De kans op het voorkomen van sporen van bewoning, begraving, etc. is in deze natte contreien laag. De kans op het voorkomen van specifiek watergerelateerde archeologische objecten en structuren (zoals vaartuigen, beschoeiingen, fuiken, etc.) is daarentegen hoog. Met name in de voormalige rivierlopen/strangen dient hiermee rekening te worden gehouden.

5.3.3 Oeverafzettingen (ongefundeerd) en crevassen

Oeverzones: middelmatige archeologische verwachting, crevassen: hoge archeologische verwachting

De oeverafzettingen buiten de meandergordels zijn de overgangszones tussen de meandergordels en de komgebieden. Vooral in zones direct tegen de meandergordel kunnen de oeverafzettingen relatief hoog liggen ten opzichte van de omgeving. Deze zones direct grenzend aan de meandergordels hebben vergelijkbaar gunstige geomorfologische en bodemkundige eigenschappen als de oeverafzettingen binnen de meandergordels; hiervoor geldt in principe dan ook een hoge archeologische verwachting. Bij de kartering van de meandergordels is met name gebruik gemaakt van het AHN. Hierbij geldt de beperking dat het onderscheid tussen hooggelegen

meandergordels en aangrenzende hooggelegen oeverzones op het AHN niet is te zien. In sommige gevallen kan dit betekenen dat de direct aangrenzende hoger gelegen oeverzones zijn opgenomen in de meandergordel (hetgeen overigens geen gevolgen heeft voor de archeologische verwachtingen en het hieraan gekoppelde beleidsadvies). De hierbuiten gelegen lagere delen van de oeverzones kennen een lagere dichtheid aan archeologische vindplaatsen. Op veel plaatsen langs vooral de oudere meandergordels kan geen oeverzone worden gedefinieerd en ontbreken archeologische vindplaatsen volledig.

De periode-specifieke archeologische verwachting voor oeverafzettingen wordt bepaald door de ouderdom van de afzettingen en de afstand tot de meandergordel. Daarnaast zijn de oeverzones op verschillende plaatsen in de gemeente Culemborg opgebouwd uit meerdere fasen van stroomgordels. Hierdoor is op veel plaatsen geen eenduidig onderscheid te maken in stroomgordelspecifieke oeverzones. Ten behoeve van de verwachtingskaart is aan de oeverzones als geheel een middelmatige archeologische verwachting toegekend, inclusief de hierin voorkomende niet gekarteerde crevasse-systemen. Indien binnen een oeverzone crevassegeulen kunnen worden onderscheiden, dan vormen deze specifieke zones met een hoge archeologische verwachting.

Oeverafzettingen Lek: waar alleen de oeverafzettingen van de lek voorkomen, heeft de middelmatige archeologische verwachting betrekking op vindplaatsen (bewoningssporen) uit de periode Romeinse tijd t/m Nieuwe tijd.

Crevasse, ook wel oeverwaldoorbraakafzettingen genoemd, liggen in dezelfde landschappelijke context als de oeverafzettingen. Evenals oeverafzettingen zijn de crevasse-afzettingen relatief zandig. Behalve door hun ontstaanswijze, onderscheiden crevasse zich van de oeverafzettingen op grond van geomorfologische kenmerken (langgerekte vorm dwars op de ligging van de meandergordel) en (in veel gevallen) de aanwezigheid van een crevassegeul van waaruit deze is opgebouwd. Mede door de vaak iets hogere ligging en meer zandige textuur vormen de crevasse binnen de zones met oeverafzettingen de meest kansrijke zones voor het voorkomen van bewoningssporen uit het verleden. Voor reeds bekende crevasse dient derhalve te worden uitgegaan van een hoge archeologische verwachting, waarbij de specifieke datering afhankelijk is van de ouderdom van de corresponderende meandergordel.

5.3.4 Komgebieden

Lage archeologische verwachting

De komgebieden zijn de laagst gelegen delen van het rivierenlandschap met een van oorsprong hoge grondwaterstand en een kleiige profielopbouw. Binnen het holocene rivierenlandschap vormden de komgebieden ongeschikte locaties voor bewoning en andere menselijke activiteiten. Aan komgebieden is derhalve in principe een lage archeologische verwachting toegekend.

Meer nog dan voor de oeverafzettingen geldt voor de komgebieden dat rekening moet worden gehouden met een intact onderliggend pleistoceen rivierenlandschap (vanaf circa 6 tot 8 m -Mv en dieper): een landschap dat tot in het Vroeg Neo-

lithicum dagzoomde en het jachtterrein en leefgebied vormde van de toen rondtrekkende jager-verzamelaars. Ter hoogte van markante zandopduikingen en nabij geulinsnijdingen moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van vindplaatsen uit de Steentijd. De ligging van mogelijke afgedekte pleistocene opduikingen in komgebieden is aan de hand van de beschikbare gegevens echter onvoldoende nauwkeurig aan te geven.

5.3.5 Gestrekte historische dorpstructuren

Hoge archeologische verwachting Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd

Binnen de gemeente Culemborg kunnen op verschillende plaatsen langgestrekte bewoningsconcentraties worden onderscheiden waarvan de bewoning (vermoedelijk) terugvoert tot tenminste de Late Middeleeuwen. Mooie voorbeelden van dergelijke gestrekte dorpen zijn Goilberdingen, Redichem, Lanxmeer en Parijsch. Van Redichem wordt een datering in de Vroege Middeleeuwen waarschijnlijk geacht, hetgeen wordt bevestigd door de vondst van een fragment Badorf-aardewerk (9e eeuw). Van verschillende andere gestrekte dorpen ontbreken eenduidige archeologische vondsten die in verband te brengen zijn met de middeleeuwse bewoningsfase, maar mag er op grond van de datering van hierbij behorende ontginningen (met name 10e t/m 12e eeuw) van worden uitgegaan dat de bewoning eveneens uit deze periode stamt (mondelinge mededeling Bert Blommers). Enkele gestrekte dorpen zijn op de kadastrale minuut van 1826 herkenbaar aan een verdichting van het bebouwde oppervlak. Minder duidelijk in dat opzicht is de vermoedelijke historische bewoningsas Reekhoeven, direct ten oosten van de historische stad, dat wel al in de 14e eeuw vermeld wordt, maar waarvan in 1826 slechts een enkel huis resteerde. Ook het cope-ontginningsdorp Lanxmeer-De Meer, in het zuidelijke verlengde van Lanxmeer, is op de kadastrale kaart niet meer als zodanig herkenbaar. Hetzelfde geldt voor Weithusen en voor de verder weg gelegen Achtersteeg, op de zuidelijke grens met Geldermalsen. Wel zijn op de kadastrale minuut van 1826 in deze zones meerdere huizen/boerderijen weergegeven. Een laatste te noemen vermoedelijke bewoningsconcentratie uit de Late Middeleeuwen ligt direct ten westen van het heerlijkheid (landgoed) Caetsbage.

Opvallend is het kerkje van Pavijen (oorsprong 12e eeuw) met omliggende begravingen. De precieze ligging van de bewoning die bij dit kerkje hoorde, is niet bekend: de hier gesitueerde historische bewoningsas is geheel hypothetisch en is geplaatst aan de basis van een groot ontginningsveld (Rietveld). De lage ligging in de grote kom heeft bewoning waarschijnlijk maar zeer kortstondig mogelijk gemaakt.

5.3.6 Overige historische woonlocaties

Op de kadastrale minuut van 1826 zijn buiten de genoemde historische bewoningsconcentraties op een groot aantal plaatsen gebouwen weergegeven in grootte variërend van een klein burgerhuis tot grote hofstede-achtige boerderijen. Deze locaties vormen aandachtspunten voor de archeologische verwachtingskaart (weergegeven als stip). In de eerste plaats omdat het mogelijk gebouwen betreft die tegenwoordig (al dan niet aangepast) nog bestaan en alleen al vanwege de hoge ouderdom met zorg dienen te worden behandeld bij toekomstige ontwikkelingen.

In de tweede plaats omdat dergelijke huislocaties nogal eens verwijzen naar vroegere bewoningsfasen die vaak terug te voeren zijn tot in de Late Middeleeuwen. Aan de locaties met gebouwen weergegeven op de kadastrale minuut kan derhalve in zijn algemeenheid een hoge archeologische verwachting worden toegekend voor vindplaatsen (bewoningssporen) uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Voor sommige locaties is dit reeds aangetoond, met name de gebouwen die binnen de historische gestrekte dorpen liggen. Een aantal gebouwen op de kadastrale minuut is opgenomen in de vindplaatsencatalogus waarbij het om locaties gaat met een bijzondere betekenis en/of waarvan meer informatie binnen de mogelijkheden van dit project beschikbaar was.

5.3.7 Oude woongronden

Oude woongronden worden op de meeste plaatsen gekenmerkt door het voorkomen van archeologische vindplaatsen uit zowel de Prehistorie als de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. De oude woongronden zijn deels gekarteerd tijdens vroegere bodemkarteringen, waarbij een donker gekleurde humeuze laag is herkend. Deels betreft het archeologische bodemkarteringen (o.a. onderzoeken Parijsch, Rietveld en Lanxmeer). Oude woongronden kunnen in de meeste gevallen dus als vindplaatsen worden opgevat. Waar vondsten ontbreken, betreft het een zone met een hoge archeologische verwachting.

Figuur 16. De markt: hart van een intensief en langdurig bewoond gebied met vlakdekkend een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten.

5.3.8 Historische stad Culemborg

Hoge archeologische verwachting Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd

Voor de zone binnen de stadsgrachten geldt in principe een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Hoewel op basis van de historische structurenkaart (kaartbijlage 2) wel enige nuance is aan te geven wanneer waar het accent in bewoningsintensiteit ligt, dient als gevolg van de langdurige intensieve bewoning binnen de stadsmuren overal rekening te worden gehouden met bewoningssporen of sporen van andere activiteiten (figuur 16).

Behalve met laat-middeleeuwse bewoningssporen dient op grond van de geologische opbouw daarnaast binnen de stadsmuren rekening te worden gehouden met aanwezigheid van oudere bewoningssporen (zie kaartbijlage 1). Zo ligt in het zuidelijke deel van de Nieuwstad de meandergordel van de Schoonrewoerdse stroomgordel waarvoor een hoge archeologische verwachting geldt voor vindplaatsen (bewoningssporen) vanaf het Neolithicum. Het noordelijke deel van de historische stad is aangelegd op de zandige meandergordelafzettingen van de Redichemse stroomgordel, waarvoor een hoge archeologische verwachting geldt voor vindplaatsen (bewoningssporen) vanaf de Vroege Middeleeuwen, terwijl hier ook sporen van de bewoning uit de Romeinse tijd niet zijn uit te sluiten. Opvallend is dat ondanks de intensieve bewoning en daarmee gepaard gaand grondverzet tot op heden geen oudere sporen dan uit de Late Middeleeuwen binnen de stadsmuren van Culemborg zijn aangetroffen!

5.4 Beperkingen en onzekerheden van het verwachtingsmodel

Buitengebied

Een essentiële beperking van de archeologische verwachtingskaart is dat deze voornamelijk betrekking heeft op nederzettingsterreinen waarvan de verspreiding door een ruimtelijk (landschappelijk) verwachtingsmodel verklaard kan worden. Aan de basis van deze verwachtingsmodellen ligt de koppeling tussen ruimtelijke variabelen enerzijds (terreingradiënten, bodemgeschiktheid en waterhuishouding) en de verwachte locatiekeuzefactoren voor de verschillende cultuurgemeenschappen anderzijds.

Van andere typen vindplaatsen (zoals depots en offerplaatsen, wegen en grafvelden) is de ruimtelijke verspreiding niet of slechts in geringe mate gekoppeld aan landschappelijke variabelen, hoewel ze vaak wel een duidelijke ruimtelijke relatie (ligging, afstand) met nederzettingsterreinen vertonen. Hoewel deze vindplaatsen een archeologische verwachting vertegenwoordigen, blijven ze bij het beschrijven van de verwachte archeologische waarden grotendeels buiten beschouwing.

De aan landschappelijke eenheden toegekende archeologische verwachting kent verschillende maten van betrouwbaarheid. In een sedimentatiegebied zijn de dieper gelegen (oudere) geologische niveaus vanzelfsprekend minder goed onderzocht dan afzettingen die dicht aan het maaiveld voorkomen. Dit geldt ook voor de daarbinnen voorkomende archeologische resten. In het algemeen kan worden

gesteld: hoe verder terug in de tijd, hoe minder bekend is over de desbetreffende culturen en hoe moeilijker een beeld te vormen is van het corresponderende landschap. Hierdoor is er een zekere scheefgroei in de waarnemingen en kennis van resten uit archeologische perioden die in de diepere ondergrond voorkomen. Specifiek voor het afgedekte pleistocene landschap in oever- en/of komgebieden geldt dat de lokale 'landschappelijke' karakteristieken hiervan slechts zeer globaal bekend zijn. Ook hier kunnen archeologische sporen voorkomen, waarbij onderscheid kan worden gemaakt in zones met een hoge en een lage archeologische verwachting. Kennis over het onderliggende pleistocene landschap is niet voldoende nauwkeurig beschikbaar en derhalve niet in de verwachtingskaart verwerkt.

Het verwachtingsmodel gaat uit van een intact paleo-landschap met gave bodemprofielen. In werkelijkheid zijn grote delen van het gebied in meer of mindere mate verstoord door allerlei bodemtechnische ingrepen in het verleden. De mate van deze verstoringen en het effect ervan op de archeologische waarden in het gebied zijn slechts globaal bekend. Met name particuliere initiatieven op perceelsniveau in het verleden (bijvoorbeeld egaliseren) zijn vrijwel niet meer te reconstrueren. De archeologische verwachtingskaart doet dan ook slechts globaal uitspraken over de mate van bodemverstoring. Het verwachtingsmodel zegt niets over de gaafheid van te verwachten archeologische waarden!

Historische stad

De archeologische verwachtingskaart voor de historische stad is feitelijk geen verwachtingskaart. De kaart geeft een gedetailleerde indruk van de historische opbouw van de stad en maakt daarmee inzichtelijk waar welke structuren en patronen uit welke periode kunnen worden verwacht of nog aanwezig zijn. De kaart is in hoge mate gebaseerd op historisch kaartmateriaal en slechts ten dele op archeologisch onderzoek (dat is namelijk vrijwel niet uitgevoerd) en/of veldwaarnemingen. Door het over elkaar leggen van historische kaarten uit verschillende perioden geeft de kaart inzage in de mogelijke datering van tegenwoordig nog aanwezig gebouwen en objecten. Dit is echter binnen het kader van onderhavig onderzoek niet verder per object uitgewerkt.

De cartografische onvolledigheden in de historische kaarten zijn zo goed als mogelijk gecorrigeerd naar de huidige topografie. Naarmate de topografie de afgelopen eeuwen minder is gewijzigd, zal deze vertaalslag accurater zijn uitgevoerd. In zones waar de topografie vanaf de kadastrale minuut (1826) sterk is gewijzigd, zullen de afwijkingen groter zijn naarmate de weergegeven structuren en objecten ouder zijn.

Literatuur

- Augusteijn, J.**, 1999. *Historische plattegronden van Nederlandse steden, Gelderland, deel 8.2. De steden van het rivierengebied: Batenburg, Buren, Culemborg, Gendt, Huissen, Maasbommel, Nijmegen, Tiel en Zaltbommel*. Stichting Historische Stadsplattegronden en Uitgeverij Canaletto, Lisse en Alphen aan den Rijn.
- Bechert, T. & W.J.H. Willems**, 1995. *De Romeinse rijksgrens tussen Moezel en Noordzeekust*. Matrijs, Utrecht.
- Beltjes, P.J.W. & P.W. Schipper**, 1988. *Culemborg, beeld van een stad*. Uitgeverij G.J.K. Koolhof, Culemborg
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen.
- Berendsen, H.J.A.**, 1990. River Courses in the Central Netherlands during the Roman Period. *Berichten Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 40: 243-249. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Berendsen, H.J.A.**, 1998. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.
- Berendsen, H.J.A. e.a.**, 2001. *Zand in banen - Zanddiepte-kaarten van het Gelderse rivierengebied, met inbegrip van de uiterwaarden*. Provincie Gelderland, Arnhem.
- De Beaufort, R.F.P. & H.M. van Den Berg**, 1968. *Geïllustreerde Beschrijving der Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst. Deel III: de Provincie Gelderland. Eerste stuk: de Betuwe*. Staatsuitgeverij, Den Haag.
- Deeben, J. & R. Wiemer**, 1998. *Korte toelichting op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 1e generatie; de indicatieve kaart van archeologische waarden van het centrale zandgebied: de eerste generatie*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (interne notitie), Amersfoort.
- Deeben, J. & R. Wiemer**, 1999. Het onbekende voorspeld: de ontwikkeling van een Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. In: W.J.H. Willems (red.); *Nieuwe ontwikkelingen in de Archeologische Monumentenzorg. Nederlandse Archeologische Rapporten* 20. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Egberts, H.**, 1950. De bodemgesteldheid van de Betuwe. *De bodemkartering van Nederland Deel 8 (Verlagen van landbouwkundige onderzoekingen)*. Den Haag.
- Glaudemans, R. & H. Hundertman**, 2001. Culemborg Stadsmuur Nieuwe Huis. *Bouwhistorisch Onderzoek. BAAC-rapport* 00.016. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

- Groenewoudt, B.J.**, 1994. Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 17. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Goossens, T.A.**, 2004. IV03 aan de Wethouder Schoutenweg te Culemborg. *ADC-rapport* 300. ADC- ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Haarhuis, H.F.A.**, 1998. Verbreding A2 Everdingen-Deil; een archeologische kartering. *RAAP-rapport* 378. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Harbers, P., A. Jager & W.B. Kleinsman**, 1966. De bodemgesteld van het ruilverkavelingsgebied Lek en Linge. *Stiboka-Rapportnr.* 670. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Harten, J.D.H.**, 1997. *Sporen in het landschap: kleine historische landschapselementen in de West-Betuwe en de Vijfheerenlanden*. Matrijs, Utrecht.
- Henderikx, P.A.**, 1987. De beneden-delta van de Rijn en Maas. Landschap en bewoning van de Romeinse tijd tot ca. 1000. *Hollandse Studiën* 19. Uitgeverij Verloren, Nijmegen.
- Hesselink, A.W.**, 1998. Ontwikkeling van de uiterwaarden langs de Lek vanaf de 16e eeuw tot heden. *ICG* 98/7. Vakgroep Fysische Geografie Universiteit Utrecht/Netherlands Centre For Geo-ecological research.
- Heunks, E.**, 2003. Plangebied 't Hart; gemeente Culemborg; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie* 468. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Heunks, E., D.H. de Jager & J.W.H.P. Verhagen**, 2003. Toelichting Limeskaart Gelderland, Provincie Gelderland. *RAAP-rapport* 860. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Heunks, E. & O. Odé**, 1998. Ruimte voor Rijntakken; archeologische verwachtingskaart met geomorfogenetische onderbouwing. *RAAP-rapport* 362. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Hielkema, J.B.**, 2003. Aanvullend Archeologisch Onderzoek op terrein Caetshage te Culemborg (Gld.). *ARC-publicaties* 70. ARC, Groningen.
- Huis in 't Veld, J.-Y.**, 2004. Sporen uit de Vroege Bronstijd en Romeinse tijd te Culemborg. Een archeologische opgraving van 'vindplaats B' te Lanxmeer, Culemborg, gemeente Culemborg. *ARC-Publicaties* 97. ARC, Groningen.
- Leijnse, K.**, 2004. Plangebied Veerweggebied, gemeente Culemborg; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie* 702. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Louwe Kooijmans, L.P.**, 1974. The Rhine/Meuse Delta, four studies on its prehistoric occupation and holocene geology. *Analecta Praehistorica Leidensia* VII.
- Modderman, P.J.R.**, 1949. Het oudheidkundig onderzoek van de oude woongronden in de Over- en Neder-Betuwe. *OMROL* 30: 66-93.
- Modderman, P.J.R.**, 1955. De bewoonbaarheid van het rivierkleigebied in de loop der eeuwen. *Tijdschrift van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap Deel* LXXII (1).
- Molenaar, S. & A. Haartsen**, 2005. Plangebied Parijsch-Zuid, gemeente Culemborg; een cultuurhistorische effectrapportage (CHER). *RAAP-rapport* 1120. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

- Nationaal Archief**, 2003. *Veldminuten van de Topografische Militaire Kaart 1840-1861*. Ontleend aan: [www.dewoonomgeving.nl/index.cfm: nationaal archief](http://www.dewoonomgeving.nl/index.cfm:nationaal%20archief).
- Odé, O. & A. Haartsen**, 1997a. Gemeente Culemborg, plangebied Parijsch, cultuurhistorische effectrapportage. *RAAP-rapport 243*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Odé, O. & A. Haartsen**, 1997b. Gemeente Culemborg, plangebied Rietveld, cultuurhistorische effectrapportage. *RAAP-rapport 257*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Odé, O. & A. Haartsen**, 1998. Gemeente Culemborg, plangebied Lanxmeer, cultuurhistorische effectrapportage. *RAAP-rapport 284*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Provincie Gelderland**, 2004. *Cultuurhistorische Waardenkaart Gelderland (CHW-Gelderland)*. Provincie Gelderland, Arnhem (digitaal bestand).
- RGD**, 1970. *De geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 38 Oost Gorinchem*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- RGD**, 1977. *De geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 39 West Tiel*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- RGD/Stiboka**, 1985. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 39 Tiel*. Rijks Geologische Dienst/Stichting voor Bodemkartering, Haarlem/Wageningen.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- ROB**, 2002. *Archeologiebalans 2002*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- ROBAS Producties**, 1989. *Historische Atlas Gelderland. Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, Den IJp.
- Roest, J. van der**, 2004. Het kasteel van Culemborg. Bureauonderzoek. *Grontmij archeologische rapporten 168*. Grontmij Nederland bv, Houten.
- Schuurman, E.I.**, 2005. Plangebied Pavijen V, gemeente Culemborg; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning en kartering). *RAAP-rapport 1205*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Stiboka**, 1981. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 39 West Rhenen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stichting Tabula Batavorum**, 2003. 'De Betuwe op slot'. Over kastelen en adellijke huizen. *Jaarboek Tabula Batavorum nr. 4*. Stichting Tabula Batavorum, Opheusden.
- Ven, G.P. van de**, 1993. *Leefbaar laagland. Geschiedenis van de waterbeheersing en landaanwinning in Nederland*. Matrijs, Utrecht.
- Verbraeck, A.**, 1984. *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad Tiel West (39 W) en blad Tiel Oost (39 O)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1990. *Grote Historische Atlas, schaal 1:50.000; Deel 4: Zuid-Nederland 1838-1857*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Wullink, A.J., 2006. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen, aan de achterweg te Culemborg, gemeente Culemborg (Gld.). *ARC-rapporten 2006-035*. ARC, Geldermalsen.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
AWN	Archeologische Werkgemeenschap Nederland
CAA	Centraal Archeologisch Archief
CMA	Centraal Monumenten Archief
GIS	Geografisch Informatie Systeem
-Mv	beneden maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-)bijlagen

- Figuur 1.** De ligging van het onderzoeksgebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Hoogtekaart van de gemeente Culemborg op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).
- Figuur 3.** Historische kaart Jacob van Deventer (ca. 1557).
- Figuur 4.** Historische kaart Perrenot (ca. 1670).
- Figuur 5.** Verloop van de terraskruising.
- Figuur 6.** Schematische doorsnede door een deel van de Betuwe.
- Figuur 7.** De Meer ter hoogte van de N833. Vermoedelijk een voornamelijk gegraven watergang ten dele aangelegd in een restgeul van de crevasse van Hennisdijk.
- Figuur 8.** Schematische ontwikkeling van een uiterwaard (uit: Hesselink, 2002). Als gevolg van door de mens gestimuleerde op- en aanwas ontstaat een patroon van evenwijdig lopende strangen.
- Figuur 9.** Grotendeels verlande hoofdstrang aan de voet van de bandijk in de Beusichemse uiterwaarden.
- Figuur 10.** Silhouet op de stad vanuit het westen met grotendeels vergraven uiterwaarden in het kader van natuurontwikkeling.
- Figuur 11.** Oude woongronden te Redichem. Een vermoedelijk vroeg-middeleeuwse gestrekte bewoningsas op de oeverwal van de Lek.
- Figuur 12.** Een van de weinige intact gebleven restanten van de stadsmuren met andere historische gebouwen.
- Figuur 13.** De middeleeuwse structuren van de stad gevisualiseerd in de openbare ruimte.
- Figuur 14.** Het terrein van het kasteel van Culemborg anno 2006 met toelichting in het veld.

Figuur 15. De Kuil of Cule. Een vermoedelijk 13e eeuwse of vroeg 14e eeuwse dijkdoorbraakkolk (of wiel) waarnaar Culemborg is vernoemd. Vanaf 1609 werd het wiel gebruikt als haven.

Figuur 16. De markt: hart van een intensief en langdurig bewoond gebied met vlakdekkend een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Archeologische verwachtingen per landschappelijke eenheid samengevat.

Bijlage 1. Catalogus van archeologische monumenten.

Bijlage 2. Catalogus van vindplaatsen.

Kaartbijlage 1. Archeologische verwachtingskaart gemeente Culemborg.

Kaartbijlage 2. Historische structurenkaart Culemborg-stad.

Verklarende woordenlijst

Allerød tijd	Korte, relatief warme periode uit het Laat Glaciaal (Weichselien), ca. 11.800-11.000 jaar geleden.
anastomoser	(Vlechtende) rivier die bestaat uit een stelsel van meerdere ondiepe waterlopen die zich herhaaldelijk splitsen en samenvoegen. Deze term wordt gebruikt naast <i>dalvormende</i> en <i>meanderende</i> rivieren.
Atlanticum	Onderafdeling van het Holoceen. Het Atlanticum (8000-5000 jaar geleden) was warmer en vochtiger dan ons huidige klimaat.
Bølling tijd	Korte, relatief warme periode uit het Laat Glaciaal (Weichselien), ca. 13.500-12.000 jaar geleden.
Boreaal	Relatief koude periode van het Holoceen, ca. 9000-8000 jaar geleden.
¹⁴C-datering	(ook wel C14- of C ¹⁴ -datering) bepaling van gehalte aan radioactieve koolstof ¹⁴ C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ¹⁴ C-ouderdom kan worden afgeleid. Deze ouderdom wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de aan de meting verbonden mogelijke afwijking (standaarddeviatie).
castellum	Romeins legerkamp.
cope-ontginning	Ontginningen uitgevoerd in opdracht van een Heer of Bisschop, specifiek voor het Noordhollands-Utrechts veengebied. De maximale lengte van de kavels is ongeveer 1250 m.
crevasse	Doorbraakgeul door een oeverwal.
Dryas stadiaal	Laatste gedeelte van het Pleistoceen (Laat Glaciaal), ca. 13.500 tot 8.000 voor Chr.; het Dryas stadiaal wordt onderverdeeld in het Vroegste Dryas (13.500-13.000 voor Chr.), het Bølling interstadiaal (13.000-12.000 voor Chr.), de Vroege Dryas (12.000-11.000 voor Chr.), het Allerød interstadiaal (10.800-9.000 voor Chr.) en de Late Dryas (9.000-8.000 voor Chr.).

Eemien	Interglaciaal tussen Saalien en Weichselien (resp. voorlaatste en laatste glaciaal), ca. 130.000-120.000 jaar geleden.
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
fluviaal	Door rivieren gevormd, afgezet.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr. tot heden).
<i>in situ</i>	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponerd, weggegooid of verloren.
interstediaal	Een warmere periode tijdens een glaciaal.
kwel	Door hydrostatische druk aan het oppervlakte treden van grondwater.
<i>limes</i>	Grens (meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk).
löss	Eolisch (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
lutum	Minerale delen in de klei (deeltjes kleiner dan 2 µm).
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (meanderen = zich bochtig door het landschap slingeren).
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).
Pleniglaciaal	Koudste periode van de laatste ijstijd, het Weichselien, ca. 20.000-13.000 jaar geleden.
Prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
sedentair	Op een vaste plaats gevestigd.
stediaal	Een relatief korte, koude periode binnen een glaciaal.
Steentijd	Archeologische periode die zich kenmerkt door het gebruik van stenen werktuigen.
strang	Met water gevulde, van de hoofdstroom afgesneden -'dode'-meander.
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeul(en).
toendra	Boomloze vlakte die acht à tien maanden per jaar bevroren is en in de korte zomer verandert in een moerassig gebied.
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Bijlage 1: Catalogus van archeologische monumenten

AMK-nr.	waarde	x-coördinaat	y-coördinaat	toponiem	complextype	begindatering	einddatering
3525	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	143884	441288	Culemborg-centrum, kasteeltuin	Kasteel	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
3586	Terrein van hoge archeologische waarde	143149	440072	Hunema, Prijsseweg	Nederzetting	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
3594	Terrein van hoge archeologische waarde	141296	437955	Lange Avontuurse Weg	Kerkhof/kerk	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
12307	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	143939	441352	Culemborg-centrum, kasteeltuin	Kasteel	Late Middeleeuwen	Late Middeleeuwen
13203	Terrein van archeologische waarde	143900	440800	De historische stad Culemborg	Stad	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd
15376	Terrein van hoge archeologische waarde	144280	440110	Caetshage	Nederzetting	Neolithicum	Bronstijd
15378	Terrein van hoge archeologische waarde	144340	439530	Multatulilaan (lanxmeer)	Nederzetting	Bronstijd	IJzertijd
15379	Terrein van hoge archeologische waarde	144475	439555	Multatulilaan (Lanxmeer)	Nederzetting	Bronstijd	IJzertijd
15381	Terrein van archeologische waarde	142070	439400	Rietveld	Nederzetting	IJzertijd	IJzertijd
15382	Terrein van archeologische waarde	141700	439610	Hoge Prijs	Nederzetting	Midden IJzertijd	Midden IJzertijd
15383	Terrein van hoge archeologische waarde	142020	439880	Hoge Prijs	Nederzetting	Laat Neolithicum	Vroege Bronstijd
15384	Terrein van archeologische waarde	142260	440080	Hoge Prijs	Nederzetting	IJzertijd	IJzertijd
15385	Terrein van hoge archeologische waarde	142090	439670	Hoge Prijs	Nederzetting	Laat Neolithicum	Vroege Bronstijd

Bijlage 2: Catalogus van vindplaatsen

Toelichting

In de vindplaatsencatalogus zijn de resultaten van de archeologische inventarisatie per vindplaats opgenomen (peildatum oktober 2006). De vindplaatsen zijn met de bijbehorende vindplaats-catalogusnummers op de archeologische verwachtingskaart (kaartbijlage 1) opgenomen. De catalogus bevat de volgende rubrieken:

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s)**: betreft de codes uit het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS); **ROB-codes**: betreft de codes uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de ROB (kaartbladnummer met lettercode: N = noord of Z = zuid en volgnummer). Een ARCHIS-nummer ontbreekt indien het een tijdens onderhavig onderzoek nieuw geregistreerde vindplaats betreft (cat.nrs. 70 t/m 89). Daarnaast is sprake van een aantal archeologische monumenten zonder ARCHIS-nummer (cat.nrs. 66 t/ 69).
2. **Monumentnummer**: indien een vindplaats binnen een terrein valt dat is opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de ROB, wordt onder deze rubriek het (de) monumentnummer(s) vermeld. Een monumentnummer is een uniek nummer van een archeologisch terrein met status dat is ingevoerd in ARCHIS. Dit nummer bestaat uit een getal van een tot vijf cijfers. Indien van toepassing wordt hier tevens de status (waarde) van het terrein vermeld, en of het om een beschermd monument gaat.
3. **Coördinaten (x/y-coördinaten)**: betreft de coördinaten van het centrum van de vindplaats.
5. **Plaats, toponiem en gemeente**: betreft de plaats/buurtschap en de gemeente waarin het terrein ligt. Een toponiem is vermeld indien bekend of relevant.
6. **Archeologie**: complextype betreft de (vermoedelijke) aard van de vindplaats indien bekend, functie betreft de (vermoedelijke) activiteiten die horen bij de vindplaats/complextype indien bekend, begin- en einddatering betreft de (globale) ouderdom/archeologische periode behorend bij het desbetreffende complextype indien bekend.
7. **Bron**: betreft de herkomst van de gegevens van de desbetreffende de vindplaats.
8. **Gewijzigd**: datum laatste wijziging CHW-catalogus
9. **Beschrijving**: geeft een beschrijving van de vindplaats en eventueel de vondstomstandigheden.

Catalogusnummer 1

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s)**: 38050; **ROB-code(s)**: 38FZ-17
2. **Monumentnummer**: niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten)**: 139850/438450

5. **Plaats:** Diefdijk; **Toponiem:** Polder Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** er zijn meerdere fragmenten aardewerk (vaatwerk) gevonden. De middeleeuwse waarneming is twijfelachtig. Het betreft alle losse vondsten.

Catalogusnummer 2

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45298, 50715, 60386; **ROB-code(s):** 38FZ-32, 38FZ-45, 38FZ-54
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 139450/438050
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Op & Afrit A2; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum Laat; **Einddatering:** Bronstijd
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** Haarhuis, H.
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** A2- vindplaats 11. Tijdens de oppervlaktekartering zijn bewerkt vuursteen, handgevormd aardewerk en brokken (verbrande) kwarts gevonden. De boringen leverden vrijwel geen archeologische indicatoren op.

Catalogusnummer 3

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45297, 50713; **ROB-code(s):** 38FZ-36, 38FZ-44
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 139950/437550
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Pavijnen; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum Laat; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** Haarhuis, H.
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** A2-vindplaats 10. De weinige aangetroffen sporen in beide proefsleuven zijn alle van vrij recente datum. Afgezien van een vuurstenen schrabber afkomstig uit werkput 4 bevatten beide putten verder geen archeologische indicatoren.

Catalogusnummer 4

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2270; **ROB-code(s):** 39AZ-89
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142200/437550
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Kortenhoeve; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB veldkartering 156-1. Vondst bestaande uit 1 scherp grijs-bakkend aardewerk uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 5

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 11644; **ROB-code(s):** 39AZ-57
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 140100/438500
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Den Heuvel; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Vroeg; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** waarnemingen uit het archief van Louwe Kooimans. Coördinaten zijn onzeker. Het betreft grondsporen en aardewerk uit VME en LME en aardewerk uit Bronstijd en Romeinse tijd.

Catalogusnummer 6

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 44972; **ROB-code(s):** 39AZ-122
2. **Monumentnummer:** 15382; **ROB-code:** 39A-A77; **Waarde:** Terrein van archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141700/439610
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hooge Prijs; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: IJzertijd Midden; **Einddatering:** IJzertijd Midden
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch, vindplaats C: In de boringen en aan de oppervlakte zijn vondsten gedaan uit de Midden IJzertijd. De vondsten bestaan uit aardewerk, bot, houtskool en verbrande leem.

Catalogusnummer 7

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 44973; **ROB-code(s):** 39AZ-123
2. **Monumentnummer:** 15384; **ROB-code:** 39A-A78; **Waarde:** Terrein van archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142260/440080
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hooge Prijs; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch, vindplaats D. De vindplaats dateert uit de IJzertijd. De vondsten zijn voornamelijk gevonden tijdens de oppervlakte-kartering. De vindplaats is een restant van een grotere vindplaats die grotendeels is verdwenen.

Catalogusnummer 8

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 44974; **ROB-code(s):** 39AZ-124
2. **Monumentnummer:** 15385; **ROB-code:** 39A-154; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142090/439670
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hooge Prijs; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum Laet; **Einddatering:** Bronstijd Vroeg
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch, vindplaats E. Deze vindplaats dateert waarschijnlijk uit het Laet Neolithicum en/of de Vroege Bronstijd. De vondsten zijn zowel aan het oppervlak als in de boringen (in een cultuurlaag op 40 tot 70 cm -Mv) aangetroffen.

Catalogusnummer 9

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45114; **ROB-code(s):** 39AZ-125
2. **Monumentnummer:** 15381; **ROB-code:** 39A-A76; **Waarde:** Terrein van archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142070/439400
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Rietveld; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch, vindplaats F. Tijdens het onderzoek is een cultuurlaag (met scherven, botmateriaal en verbrande graankorrels) uit de IJzertijd aangetroffen (op 25-90 cm -Mv) De vindplaats is in het westen deels aangetast.

Catalogusnummer 10

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2130; **ROB-code(s):** 39AZ-76
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142180/440180
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Humema; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-5. Betreft enkele laat-middeleeuwse scherven.

Catalogusnummer 11

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2262; **ROB-code(s):** 39AZ-82
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142430/440370
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Prijsseweg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 173-2. Betreft enkele laat-middeleeuwse scherven en 1 Romeinse scherf.

Catalogusnummer 12

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2263; **ROB-code(s):** 39AZ-83
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142220/440300
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Prijsseweg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 173-3. Betreft enkele laat-middeleeuwse scherven en een spinklos van steengoed.

Catalogusnummer 13

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2266; **ROB-code(s):** 39AZ-85
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141760/439170
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Rietveld; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 169-1. Betreft 2 geglazuurde steengoed scherven uit de Late Middeleeuwen en 1 uit de Nieuwe tijd.

Catalogusnummer 14

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2271; **ROB-code(s):** 39AZ-90
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 140860/438950
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Jericho; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 170-1. Betreft enkele scherven uit de Romeinse tijd en een vuurstenen afslag waarvan de datering onbekend is.

Catalogusnummer 15

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2259, 2264; **ROB-code(s):** 39AZ-79, 39AZ-79
2. **Monumentnummer:** 3586; **ROB-code:** 39A-094; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143150/440080
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hunema; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Nieuwe tijd; **Einddatering:** Nieuwe tijd

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-3. Betreft enkele laat-middeleeuwse scherven. ROB veldkartering 172-2. Betreft scherven uit de Romeinse tijd, Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Catalogusnummer 16

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2275; **ROB-code(s):** 39AZ-94
2. **Monumentnummer:** 3586; **ROB-code:** 39A-094; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143240/440060
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hooge Prijs; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-6. Romeins en laat-middeleeuws aardewerk.

Catalogusnummer 17

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2140; **ROB-code(s):** 39AZ-74
2. **Monumentnummer:** 3586; **ROB-code:** 39A-094; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143060/440110
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hunema; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-1. Betreft een nederzetting uit de Romeinse tijd en een nederzetting uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 18

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2258; **ROB-code(s):** 39AZ-78
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143130/439860
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hunema; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie**Complextype:** Onbekend; **Functie:** Onbekend**Begindatering:** Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B7. **Bron:** ARCHIS (ROB)8. **Gewijzigd:** 4-9-20069. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-7. Betreft enkele scherven uit de Late Middeleeuwen.**Catalogusnummer 19**1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2261; **ROB-code(s):** 39AZ-812. **Monumentnummer:** niet van toepassing4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142850/4403705. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Prijssesweg; **Gemeente:** Culemborg**6. Archeologie****Complextype:** Onbekend; **Functie:** Onbekend**Begindatering:** Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B7. **Bron:** ARCHIS (ROB)8. **Gewijzigd:** 4-9-20069. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 173-1. Betreft 2 laat-middeleeuwse scherven.**Catalogusnummer 20**1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2265; **ROB-code(s):** 39AZ-842. **Monumentnummer:** niet van toepassing4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142920/4401405. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hunema; **Gemeente:** Culemborg**6. Archeologie****Complextype:** Onbekend; **Functie:** Onbekend**Begindatering:** Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B7. **Bron:** ARCHIS (ROB)8. **Gewijzigd:** 4-9-20069. **Beschrijving:** ROB-veldkartering 172-4. Betreft enkele scherven uit de Late Middeleeuwen.**Catalogusnummer 21**1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 28623, 36001; **ROB-code(s):** 39AZ-107, 39AZ-1072. **Monumentnummer:** 12307; **ROB-code:** 39A-144; **Waarde:** Terrein van zeer hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143920/4413405. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Kasteelterrein; **Gemeente:** Culemborg**6. Archeologie****Complextype:** Kasteel; **Functie:** Versterking**Begindatering:** Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd A

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** De eerste muurresten (S4 en S5) aangetroffen op ca. 40 cm -Mv, terwijl de overige resten op circa 60-70 cm -Mv zichtbaar werden.

Catalogusnummer 22

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 21375, 30778; **ROB-code(s):** 39AZ-7, 39AZ-7
2. **Monumentnummer:** 3525; **ROB-code:** 39A-029; **Waarde:** Terrein van zeer hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143870/441300
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Kasteelterrein Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd B
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** kasteel van Culemborg. Met de bouw werd in 1354 gestart, waarna het nog herhaaldelijk werd herbouwd. Tussen 1735 en 1800 werd het kasteel gesloopt. Tijdens het onderzoek zijn veel archeologische objecten gevonden (o.a. wapens en sierraden).

Catalogusnummer 23

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 30775; **ROB-code(s):** 39AZ-8
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143650/441030
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Weeshuistuin; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** het kasteel is rond 1425 afgebroken en de buitenmuur is nu nog zichtbaar in de stadsmuur, die de huidige begrenzing vormt van de Weeshuistuin.

Catalogusnummer 24

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 17031; **ROB-code(s):** 39AZ-105
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143810/440870
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Everwijnstraat; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Klooster(complex); **Functie:** Religie
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd B

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** resten van het voormalig klooster Mariëncroon. Later werd dit complex het Hof van de graven van Culemborg.

Catalogusnummer 25

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45178; **ROB-code(s):** 39AZ-126
2. **Monumentnummer:** 15376; **ROB-code:** 39A-150; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144280/440110
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Neolithicum; **Einddatering:** Bronstijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** vindplaats A. Deze vindplaats dateert uit het Neolithicum en/of de Bronstijd. De diepte van de archeologische laag varieert tussen 90 en 185 cm -Mv. Waarschijnlijk heeft de bestaande bebouwing de vindplaats niet verstoord.

Catalogusnummer 26

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45179; **ROB-code(s):** 39AZ-127
2. **Monumentnummer:** 15378; **ROB-code:** 39A-151; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144340/439530
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Bronstijd; **Einddatering:** IJzertijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** vindplaats B. Deze vindplaats dateert uit de Bronstijd en/of IJzertijd. De laag bevindt zich op een diepte die varieert tussen 50 en 130 cm -Mv. RAAP adviseert te streven naar inpassing.

Catalogusnummer 27

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45180; **ROB-code(s):** 39AZ-128
2. **Monumentnummer:** 15379; **ROB-code:** 39A-152; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144475/439555
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting

Begindatering: Bronstijd; **Einddatering:** IJzertijd

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)

8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** vindplaats C. De vindplaats dateert waarschijnlijk uit de Bronstijd en/of IJzertijd. De laag bevindt zich op een diepte die varieert van 50 tot 100 cm -Mv. RAAP adviseert te streven naar inpassing.

Catalogusnummer 28

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45181; **ROB-code(s):** 39AZ-130

2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144560/440100

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Motte/kasteelheuvel/vliedberg; **Functie:** Versterking

Begindatering: Middeleeuwen; **Einddatering:** Middeleeuwen

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)

8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** vindplaats E. Tijdens het onderzoek zijn een concentratie puin, mortel, kloostermoppen en aardewerk aangetroffen. Mogelijk gaat het om een uitbraaksleuf van een stenen fundament van het huis van Caets uit de Middeleeuwen.

Catalogusnummer 29

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45182, 47408; **ROB-code(s):** 39AZ-131, 39AZ-138

2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144525/440000

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer/ Caets; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Motte/kasteelheuvel/vliedberg; **Functie:** Versterking

Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat

Complextype: Industrie/nijverheid; **Functie:** Economie

Begindatering: Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B

Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend

Begindatering: Middeleeuwen Vroeg; **Einddatering:** Middeleeuwen Vroeg

Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend

Begindatering: Romeinse tijd Vroeg; **Einddatering:** Romeinse tijd Midden

Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend

Begindatering: Nieuwe tijd A; **Einddatering:** Nieuwe tijd C

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)

8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** vindplaats F. Betreft een kasteelterrein met muurresten, een steenoven en grachten. Er zijn onder andere kloostermoppen en puinfragmenten aangetroffen. Vermoedelijk heeft er vanaf de 12e eeuw een motte gestaan die vervangen is door het kasteel.

Catalogusnummer 30

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 6907; **ROB-code(s):** 39AZ-26
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144930/439670
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd Laat; **Einddatering:** Romeinse tijd Midden
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** betreft een losse vondst bestaande uit enkele scherven uit de IJzertijd en Romeinse tijd.

Catalogusnummer 31

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 11645; **ROB-code(s):** 39AZ-58
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144750/439770
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Veldzicht; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** betreft een losse vondst van enkele scherven uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 32

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7177, 7178; **ROB-code(s):** 39AZ-39, 39AZ-40
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145325/440700
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Romeinse tijd Vroeg; **Einddatering:** Romeinse tijd Midden
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)

8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vindplaats betreft een nederzetting uit de Romeinse tijd. De vondsten bestaan onder andere uit glazen, bronzen, stenen en diverse aardewerk vondsten uit de Romeinse tijd.

Catalogusnummer 33

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 6906; **ROB-code(s):** 39AZ-25
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145330/440670
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd Midden; **Einddatering:** Romeinse tijd Midden
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vondst betreft een bronzen Romeinse draadfibula.

Catalogusnummer 34

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7179; **ROB-code(s):** 39AZ-41
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145570/440830
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd Laat; **Einddatering:** IJzertijd Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vondst bestaat uit 27 scherven uit de Late IJzertijd. Wellicht betreft de vindplaats een nederzetting.

Catalogusnummer 35

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7182; **ROB-code(s):** 39AZ-44
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145420/440450
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Bronstijd Midden; **Einddatering:** Bronstijd Midden
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** betreft 1 scherf uit de Midden Bronstijd.

Catalogusnummer 36

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 11660; **ROB-code(s):** 39AZ-72
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145700/440800
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Terwij; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Nieuwe tijd B
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vondst betreft vaatwerk uit de 12e t/m 18e eeuw. Het complex wordt als nederzetting betiteld.

Catalogusnummer 37

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7180; **ROB-code(s):** 39AZ-42
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145310/440570
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vindplaats bestaat uit enkele scherven uit de IJzertijd en/of Romeinse tijd. Het complex wordt door de vinder als nederzetting omschreven.

Catalogusnummer 38

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7181; **ROB-code(s):** 39AZ-43
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145440/440510
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoop; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** vondst bestaande uit meerdere scherven uit de Romeinse tijd. Het complex wordt door de vinder als een nederzetting omschreven.

Catalogusnummer 39

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 11646; **ROB-code(s):** 39AZ-59
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 146000/440570
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoopstraat; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vondst bestaat uit enkele laat-middeleeuwse scherven.

Catalogusnummer 40

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 11651; **ROB-code(s):** 39AZ-64
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145420/441070
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Voorkoopstraat; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vondst betreft enkele scherven uit de Romeinse tijd.

Catalogusnummer 41

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 7236; **ROB-code(s):** 39AZ-44
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 146500/441560
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Beusichemse Dijk; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Nieuwe tijd A
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** vondst bestaande uit scherven aardewerk en enkele baksteen-fragmenten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

Catalogusnummer 42

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 26792; **ROB-code(s):** 39AZ-6
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145250/443100
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Redichemse Waard; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Paleolithicum Laat B; **Einddatering:** IJzertijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Mesolithicum; **Einddatering:** Neolithicum Midden A

7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** 2 bijlen gevonden op de opgespoten rand op het zogenaamde Kanaleneiland (in de zomer van 1958). Het zand is afkomstig uit een inham van de Lek.

Catalogusnummer 43

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 2260; **ROB-code(s):** 39AZ-80
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144700/442480
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Achterweg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** ROB veldkartering 177-1. Betreft enkele scherven uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 44

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 45877; **ROB-code(s):** 39AZ-132
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144500/440100
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Caetshage; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat A
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** het complex betreft een smelterij. De vondsten bestaan uit kloostermoppen, smeltafval en houtskool.

Catalogusnummer 45

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 44970; **ROB-code(s):** 39AZ-121
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142020/439880
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum Laat; **Einddatering:** Bronstijd Vroeg
7. **Bron:** ARCHIS ROB
8. **Gewijzigd:** 1-8-2006

9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch, vindplaats A/B. Aan de oppervlakte en in de boringen zijn vondsten gedaan uit het Laat Neolithicum en/of de Vroege Bronstijd. Deze vondsten bestaan uit aardewerk, vuursteen, bot, houtskool en verbrande leem.

Catalogusnummer 46

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 4200; **ROB-code(s):** 39AZ-46
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143250/440100
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hoge Prijs; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
7. **Bron:** ARCHIS (ROB)
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** scherf laat-middeleeuws aardewerk. Verder geen informatie.

Catalogusnummer 47

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 403980; **ROB-code(s):** 38FZ-57
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 139000/438546
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** A2; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Paleolithicum; **Einddatering:** Nieuwe tijd
7. **Bron:** Ilson, P.J.
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** tijdens de archeologische begeleiding is tussen de Zijderveldse en de Schoonrewoerdse stroomgordel geen archeologische nederzetting aangetroffen. Waarschijnlijk was het gebied te nat voor bewoning. Wel zijn greppels voor ontwatering gevonden.

Catalogusnummer 48

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401798; **ROB-code(s):** 39AZ-163
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141643/439946
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Nieuwe tijd B; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** aan het maaiveld is een concentratie houtskool, verbrande leem, baksteen en mortel aangetroffen. Wellicht zijn dit de restanten van een veldoven. De diameter van de concentratie is circa 10 m.

Catalogusnummer 49

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401794; **ROB-code(s):** 39AZ-161
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141513/439722
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** 1 scherf handgevormd (inheems) aardewerk uit de Romeins tijd.

Catalogusnummer 50

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49455; **ROB-code(s):** 39AZ-140
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141500/439650
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum Laat; **Einddatering:** Bronstijd Midden
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** een vuurstenen spits uit het Laat Neolithicum-Midden Bronstijd.

Catalogusnummer 51

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401796; **ROB-code(s):** 39AZ-162
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141874/439863
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** 2 scherven grijsbakkend dunwandig gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 52

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401879; **ROB-code(s):** 39AZ-166
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141785/439785
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd

8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** een fragment handgevormd (inheems) aardewerk uit de Romeins tijd, met rode kleur aan buitenkant.

Catalogusnummer 53

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49458; **ROB-code(s):** 39AZ-141
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141750/439700
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Bronstijd Laat; **Einddatering:** IJzertijd Laat
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Vroeg; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** aardewerk uit de Bronstijd, IJzertijd, Vroege Middeleeuwen en Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 54

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49475; **ROB-code(s):** 39AZ-147
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142010/440200
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat A; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch. Enkele scherven uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 55

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49473; **ROB-code(s):** 39AZ-146
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142400/440100
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Vroeg B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch. Er zijn enkele vroeg- en laat-middeleeuwse scherven aangetroffen.

Catalogusnummer 56

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49463; **ROB-code(s):** 39AZ-143
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142100/439750
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijssche Weg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Neolithicum Laat; **Einddatering:** Bronstijd Laat
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd Vroeg; **Einddatering:** IJzertijd Laat
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Parijsch. Bij deze vindplaats is een nederzetting uit het Neolithicum-Bronstijd en een nederzetting uit de IJzertijd aangetroffen. Tevens een onbepaalde munt uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd gevonden.

Catalogusnummer 57

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49461; **ROB-code(s):** 39AZ-142
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142100/439600
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum; **Einddatering:** Bronstijd
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** 1 scherf met kwartsverschraling aangetroffen, daterend uit het Laat Neolithicum of Bronstijd. Tevens houtskool en fosfaatvlekken waargenomen.

Catalogusnummer 58

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 58371; **ROB-code(s):** 39AZ-151
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142020/439360
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg Rietveld; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd Vroeg; **Einddatering:** IJzertijd Vroeg
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** het aardewerk uit de cultuurlaag en restgeul plaatst deze nederzetting op de stroomrug en de verlanding van de restgeul in de (vroeg) IJzertijd. Het middeleeuwse aardewerk is aangetroffen in een aparte sloot uit die periode.

Catalogusnummer 59

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49467; **ROB-code(s):** 39AZ-144
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142200/440000
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Neolithicum; **Einddatering:** IJzertijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** vondsten bestaande uit vuursteen en aardewerk uit het Neolithicum en IJzertijd. Tevens is een enkele scherf en een munt uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd gevonden.

Catalogusnummer 60

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 49470; **ROB-code(s):** 39AZ-145
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 142250/440000
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Neolithicum; **Einddatering:** Bronstijd
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** de vindplaats bestaat uit een nederzetting uit het Neolithicum/Bronstijd en een Nederzetting uit de IJzertijd. Tevens zijn enkele laat-middeleeuwse scherven gevonden.

Catalogusnummer 61

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401877; **ROB-code(s):** 39AZ-165
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141438/439520
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** 1 scherf handgevormd (inheems) aardewerk uit de Romeinse tijd.

Catalogusnummer 62

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 401800; **ROB-code(s):** 39AZ-164
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141446/439523
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Parijsch; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Beginndatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Beginndatering: Neolithicum; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** enkele grondsporen, een stuk verbrand bot en 1 fragment handgevormd (inheems) aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen.

Catalogusnummer 63

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 56027; **ROB-code(s):** 39AZ-148
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144286/439483
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Plangebied Lanxmeer; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Beginndatering: Bronstijd Vroeg; **Einddatering:** Bronstijd Vroeg
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Beginndatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** plangebied Lanxmeer, opgraving vindplaats B. Op circa 50 cm -Mv werden Romeinse sporen aangetroffen. In een werkput is de grond tot 1 m -Mv afgegraven. Op deze diepte zijn resten van een hardplaats uit de Vroege Bronstijd aangetroffen.

Catalogusnummer 64

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 403477; **ROB-code(s):** 39AZ-167
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144550/440070
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Caetshage; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Beginndatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
Complextype: Crematiegraf; **Functie:** Begraving
Beginndatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** op het terrein Caetshage zijn muurresten van het voormalige kasteel aangetroffen. Ten westen van het kasteel werden muurresten van een

gebouw van het voorhof gevonden. Ook werden op het terrein enkele crematiegraven uit de Romeinse tijd gevonden.

Catalogusnummer 65

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s):** 57160; **ROB-code(s):** 39AZ-149
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144500/440000
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Caetshage; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** proefsleuvenonderzoek op kasteelterrein Caetshage heeft sporen en vondsten opgeleverd behorend bij het kasteel van de heren Caets. Vermoedelijk betrof de oudste fase een motte met een ringgracht. In de periode erna werd een bakstenen kasteel gebouwd.

Catalogusnummer 66

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** 3594; **ROB-code:** 39A-102; **Waarde:** Terrein van hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141296/437955
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Lange Avontuur; Pavijseweg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kerk; **Functie:** Religie
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat B
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** het terrein staat bekend als het kerkhof van Pavijen. De kerk is een rechtgesloten zaalkerk en ligt op een kerkheuvel. Het terrein is omgracht geweest. De kerk dateert waarschijnlijk uit het begin van de 12e eeuw.

Catalogusnummer 67

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** 13203; **ROB-code:** 39A-A75; **Waarde:** Terrein van archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143900/440800
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Centrum; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Stad; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006

9. **Beschrijving:** betreft de oude stadskern. Culemborg is ontstaan bij het kasteel dat de heren van Beusichem omstreeks het midden van de 13e eeuw hadden laten bouwen. In 1310 wordt de parochie Culemborg afgesplitst van het kerspel Beusichem.

Catalogusnummer 68

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** 3525; **ROB-code:** 39A-029; **Waarde:** Terrein van zeer hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143884/441287
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg-centrum; de Kasteeltuin; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
8. **Gewijzigd:** 2-8-2006
9. **Beschrijving:** dit terrein is het stalgedeelte van het kasteel dat bestond uit een omgracht terrein met hoofdburcht en voorburcht en een vierkante donjon. Er hebben diverse verbouwingen plaatsgevonden. Het kasteel lag vroeger buiten de stad in een meander van de Lek.

Catalogusnummer 69

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** 12307; **ROB-code Romeins:** 39A-144; **Waarde:** Terrein van zeer hoge archeologische waarde; **Beschermd:** N/A
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143939/441352
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Culemborg-centrum; de Kasteeltuin; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
8. **Gewijzigd:** 4-9-2006
9. **Beschrijving:** het kasteel lag vroeger buiten de stad in een meander van de Lek. Tegenwoordig maakt het deel uit van het beschermde stadsgezicht. Dit terrein omhelst het gedeelte waarop de stallen van het kasteel hebben gestaan. Het terrein vormt één geheel met 39A-029 (cat.nr. 68).

Catalogusnummer 70

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144940/441325
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Hond; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend

Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd

8. **Gewijzigd:** 30-10-2006

9. **Beschrijving:** tijdens de aanleg van een waterleiding is op de zandrug een complete amfoor aangetroffen.

Catalogusnummer 71

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**

2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145055/440652

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Salamander; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting

Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd

Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting

Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd

8. **Gewijzigd:** 30-10-2006

9. **Beschrijving:** tijdens de aanleg van een parkeerterrein werden meerdere fragmenten aardewerk uit de IJzertijd en Romeinse tijd gevonden.

Catalogusnummer 72

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**

2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144898/442520

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Achterweg-Redichemse Dijk; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting

Begindatering: Middeleeuwen Vroeg; **Einddatering:** Middeleeuwen Vroeg

Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting

Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat

8. **Gewijzigd:** 30-10-2006

9. **Beschrijving:** tijdens een dijkverzwaring zijn meerdere fragmenten kogelpot-aardewerk, enkele fragmenten Badorf-aardewerk en een afvalkuil aangetroffen.

Catalogusnummer 73

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**

2. **Monumentnummer:** niet van toepassing

4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144244/442272

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Redichemse Dijk; **Gemeente:** Culemborg

6. Archeologie

Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend

Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd

8. **Gewijzigd:** 30-10-2006
9. **Beschrijving:** tijdens de dijkverzwaring van de Redichemse dijk is op deze plaats een munt uit de tijd van Vespasianus gevonden.

Catalogusnummer 74

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143572/440910
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Westersingel; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Beginndatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd A
8. **Gewijzigd:** 30-10-2006
9. **Beschrijving:** in 1281 wordt er melding gemaakt van het feit dat op deze plaats een kasteel stond. Op de kaart van Perrenot zijn in de singel eilandjes zichtbaar die mogelijk overeenstemmen met de ligging van dit oudste kasteel van Culemborg.

Catalogusnummer 75

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144030/441580
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Oude Steenoven; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Steen-/pannenbakkerij; **Functie:** Economie
Beginndatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Middeleeuwen Laat
8. **Gewijzigd:** 30-10-2006
9. **Beschrijving:** dit is de vermoedelijke locatie van de steenoven die werd gebuikt voor de productie van de stenen waarmee het kasteel van Culemborg is gebouwd.

Catalogusnummer 76

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143774/441138
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Lazaruswaard; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Beginndatering: Nieuwe tijd; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 30-10-2006
9. **Beschrijving:** dit is de locatie waar op de kaart van Perrenot een melaatsen-huis wordt weergegeven.

Catalogusnummer 77

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143226/440746
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Rijnlaan; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** tijdens de aanleg van een vijver zijn een fibula en een olie-lampje aangetroffen.

Catalogusnummer 78

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144876/439585
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Provinciale Weg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** op deze locatie zijn meerdere aardewerkscherven en enkele fibulae uit de Romeinse tijd aangetroffen.

Catalogusnummer 79

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 144721/439616
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Rijksstraatweg; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: IJzertijd; **Einddatering:** IJzertijd
Complextype: Onbekend; **Functie:** Onbekend
Begindatering: Romeinse tijd; **Einddatering:** Romeinse tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** in molshopen zijn enkele aardewerkscherven uit de IJzertijd en Romeinse tijd aangetroffen.

Catalogusnummer 80

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 140189/437413

5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Hoge Bijl; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** hofstede Hoge Bijl, die in bezit was van de abdij Marienwaard.

Catalogusnummer 81

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145282/442415
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Bol; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Kasteel; **Functie:** Versterking
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** dit betreft een mogelijke kasteelplaats uit de 12e eeuw van de Heren van Culemborg; er zijn echter nog geen vondsten of andere directe verwijzingen naar deze kasteellocatie. Op de kadasterkaart is op deze locatie een omgracht terrein afgebeeld.

Catalogusnummer 82

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141080/439237
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Punt; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** tot de 19e eeuw was hier een middeleeuwse hofstede aanwezig.

Catalogusnummer 83

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s): ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 140452/438482
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Spitsberg/ De Heuvel; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Terp/wierde; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** een hooggelegen terp die deels opgegraven is door Louwe Kooijmans.

Catalogusnummer 84

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 141681/439374
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Hofstede Rietveld; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat B; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** deze vindplaats betreft een hofstede uit de Late Middeleeuwen.

Catalogusnummer 85

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 140818/439242
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Jericho; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** deze vindplaats betreft Hofstede Jericho.

Catalogusnummer 86

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143254/440155
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** De Uphof; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Huisplaats, Onverhoogd; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** deze vindplaats betreft mogelijk de oude curtis De Uphof.

Catalogusnummer 87

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 145870/440745
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Weithusen; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Nederzetting, Onbepaald; **Functie:** Nederzetting
Begindatering: Middeleeuwen Laat; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006

9. **Beschrijving:** langs de noordzijde van de huidige voorkoopstraat lagen de laat-middeleeuwse hofsteden Weithuserveld.

Catalogusnummer 88

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143404/441137
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Beusichemsedijk; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Steen-/pannenbakkerij; **Functie:** Economie
Begindatering: Nieuwe tijd A; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** steenoven uit de 16e eeuw.

Catalogusnummer 89

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer(s) ; ROB-code(s):**
2. **Monumentnummer:** niet van toepassing
4. **Coördinaten (x/y coördinaten):** 143445/441016
5. **Plaats:** Culemborg; **Toponiem:** Ronde Haven; **Gemeente:** Culemborg
6. **Archeologie**
Complextype: Scheepvaart; **Functie:** Economie
Begindatering: Nieuwe tijd A; **Einddatering:** Nieuwe tijd C
8. **Gewijzigd:** 31-10-2006
9. **Beschrijving:** de Ronde Haven, daterend uit 1609.